

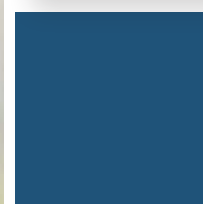
ICAM

INTERNATIONAL COMPANION
ANIMAL MANAGEMENT COALITION

КЕРІВНИЦТВО З УПРАВЛІННЯ ПОПУЛЯЦІЄЮ СОБАК

ОНОВЛЕННЯ 2019 РОКУ

ifaw
International
Fund for
Animal Welfare

WSAVA
Global Veterinary Community

**HUMANE SOCIETY
INTERNATIONAL**

КЕРІВНИЦТВО З УПРАВЛІННЯ ПОПУЛЯЦІЄЮ СОБАК

Зміст

● Вступ	5
ІСАМ	5
Для кого цей посібник	5
Ціль	6
Як користуватися цим керівництвом	6
● Резюме	7
Розділ 1: Принципи управління популяцією собак	7
Розділ 2: Оцінка, проектування та висновки	9
Розділ 3: Система УПС	10
Розділ 4: Застосування гуманного УПС	16
РОЗДІЛ 1: ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ПОПУЛЯЦІЄЮ СОБАК	17
■ Управління популяцією собак: як працюють популяції собак	17
■ Управління популяцією собак	19
Принципи УПС	19
РОЗДІЛ 2: ОЦІНКА, ПРОЄКТУВАННЯ ТА ВИСНОВКИ	21
■ Оцінка	21
Пріоритетні питання	21
Проблеми	22
Динаміка чисельності популяції	24
Візуалізація даних	27
РИСУНОК 2: ПРИКЛАД ЗБОРУ ДАНИХ	27
■ Проектування системного рішення УПС	28
■ Висновки	29
РИСУНОК 3: ВПЛИВИ, ПОКАЗНИКИ ТА МЕТОДИ ВИМІРЮВАННЯ	30

РОЗДІЛ 3: СИСТЕМА УПС.....31

■ Огляд31

РИСУНОК 4: ВІЗУАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПС32

■ Основи33

Основа 1: Законодавство та правозастосування33

Основа 2: Оперативна група.....35

ВСТАВКА 3.1: ГУМАННИЙ РОЗВИТОК ГРОМАДИ (HCD).....36

ВСТАВКА 3.2: ЗАЦІКАВЛЕНІ СТОРОНИ УПС37

Основа 3: Захист38

Основа 4: Залучення громади42

ТАБЛИЦЯ 1: ПРИКЛАДИ СТРАТЕГІЙ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДИ ДО УПС.....46

■ Послуги з УПС48

Основні послуги з УПС49

1. Сприяння відповідальній поведінці49

ВСТАВКА 3.3 ПОСЛУГИ З УПС49

РИСУНОК 5: МОДЕЛЬ ПОВЕДІНКИ СОМ-В.....51

ВСТАВКА 3.4: ЗМІНА ПОВЕДІНКИ КРОК ЗА КРОКОМ53

2. Зміцнення професійного потенціалу УПС54

3. Репродукційний контроль57

ВСТАВКА 3.5: ОСОБЛИВІ МІРКУВАННЯ ЩОДО СТЕРИЛІЗАЦІЇ БЕЗПРИТУЛЬНИХ ТВАРИН (CNR).....61

4. Ветеринарне обслуговування62

Контекстно-залежні послуги з УПС63

1. Формальна освіта дітей63

2. Приміщення для утримання та переселення66

3. Ідентифікація та реєстрація68

4. Контроль промислового розведення та продажу.....70

5. Управління доступом до ресурсів.....75

■ Результат: позитивні стосунки між людиною та собакою..... 76

■ Вплив78

РОЗДІЛ 4: ЗАСТОСУВАННЯ ГУМАННОГО УПС79

● Компоненти сприятливого середовища..... 79

Уряд	79
Політика	80
Законодавство та правозастосування	80
Фінансування	81
Навчання та підтримка	81
Контроль та ліквідація сказу	82

ДОДАТКИ85

■ Додаток А: П'ять потреб собак для їхнього добробуту 85

■ Додаток Б: Методи дослідження динаміки популяції собак 88

Побутові анкети	88
Вуличні опитування	90
Фокус-групи	91
Записи закладу утримування/центру переселення.....	92
Вторинні джерела інформації	93
Спостереження за бродячими собаками	94

■ Додаток В: Дерево проблем і дерево цілей 95

Дерево проблем	95
РИСУНОК 6: ДЕРЕВО ПРОБЛЕМ	96
РИСУНОК 7: ДЕРЕВО ЦІЛЕЙ	97
Дерево цілей	98

■ Додаток Г: Гуманне поводження 99

■ Додаток Д: Цілі стерилізації безпритульних тварин 102

Управління популяцією собак – повнорозмірна діаграма	104
--	-----

Вступ і Резюме

Вступ

ICAM

Міжнародна коаліція по регулюванню чисельності тварин-компаньйонів (ICAM) — це міжорганізаційна група, до складу якої входять представники Міжнародного фонду захисту тварин (Ifaw), Міжнародного гуманного товариства (HSI), Королівського товариства запобігання жорстокому поводженню з тваринами (RSPCA), Міжнародна благодійна організація «Чотири лапи», Всесвітня ветеринарна асоціація дрібних тварин (WSAVA) і Глобальний альянс з контролю сказу (GARC).

Ця коаліція була створена для підтримки розвитку та використання гуманного та ефективного управління популяцією тварин-компаньйонів у всьому світі. Ми ділимося досвідом, ідеями та даними щодо динаміки та управління популяцією тварин-компаньйонів, щоб координувати та вдосконалювати наші поточні рекомендації та вказівки. Кожна організація погодилася, що нам важливо прагнути покращити наше взаєморозуміння шляхом співпраці. Як фінансові та консультативні органи ми несемо відповідальність, щоб гарантувати, що ми пропонуємо найточніші вказівки, засновані на останніх доступних даних і концепціях, для тих, хто займається управлінням популяцією на місцях. Ми також вважаємо, що важливо бути прозорими та документувати наші думки та філософію, коли це можливо. Саме з цією метою було створено цей документ — це оновлення наших попередніх рекомендацій щодо управління популяцією собак, опублікованих у 2007 році; він представляє наші рекомендації на момент написання, засновані на знаннях, які ми накопичили на сьогодні, і будуть підлягати подальшим оновленням, якщо це буде потрібно.

Ми чітко усвідомлюємо брак даних у цій галузі та будемо прагнути як підтримувати збір нових даних, так і включати ці дані в наші майбутні обговорення, оцінки та рекомендації. Наш безплатний супутній посібник **«Чи змінюємо ми ситуацію? Посібник зі спостереження та оцінки втручань з управління популяцією собак»** [<http://www.icam-coalition.org/IndicatorsProject.html>] є нашим основним внеском у збільшення кількості даних, доступних для управління популяцією собак на основі доказів.

Для кого цей посібник

Цей документ призначений для використання державними органами, неурядовими організаціями (НУО) та міжурядовими організаціями (МУО), які займаються управлінням популяцією собак.

ICAM вважає, що юридична та фінансова відповідальність за управління популяцією собак належним чином покладається на місцеві та центральні органи влади. Не можна заохочувати неурядові організації, що займаються захистом тварин взяти на себе загальну відповідальність за управління популяцією собак інакше як через договірну угоду з відповідним фінансуванням і ресурсами. Проте НУО із захисту тварин відіграють важливу роль у керуванні та підтримці стратегії уряду та забезпеченні підзвітності, належного консультування та навчання компетентних органів, тому для таких організацій важливо мати розуміння всіх компонентів комплексної стратегії. Це дозволить їм спрямувати свою підтримку туди, де вона може бути найбільш ефективною, і найкращим чином використовувати обмежені ресурси.

Мета

У своїй ролі захисників тварин ICAM вважає, що коли управління популяцією собак вважається необхідним, важливо:

- Досягати цього гуманним шляхом
- Зрештою це призводить до покращення добробуту собак разом із перевагами для здоров'я населення та навколишнього середовища.

Як НУО, ми також вважаємо важливим, щоб управління популяцією собак було досягнуто якомога ефективніше, що призвело б до стійких і позитивних змін для забезпечення найкращого використання обмежених ресурсів.

Метою цього документа є надання вказівок щодо наступних питань:

- Як оцінити потреби управління популяцією собак на основі розуміння динаміки популяції собак і
- Як обрати та реалізувати найбільш ефективний та ресурсоефективний підхід до гуманного управління популяцією.

Ми усвідомлюємо, що популяції собак можуть суттєво відрізнятися між країнами та всередині них у відповідь на варіації людського ставлення та поведінки до собак, а отже, не існує єдиного методу втручання, який би спрацював у всіх ситуаціях. Виходячи з цього припущення, ми рішуче підтримуємо потребу в оцінці популяції собак, щоб забезпечити розробку програми на основі доказів, гарантуючи, що план втручання відповідає місцевості та меті (може відповідати заявленим цілям), з подальшим спостереженням та оцінкою для відстеження прогресу, навчання, адаптації та, отже, покращення впливу.

Єдиною концепцією, яку ми вважаємо універсальною, є необхідність всебічного зосередження на першопричинах проблем; це означає, що ми повинні визначити та розв'язати проблеми щодо джерел походження тих собак, які переживають ці проблеми або є пов'язаними з ними, на відміну від того, щоб мати справу лише з поточною видимою популяцією бродячих собак реактивним способом.

ЯК КОРИСТУВАТИСЯ ЦИМ ПОСІБНИКОМ

Цей документ-посібник слід використовувати разом із додатковим посібником; Чи змінюємо ми ситуацію? Посібник зі спостереження та оцінки втручань з управління популяцією собак» [<http://www.icam-coalition.org/IndicatorsProject.html>]. Цей поточний посібник розповідає про те, як розробити та запровадити гуманне управління популяцією собак, а «Чи змінюємо ми ситуацію?» описує, як можна виміряти ефективність таких управлінських втручань.

Основний зміст цього посібника структуровано таким чином:

- **Розділ 1** представляє принципи гуманного управління популяцією собак і те, як втручання мають бути спрямовані на вплив на популяцію собак.
- **Розділ 2** пояснює важливість оцінювання для розуміння фактичної ситуації та забезпечення розробки втручань на основі доказів. Він також містить вказівки щодо того, як можна проводити ці оцінки.
- **Розділ 3** окреслено елементи системи управління популяцією собак, які слід запровадити на основі результатів оцінки.
- **Розділ 4** описує роль відповідальних органів влади у створенні сприятливого середовища для гуманного УПС.

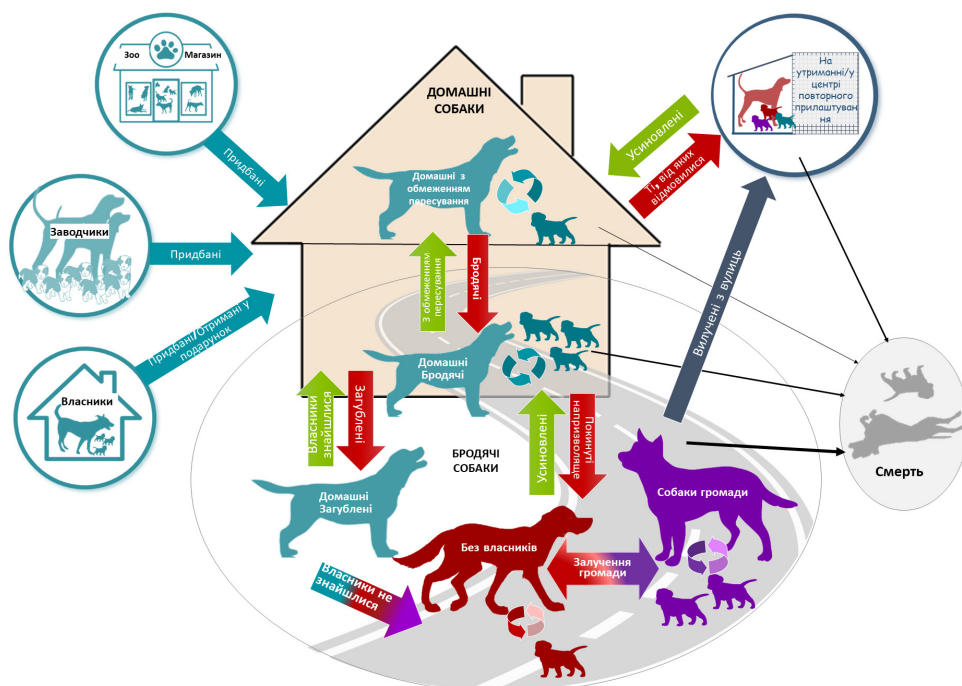
Резюме

Розділ 1: Принципи управління популяцією собак

Ознайомлення з динамікою популяції собак та принципами гуманного УПС

Управління популяцією собак

Повнорозмірну схему див. на сторінці 104.

Управління популяцією собак: як працюють популяції собак

Управління популяцією собак визначається як різні субпопуляції собак, які взаємодіють, щоб сформувати цілу популяцію собак. Він враховує «процеси» народження, смерті та розмноження, щоб пояснити, як собаки потрапляють і залишають популяцію. Він також враховує, як окремі собаки переходять з однієї субпопуляції в іншу протягом свого життя.

Управління популяцією собак

Управління популяцією собак (УПС) має на меті мати стійкий вплив на процеси в динаміці популяції собак, щоб цілеспрямовано змінити субпопуляції.

Принципи УПС

Визнаючи нашу роль борців за добробут тварин і прагнучи до ефективного використання ресурсів, ICAM вважає, що в УПС необхідно дотримуватися наступних принципів:

- 1. Гуманність та етика.** УПС має бути гуманним та етичним, зводячи до мінімуму шкоду та максимізуючи користь для залучених собак та людських спільнот. УПС не можна вважати гуманним, якщо воно включає невибіркове вбивство собак, вбивство бродячих собак на вулиці або використання вбивства як єдиного заходу управління популяцією. Неетично, непопулярно, жорстоко використовувати нелюдські методи вбивства та потенційно небезпечно для місцевих громад. Зрештою, це також неефективно, оскільки воно зосереджується лише на поточній популяції бродячих собак і не розглядає джерела цих собак.
- 2. Адаптація до місцевої динаміки популяції собак (немає універсальної моделі).** Управління популяцією собак відрізняється між країнами та всередині них. Проект УПС завжди має відповідати місцевим умовам, а не повторювати «модель», яку застосували деінде. Важливі уроки можна винести з втручання УПС в інших місцях, але їх слід інтерпретувати через призму місцевої ситуації.
- 3. Стійкість і адаптивність.** УПС слід розглядати як *постійні громадські роботи*. Хоча іноді потрібна буде більша активність або треба буде наголосити на певних видах діяльності, завжди буде потреба керувати популяцією собак. В ідеалі управління собаками інтегроване в суспільство, і більшість діяльності з управління здійснюють власники собак. На динаміку популяції собак може впливати багато факторів на додаток до зусиль УПС. УПС має адаптуватися до роботи зі змінами в ширшому контексті.
- 4. Проектування на основі доказів, спостереження та оцінка.** Дотримуючись принципу «єдиного розміру для всіх» і великої кількості припущень щодо собак, ми наголошуємо на важливості використання доказової бази під час проектування, спостереження та оцінки втручань УПС.
- 5. Зосередження на першопричинах.** УПС матиме обмежений ефект, якщо воно стосується лише тих собак, які зараз переживають проблеми або є пов'язаними з ними, а не їх джерел. Наприклад, відловлюючи та вбиваючи лише тих собак, які наразі не мають власників, замість того, щоб вирішувати причини, з яких від собак відмовляються.
- 6. Центральна роль людської поведінки.** Люди завжди керували популяцією своїх собак. Втручання УПС необхідне, коли таке персональне управління призводить до нещастя людей, ризиків для здоров'я та/або поганого добробуту собак. Офіційне втручання УПС може надати доступ до альтернативної гуманної поведінки та створити перешкоди для такої поведінки, яка є негуманною або становить ризик для суспільства. Перш ніж діяти, вам потрібно зрозуміти, що люди вже роблять (чи не роблять), і визначити, що їм потрібно було б зробити інакше, щоб система УПС була більш ефективною та гуманною. Знайдіть час для взаємодії з людьми, щоб

зрозуміти їхню реальність, і працюйте з ними, щоб переконатися, що вони можуть практикувати правильну поведінку УПС.

➔ Див. [Розділ 1: Принципи управління популяцією собак](#)

РОЗДІЛ 2: ОЦІНКА, ПРОЄКТУВАННЯ ТА ВИСНОВКИ

Використання даних для розробки та адаптації адаптованої та ефективної системи УПС

Оцінка

Щоб зрозуміти динаміку популяції собак у певній громаді, можна використовувати декілька різних методів разом. Ця оцінка популяції собак також може виявити проблеми, пов'язані з собаками в цьому місці, що допоможе при визначенні пріоритетів ключових дій у системі УПС. Завдання полягає в тому, щоб інвестувати достатньо в оцінку популяції собак, щоб достатньо зрозуміти проблеми та динаміку популяції собак, щоб інформувати про план УПС, не перевантажуючись занадто великими дослідницькими зусиллями на початку. Спостереження у міру просування втручання може генерувати дані для перевірки решти припущень, дозволяючи вам оцінити, вивчити та адаптувати УПС, щоб воно стало більш ефективним і результативним.

■ Пріоритетні питання для вирішення під час оцінки популяції собак:

1. **Проблеми:** Які проблеми пов'язані з собаками? Які собаки причетні до цих проблем?
2. **Динаміка популяції:** Які ключові субпопуляції та процеси пов'язані з динамікою місцевої популяції собак?

■ Приклади методів оцінки популяції собак:

- Інтерв'ю з ключовими інформаторами
- Фокус-групи / дослідження за участю
- Анкета домогосподарства
- Вуличний огляд
- Записи закладу утримання/центру повторного прилаштування
- Вторинні джерела інформації
- Спостереження за бродячими собаками

Проектування

Отже, тепер ви краще розумієте свою популяцію собак, як ви вплинете на їхню динаміку? Зосередьтеся на процесах, пов'язаних із субпопуляціями собак, які переживають ці пріоритетні проблеми або є пов'язаними з ними. Що рухає цими процесами? Для кожного рушія запитайте, чому це існує, щоб ви могли докладніше дізнатися про основні причини процесів. Шукайте конкретні групи людей, які впливають на першопричини, специфічну людську поведінку або перешкоди для послуг, на які ви можете впливати через систему УПС.

Це не проста і не точна наука. Ми пропонуємо три інструменти, які допоможуть у цьому процесі. Це вимагає підходу з участю багатьох зацікавлених сторін, включаючи представників місцевої громади, щоб забезпечити краще розуміння та здатність адаптуватися до місцевих умов.

Висновки

Оцінка популяції собак, ймовірно, залишила без відповіді деякі питання щодо динаміки популяції. На собак також впливає зовнішній контекст, оскільки суспільство змінюється, як і Управління популяцією собак. Отже, коли втручання почалося, важливо постійно спостерігати та робити висновки. Шляхом висновків ви перевіряєте, чи УПС працює над досягненням свого впливу, перевіряєте припущення щодо динаміки та виявляєте, де УПС можна покращити. Дивіться посібник ICAM (2015) [Чи змінюємо ми ситуацію?](#), щоб отримати додаткові вказівки.

➡ Див. [Розділ 2: Оцінка, проектування та висновки](#)

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПОПУЛЯЦІЄЮ СОБАК (УПС)

Розділ 3: Система УПС

Що ви будете робити, щоб керувати собаками

Система УПС складається з *Основ* які забезпечують правову основу, а також політичну та соціальну волю для ефективності *послуг УПС*. Загалом, вони впливають на динаміку популяції для створення *Результату* позитивних стосунків між людиною та собакою, що призводить до змін в одному чи кількох *Впливах*.

Основи

Ефективне управління популяцією собак є постійним зобов'язанням, причому втручання розвиваються з часом, а не УПС закінчується. Це потребує поєднання сталої системи управління та політичної та соціальної підтримки, створеної чотирма основами: 1) Законодавство та правозастосування; 2) Оперативна група; 3) Узгоджений захист; 4) Залучення громади.

1. Основа 1: Законодавство та правозастосування

- Законодавство, що стосується УПС, існує на двох рівнях: центральне/федеральне/національне законодавство, яке забезпечує основу для УПС, і вторинне/підзаконне законодавство, яке детально описує його впровадження. Без правозастосування законодавство буде неефективним.

2. Основа 2: Оперативна група

- Ефективний і стійкий УПС вимагає постійного лідерства з боку оперативної групи, щоб спрямувати втручання в довгостроковій перспективі для узгодженого впливу та через цикли адаптивного управління. Оперативна група має включати багато зацікавлених сторін. Гуманний розвиток громади (HCD) пропонує підхід до створення такої оперативної групи.

3. Основа 3: Захист

- Захист в контексті УПС — це скоординований набір заходів для впливу на політику та практику поводження з собаками. Можливо, потрібно почати з обґрунтування УПС, використовуючи аргументи з політичних, економічних, медичних та етичних/соціальних точок зору. Дії щодо захисту повинні будуватися на основі досліджень, які визначили та проаналізували зацікавлені сторони та те, що їм потрібно зробити інакше.

4. Основа 4: Залучення громади

- Залучення громади (СЕ) у УПС — це процес сприяння розмовам і побудові стосунків між людьми, які мають певну роль або зацікавлені в покращенні ситуації з собаками у своїй громаді. Ці люди можуть співпрацювати як громада, щоб оцінити популяцію собак, а також розробити та впровадити придатну для місцевих умов та стійку систему УПС. Є деякі загальні характеристики хорошого СЕ, такі як інклюзивність і підтримка хороших комунікацій. Існують також певні витрати та переваги УПС, які відзначають організації, які зараз використовують СЕ у своїй роботі УПС.

➡ Див. [Розділ 3: Основи УПС](#)

ПОСЛУГИ УПС

Послуги УПС – це діяльність УПС, яка, якщо її правильно вибрати та поєднати для місця розташування, має заохочувати та підтримувати позитивну поведінку людей і забезпечувати безпеку для бездоглядних собак. Служби впливають на процеси в динаміці популяції та, отже, змінюють субпопуляції собак.

Не всі послуги будуть потрібні для кожного місця; вони представлені двома категоріями: *основні послуги*, які знадобляться в кожному місці (хоча акцент і діяльність відрізнятимуться залежно від місця та з часом) і *послуги, що залежать від контексту*, які не завжди потрібні, але буде час і місце, коли динаміка популяції вимагатиме їх впровадження.

1. Основні послуги: критичні для всіх ефективних систем УПС

■ Сприяння відповідальній поведінці

Цей розділ зосереджується на втручаннях, спрямованих на зміну або зміцнення певної поведінки цільових осіб або груп людей. *Спосіб*, у який впроваджуються послуги УПС, може впливати на поведінку людей. Однак у цьому розділі розглядається, як комунікації можна використовувати для зміни поведінки.

Результати:

- Підвищується здатність і мотивація людей до цілеспрямованої відповідальної та співчутливої поведінки стосовно собак
- Посилюється соціальний тиск і підтримка цілеспрямованої відповідальної та співчутливої поведінки
- Люди визнають і цінують роль послуг УПС і професіоналів, які їх надають

■ Зміцнення професійного потенціалу УПС

Надання послуг УПС вимагає цілого ряду кваліфікованих фахівців. У багатьох місцях цим фахівцям не вистачає навчання, наставництва та підтримки, які їм потрібні, щоб стати ефективною частиною проекту УПС, тому буде потрібно додаткове навчання разом із покращенням базової освіти цих фахівців.

Результати:

- Послуги УПС доступні, якісні та задовольняють попит.
- Професіонали УПС почуваються оснащеними та здатними виправдати очікування та мотивовані брати участь у втручаннях УПС.
- Професіоналів УПС поважають у суспільстві та цінують за їхній внесок у УПС

■ Контроль репродукції

Популяції тварин обмежені виживанням, розмноженням та імміграцією/еміграцією. Зменшення репродукції – це гуманний спосіб обмеження зростання популяції, але для УПС це стосується не лише обмеження чисельності популяції та ставлення до всіх собак як рівних цілей для контролю репродукції, а радше до управління репродукції відповідно до окремих собак.

Результати:

- Послуги контролю за розмноженням використовуються цілеспрямовано, щоб запобігти небажаним виводкам, що веде до балансу «попиту та пропозиції», коли

кількість і тип виведених собак відповідає кількості та типу, які потрібні громаді.

- Там, де існують популяції собак, що належать або не належать громаді, контроль розмноження використовується для стабілізації чи зменшення їх чисельності до прийнятного рівня.

■ Ветеринарна допомога

Базове медичне обслуговування собак має включати профілактичне лікування, таке як вакцинація та дегельмінтизація, щоб захистити здоров'я та добробут собак і зменшити ризик зоонозних захворювань. Вакцинація проти сказу є пріоритетом профілактичного догляду за собаками в більшості країн. Ветеринарна допомога також повинна поширюватися на лікування проблем зі здоров'ям. Якщо хвороба чи травма є невиліковними, або лікування неможливе через вартість чи інші обмеження, слід негайно застосувати евтаназію, щоб припинити страждання.

Результати:

- Ризики передачі зоонозних інфекцій від собак контролюються
- Собаки підтримуються в належному стані здоров'я та добробуту
- Страждання припиняються, коли лікування неможливо

➔ Див. [Розділ 3: Основні служби УПС](#)

2. Послуги, що залежать від контексту: не обов'язкові для всіх систем УПС, але важливі, тоді, коли й там, де їх вимагає динаміка популяції

■ Формальна освіта дітей

Формальна освіта дітей може грати роль як частина втручання УПС, коли поведінку дітей було визначено як щось, що потребує змін. Навчання зазвичай зосереджено на безпеці навколо собак і забезпеченні догляду за собаками, оскільки пріоритетна поведінка дітей може давати ефект на вплив УПС.

Результати:

- Діти безпечно поводяться з собаками, що призводить до зниження випадків укусів – в ендемічних по сказу регіонах вони також знають, як реагувати після укусу, включаючи негайне промивання рани проточною водою з милом і швидке звернення за медичною допомогою.
- Діти розуміють пріоритетні ризики для здоров'я, пов'язані з собаками, і те, як якісна профілактична допомога, така як вакцинація та дегельмінтизація собак, може зменшити ризики.
- Діти розуміють, як собаки спілкуються своїми тілами та голосом, щоб вони могли визначити, коли безпечно спілкуватися з собакою, а коли їм слід триматися подалі.
- Діти розуміють потреби собак і розуміють, що якщо ці потреби не будуть задоволені, собаки страждатимуть, отже розвиваючи основи емпатії до тварин.
- Діти розуміють, що таке належний догляд за собаками та наскільки він відповідає потребам собак.

■ Місця утримування та повторне прилаштування

Притулки для постійного житла для бродячих собак не є основною послугою УПС. Добробут собак у таких закладах може бути дуже низьким, а коштувати надзвичайно дорого. Притулки швидко заповнюються, тоді як з'являються нові собаки на вулиці через міграцію та залишення напризволяще, таким чином роблячи послугу УПС неефективною. Отже, притулки не слід використовувати там, де є велика кількість бродячих собак і мінімальна кількість усиновлення.

Місця для утримання та систем повторного прилаштування, які надають *тимчасове* розміщення, можуть відігравати важливу роль у УПС, якщо це використовується разом з іншими послугами УПС, які справляються з проблемами залишення напризволяще, і там, де існує реальний потенціал для возз'єднання та усиновлення.

Результати:

- Возз'єднання загублених собак з господарями — це ефективно і надійно
- Переселення собак у відповідні будинки якомога ефективніше, щоб зменшити фінансові витрати та витрати на добробут довгострокового розплідника

■ Ідентифікація та реєстрація

Ідентифікація собаки та реєстрація цієї собаки у власника в національній базі даних є важливим інструментом для возз'єднання втрачених тварин із власниками. Це також може бути основою для дотримання законодавства та заохочувати почуття відповідальності у власника, оскільки тварину можна ідентифікувати як свою власну.

Результати:

- Возз'єднання загублених собак з господарями — це ефективно і надійно
- Зареєстрованих власників собак можна пов'язати з ідентифікованою собакою, створюючи відчуття відповідальності за собаку та підтвердження права власності
- Прозорість статусу вакцинації для окремих собак (де медичні записи пов'язані з реєстрацією)

■ Контроль промислового розведення та реалізації

Погані стандарти розведення та продажу можуть спричинити значні проблеми з добробутом собак, а також є проблемою захисту споживачів і потенційною причиною проблем з УПС. Контролювати тваринників і продавців можна за допомогою законодавства та правозастосування; але також через освіту, підтримку та тиск однієї людини. На розведення та продаж також можна впливати з боку споживача.

Результати:

- Цуценята мають найкраще можливе здоров'я та добробут, вони належним чином соціалізовані та звикли справлятися зі стилем життя та середовищем, створеним їхніми новими власниками.
- У нових власників набагато менше шансів зіткнутися з несподіваними або дорогими рахунками за ветеринара або консультацію з тренування/поведінки одразу після покупки.
- Заводчики, продавці та споживачі знають, що таке належна практика розведення та продажу, і прагнуть досягти цього.
- Заводчиків або продавців, які не відповідають стандартам і виробляють або

продають собак із поганим здоров'ям, добробутом або поведінкою, виявляють та карають.

■ Управління доступом до ресурсів

Зменшення харчових ресурсів, доступних для бродячих собак, таких як їстівне сміття, має значні негативні проблеми для добробуту, коли бродячі собаки покладаються на ці джерела їжі для свого харчування. Замість того, щоб *скорочувати* харчові ресурси, втручання мають бути спрямовані на *управління доступом*, щоб зменшити конфлікти з людьми та іншими тваринами; обмеження доступу до їжі в місцях, де бродячі собаки не допускаються, і розширення доступу в більш прийнятних місцях. Там, де більшість бродячих собак мають власників, найкращою альтернативою є покращений доступ до ресурсів у власному домі.

Результат:

- Зменшення конфліктів із бродячими собаками, зберігаючи ресурси, необхідні для здоров'я.

➔ Див. [Розділ 3: Служби УПС, що залежать від контексту](#)

Результат: позитивні стосунки між людиною та собакою

У системі УПС фонди та служби УПС мають працювати разом, щоб досягти таких результатів позитивних стосунків між людиною та собакою:

■ Власники собак повинні...

- Відповідально підходити до придбання собак; коли вони здатні забезпечити догляд у довгостроковій перспективі та уникати заводчиків/продавців, які нехтують добробутом собак
- Доглядати за ними, щоб підтримувати гарний добробут відповідно до п'яти потреб у добробуті (навколишнє середовище, харчування, соціальні взаємодії, поведінка та здоров'я)
- Керуйте розведенням, щоб переконатися, що народжені цуценята потрібні та придатні для повторного прилаштування
- Керуйте собаками, щоб обмежити ризики, які можуть вимагати гуманного утримання в країнах, де неконтрольовано бродити у громадських місцях собакам забороняється або не допускається місцевою громадою
- Лишайте собак на все життя або відповідально повторно прилаштовуйте їх.

■ Опікуни собак громади повинні...

- Годувати їх відповідально, уникаючи потенційних конфліктних місць і часу
- Мати доступ до послуг, які контролюють розмноження, і надають базові ветеринарні послуги (головним чином стерилізацію, вакцинацію та боротьбу з паразитами)
- Негайно діяти, щоб отримати ветеринарну допомогу у випадку хвороби або травми, включаючи евтаназію, коли лікування практично неможливе

■ Громада (власники собак, опікуни та інші) повинна...

- Відчувати себе у безпеці з собаками в їхній громаді
- Знати, до кого звертатися, якщо вони турбуються про собак у своїй громаді

Вплив

Один або більше з наступного списку з восьми бажаних впливів буде реалізовано діями системи УПС:

1. Поліпшення добробуту собак (індикатори на основі тварин)
2. Поліпшення догляду за собаками (індикатори на основі ресурсів)
3. Зменшення щільності собак/стабілізація обороту
4. Зменшити ризики для здоров'я населення
5. Поліпшення сприйняття громадськості
6. Покращення продуктивності центру повторного прилаштування
7. Зменшення негативного впливу собак на дику природу
8. Зменшення негативного впливу собак на худобу.

РОЗДІЛ 4: ЗАСТОСУВАННЯ ГУМАННОГО УПС

Як компетентні/відповідальні органи можуть підтримати місцеве впровадження УПС

Впровадження системи УПС відбувається на місцевому рівні, однак це вимагає сприятливого середовища, створеного компетентним/відповідальним органом на державному, національному та/або регіональному рівнях. Компоненти цього сприятливого середовища класифікуються на управління, політику, законодавство та правозастосування, фінансування, навчання та підтримку та контроль/усунення сказу.

➔ Див. [Розділ 4: Застосування гуманного УПС](#)

Розділ 1: Принципи управління популяцією собак

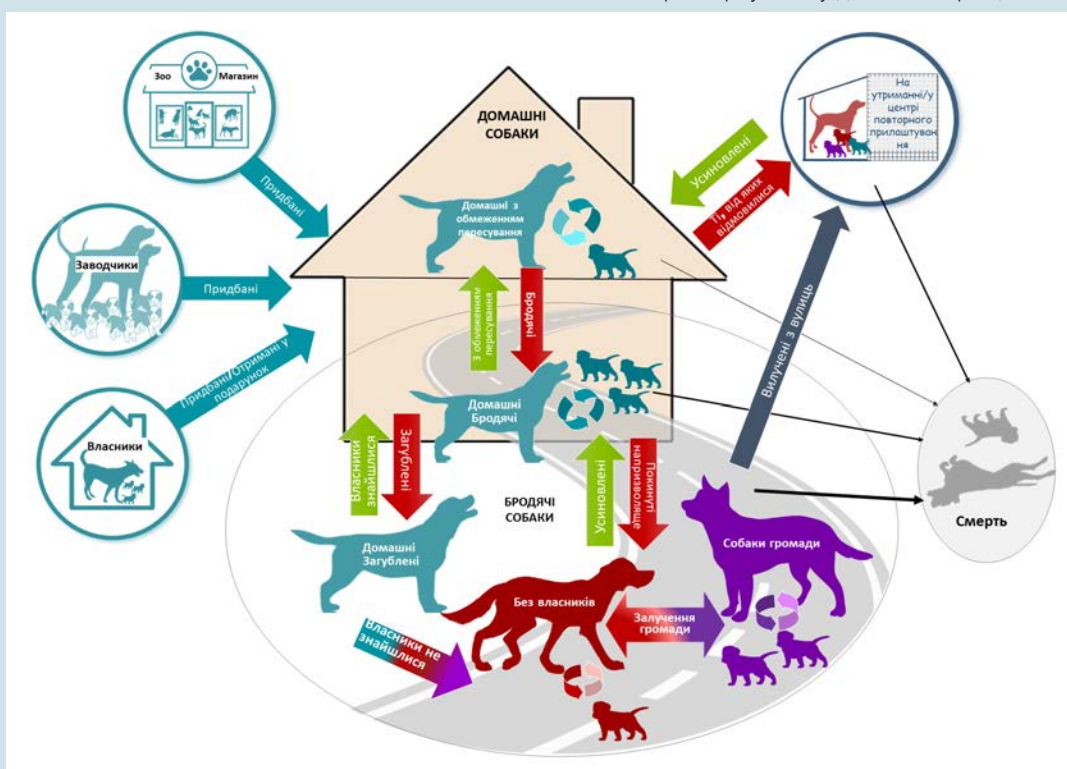
Управління популяцією собак: Як працюють популяції собак

Управління популяцією собак визначається як різні субпопуляції собак, які взаємодіють, щоб сформувати цілу популяцію собак і «процеси» народження, смерті та репродукції, а також як окремі собаки переходять з однієї субпопуляції в іншу протягом свого життя.

Прикладом субпопуляції можуть бути цуценята, народжені в домогосподарствах від домашніх собак-самок. За допомогою різних процесів ці цуценята переміщуються в інші субпопуляції; наприклад, їх можна подарувати друзям і стати домашніми собаками, або їх могли покинути й ті стали собаками без власників, які бродять вулицями. На **рисунку 1** ми можемо побачити діаграму, що ілюструє субпопуляції та процеси, які найчастіше зустрічаються в динаміці популяції собак; субпопуляції представлені кольоровими

Рисунок 1: Управління популяцією собак

Повнорозмірну схему див. на сторінці 104.

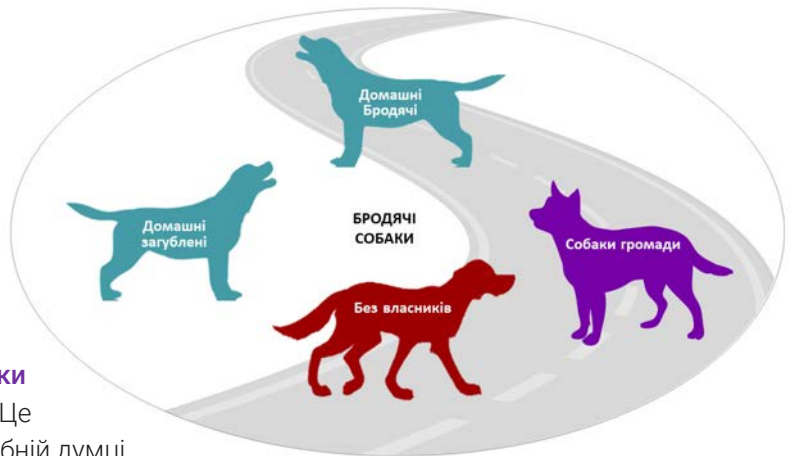

пиктограмами собак, а процеси – зворотною, зеленою та червоною стрілками.

Зверніть увагу, що субпопуляція «бродячих собак», представлена пиктограмою дороги, складається з чотирьох субпопуляцій;

домашні, яким дозволено бродити, домашні втрачені, собаки громади й собаки без власників. Це

суперечить загальноприйнятій хибній думці про те, що всі бродячі собаки є собаками без власників та небажаними; у багатьох місцях ми бачимо, що більшість є **домашніми бродячими** або собаками **громади**.

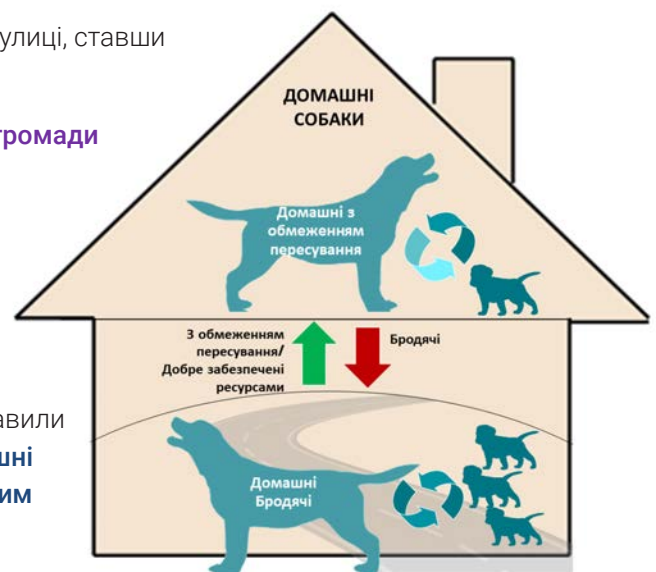

Субпопуляції бродячих собак можуть бути нечітко відокремлені або відразу впізнавані, коли їх бачать на вулицях. Ці субпопуляції існують у континуумі від собак **без власників**, що живуть на околицях населених пунктів і не отримують жодного нагляду чи цілеспрямованої турботи з боку людей; собак **громади**, які отримують вигоду від регулярного догляду та нагляду кількох членів громади, які дають цим собакам імена та знають щось про їхні індивідуальні історії; до **домашніх** собак із домогосподарства, яке претендує на право власності, коли його представників запитують, але або втрачають свою собаку, або дозволяють своїй собаці вільно бродити без їхнього нагляду принаймні частину дня.

Окрема собака протягом свого життя може входити до більш ніж однієї субпопуляції. Наприклад, може:

1. народитись **домашнім** собакою,
2. бути залишеним напризволяще на вулиці, ставши собакою **без власників**,
3. стати частиною субпопуляції собак **громади** та
4. через процес усиновлення знову приєднатися до субпопуляції **домашніх** собак.

Рівень деталізації в таких моделях можна збільшити. Наприклад, тут ми представили **домашніх** собак лише як дві підгрупи «**домашні з обмеженим пересуванням**» і «**домашні, яким дозволяється бродити**».

Однак **домашніх** собак можна розділити на кілька менших підгруп на основі таких характеристик собаки, як стать, роль і тип породи. Наприклад, порівняння сторожових собак із домашніми собаками може виявити різні мотиви власників, що стоять за процесами **придбання** та **залишення напризволяще**.

Управління популяцією собак

Управління популяцією собак (УПС) має на меті мати стійкий вплив на процеси в динаміці популяції собак, щоб цілеспрямовано змінити субпопуляції. Наприклад, це може стимулювати усиновлення та зменшити кількість покинутих собак, щоб зменшити кількість собак у субпопуляції собак без власників.

ПРИНЦИПИ УПС

Визнаючи нашу роль борців за добробут тварин і прагнучи до ефективного та ефективного використання ресурсів, ICAM вважає, що в УПС необхідно дотримуватися наступних принципів:

1. Гуманність та етичність

- УПС має бути гуманним та етичним, зводячи до мінімуму шкоду та максимізуючи користь для залучених собак та людських спільнот. Це повинно уникати страждань тварин і покращувати добробут собак протягом їхнього життя. Наприклад, коли потрібно ловити та поводитись, це слід робити зі співчуттям, щоб собака сприймала взаємодію з людиною як позитивний та корисний «досвід навчання» (див. Додаток Г). Подібним чином втручання, які передбачають стерилізацію, повинні забезпечувати дотримання високих ветеринарних стандартів, щоб звести до мінімуму ускладнення та пов'язані з ними страждання.
- УПС не можна вважати гуманним, якщо воно включає невибіркове вбивство собак, вбивство бродячих собак на вулиці або використання вбивства як єдиного заходу управління популяцією. Неетично, непопулярно, жорстоко використовувати нелюдські методи вбивства та потенційно небезпечно для місцевих громад. Зрештою, це також неефективно, оскільки воно зосереджується лише на симптомах поточної популяції бродячих собак і не розглядає джерела цих собак.

2. Адапована до місцевої динаміки популяції собак (немає універсальної моделі)

- Управління популяцією собак відрізняється між країнами та всередині них. Більшість варіацій спостерігається в тому, як люди поводяться з собаками, джерелах і мотиваціях придбання собак, обмеження пересування/дозволу бродити, залишення напризволяще, толерантності та догляду за собаками на вулиці. Дизайн втручання УПС завжди повинен відповідати місцевим умовам і ніколи не повторюватися за «моделлю», яка працювала в іншому місці. Важливі уроки можна винести з втручання УПС в інших місцях, але їх слід інтерпретувати через призму місцевої ситуації.

3. Стійкість і адаптивність

- УПС слід вважати **постійною громадською роботою**. Хоча будуть часи, що вимагатимуть більшої активності або акценту на певних видах діяльності (наприклад, стерилізація чи вакцинація) завжди буде потреба в управлінні популяціями собак, до тих пір, поки в громаді є собаки. Це мало чим відрізняється від інших комунальних послуг, таких як ремонт доріг чи освіта. В ідеалі, управління собаками інтегроване в суспільство, і більшість заходів з управління собаками

здійснюються власниками собак.

- На динаміку популяції собак може впливати багато факторів на додаток до втручань УПС. УПС має адаптуватися до роботи зі змінами в ширшому контексті. Це можуть бути економічні проблеми, тенденції, пов'язані з собаками, або міграція людей, які можуть мати різні стосунки з собаками та способи поводження з ними.

4. Проектування на основі доказів, моніторинг та оцінка

- Дотримуючись принципу «єдиного розміру для всіх» і великої кількості припущень щодо собак (наприклад, що всі бродячі собаки не мають власників та є небажаними), ми наголошуємо на важливості використання доказової бази під час розробки втручань УПС (див. [Розділ 2](#)). Ми усвідомлюємо, що встановлення повного розуміння всіх аспектів динаміки популяції собак до початку втручання в більшості випадків виходить за межі доступних ресурсів. Тому ми заохочуємо використовувати дані, зібрані за допомогою моніторингу, для оцінки впливу УПС, дозволяючи регулярно адаптувати втручання (див. Посібник «[Чи змінюємо ми ситуацію?](#)»).

5. Зосередьтеся на першопричинах

- УПС матиме обмежений ефект, якщо він стосується лише тих собак, які зараз відчувають або пов'язані з проблемами, а не їх джерела. Наприклад, відловлюючи та вбиваючи лише тих собак, які наразі не мають власників, замість того, щоб вирішувати причини, з яких від собак відмовляються.

6. Центральна роль поведінки людини

- Собаки є одомашненим видом, який покладається на людину за достатні ресурси для процвітання та успішного розмноження; дикі популяції рідкісні і зазвичай не самопідтримувані. Цей тісний зв'язок між людьми та собаками означає, що роль людини в динаміці популяції собак не можна ігнорувати; людська поведінка відіграє центральну роль у УПС.
- Люди завжди керували популяцією своїх собак, наприклад, утримуючи собак, коли вони хотіли контролювати їхнє розмноження, вбиваючи або кидаючи небажаних собак, повертаючи собак до друзів і сім'ї, коли обставини змінюються, і надаючи пільговий догляд тим собакам, яких вони хочуть залишити, нехтуючи ними. інші менш бажані собаки. Втручання УПС необхідне, коли особисте керівництво призводить до нещасних людей, ризиків для здоров'я та/або поганого добробуту собак. Системи УПС надають доступ до альтернатив (наприклад, стерилізація для контролю розмноження замість відмови від вагітних самок або небажаних цуценят) і створюють бар'єри для поведінки, яка є негуманною або становить ризик для суспільства через законодавство та соціальний тиск.

Розділ 2: Оцінка, проектування та висновки

Оцінка

На [рисунку 1](#) (сторінка 17) ми бачимо різні субпопуляції та процеси, які можуть бути активними в популяції собак. Щоб зрозуміти, що відбувається в певній громаді, можна використовувати кілька різних методів для оцінки динаміки популяції собак. Ця оцінка також може виявити проблеми, пов'язані з собаками на місці, що допоможе при визначенні пріоритетів ключових дій у системі УПС.

Завдання полягає в тому, щоб інвестувати достатньо в оцінку популяції собак, щоб достатньо зрозуміти проблеми та динаміку популяції собак, щоб інформувати про план УПС, не перевантажуючись занадто великими дослідницькими зусиллями на початку. Спостереження за тим, як популяція собак змінюється з часом і у відповідь на втручання, забезпечить глибше розуміння динаміки їх популяції. Наприклад, на початковому етапі потрібно багато зусиль, щоб певно виміряти розмір популяції бродячих собак і різних субпопуляцій бродячих собак. Однак щільність бродячих собак і деякі прості показники їх добробуту та розмноження можна досить легко контролювати за допомогою коротких і послідовних оглядів. Цей моніторинг надасть дані для перевірки припущень щодо динаміки популяції. Ви можете отримати знання з цих даних, а потім адаптувати УПС, щоб воно стало ефективнішим і впливовішим.

Нижче наведені першочергові питання для вирішення під час оцінки популяції собак:

ПРІОРИТЕТНІ ПИТАННЯ

1. Проблеми

■ Які проблеми пов'язані з собаками? Які собаки причетні до цих проблем?

2. Динаміка чисельності населення

■ Субпопуляції собак:

- Яка щільність бродячих собак у проблемних місцях? Яка частка цих собак, ймовірно, є бродячими, собаками громади чи собаками без власників? (точне обчислення пропорцій потребує значних зусиль зі збору даних, які зазвичай перевищують наявні)
- Яка загальна популяція домашніх собак? Яка частка цих собак вільно бродить у певний момент протягом дня чи ночі?

■ Процеси, зокрема процеси, пов'язані з субпопуляціями собак, які відчувають або пов'язані з проблемами, наприклад:

- Звідки беруться бродячі собаки?
- Звідки беруться домашні собаки?
- Що відбувається з домашніми собаками, коли вони хворіють або стають небажаними?
- Що відбувається з цуценятами, народженими від домашніх собак, собак громади й собак без власників?

■ ПРОБЛЕМИ

■ Які проблеми пов'язані з собаками?

■ Які собаки причетні до цих проблем?

Вивчення проблем, пов'язаних із собаками, є важливим першим кроком у оцінці популяції собак. Він визначає, які собаки відчувають або пов'язані з проблемами. Тоді зусилля з вивчення динаміки популяції можуть зосередитися на цих пріоритетних категоріях собак.

Виявлення проблем за допомогою інших зацікавлених сторін є життєво важливим. Хоча багато груп у суспільстві можуть відчувати спокусу вважати, що вони знають, у чому суть проблеми, їхнього сприйняття недостатньо. Переслідування лише передбачуваних проблем на думку кількох вокальних груп може означати, що УПС не вирішує основних проблем усієї спільноти. Прислухатися до сприйняття проблем людьми ідеально підтверджується об'єктивними даними. Методи включають:

- **Інтерв'ю з ключовими інформаторами:** Вислуховування поглядів тих людей, які, ймовірно, мають обґрунтовану думку щодо собак; людей, які відповідають за УПС (наприклад, місцева влада), безпосередньо впливають на популяцію собак (наприклад, ветеринари та персонал центру переселення) або відчувають проблеми, пов'язані з прямим впливом собак (наприклад, персонал центру охорони здоров'я). Запитайте цих людей, які проблеми вони бачать у своїй громаді, чи є залучені певні собаки або конкретні місця, де проблеми найбільш поширені. На додаток до цих уявлень запитайте, чи є доступні дані, які вимірюють ці проблеми з точки зору розміру або розташування. Якщо описано більше ніж одну проблему, запитайте, яка є найважливішою. Зосередження на пріоритетних проблемах може задовольнити безпосередні проблеми зацікавлених сторін, зміцнюючи впевненість у розв'язанні довгострокових проблем. На початку мета полягає в тому, щоб вислухати та зібрати точки зору, а не кинути виклик сприйняттю чи спробі досягти загального консенсусу.
- **Фокус-група:** Невелику кількість громадян запрошують об'єднатися в невеликі групи та поділитися своїм баченням проблем, пов'язаних із собаками. Хоча невелика кількість учасників робить фокус-групи непридатними для встановлення надійного вимірювання поширеності проблем, вони дають можливість глибше заглибитися та визначити, які собаки відчувають їх або є пов'язані з ними. Групи мають бути інклюзивними, щоб показувати широкий спектр поглядів, і вибрані таким чином, щоб максимізувати відкритість і чесність у відповідях; обговорення вимагає ретельної допомоги. Див. сторінки 62-66 посібника ICAM [«Чи змінюємо ми ситуацію?»](#) для отримання додаткової інформації про те, як проводити дослідження за участю.
- **Анкета домогосподарства:** Під час анкетування домогосподарств вибірку

громадян можна запитати щодо їх сприйняття проблем, пов'язаних із собаками. Запитання можуть визначити частоту, з якою вони стикалися з проблемами з собаками, а також тип пов'язаної проблеми (наприклад, чи хвилювали вас бродячі собаки минулого місяця? Якщо так, то що викликало занепокоєння?). Громадян також можна запитати, чи вони відчують, що ситуація, пов'язана з собаками, змінилася за період втручання (наприклад, кількість бродячих собак збільшилася, зменшилася чи залишилася такою ж за останній рік?). Див. сторінки 54-62 посібника ICAM [«Чи змінюємо ми ситуацію?»](#) для отримання додаткової інформації про те, як запровадити анкету домогосподарства.

- **Вторинні джерела інформації:** Це будь-які джерела інформації, де вам не потрібно докладати особливих зусиль, щоб зібрати дані самостійно, це вже зробив хтось інший, вам просто потрібно мати доступ до цієї інформації. Це включає офіційні чи державні дані, як-от кількість укусів собак, про які повідомляється в лікарнях, записи про скарги, пов'язані з собаками, до муніципалітетів або записи про пошкодження собаками худоби чи посівів. Див. сторінки 73-74 посібника ICAM [«Чи змінюємо ми ситуацію?»](#) для отримання додаткової інформації про те, як працювати з вторинними джерелами інформації.

Проблеми, пов'язані з собаками, залежать від місця проживання. Приклади наведено нижче. Це не вичерпний список:

■ Проблеми, які відчувають собаки

Компроміс щодо добробуту собак (заходи щодо тварин): Собаки страждають від низки проблем добробуту, які можна виміряти, подивившись на собак. Ці проблеми можна об'єднати в п'ять потреб у добробуті тварин ([Додаток А](#)) :

- **Навколишнє середовище:** наприклад, вплив екстремальних погодних умов під час проживання без притулку або стресу, спричиненого невідповідним житлом та управлінням. Собака відчуває термічний і фізичний дискомфорт.
- **Харчування:** наприклад, недоїдання через обмежені та ненадійні джерела їжі та води. Собака відчуває голод і спрагу.
- **Соціальна проблема:** наприклад, агресивні взаємодії з людьми або перебування в будці з багатьма іншими собаками без можливості контролювати соціальні взаємодії. Собака відчуває страх, розчарування та біль, пов'язані з фізичною травмою.
- **Поведінка:** наприклад, втеча та бійка у відповідь на агресію з боку інших собак, уявну агресію з боку людей або жорстокі методи виловлювання та поводження. Утримання в розпліднику може включати суворе обмеження поведінки, що обмежує вибір собаки та контроль над навколишнім середовищем. Собака відчуває страх, страждання та розчарування.
- **Здоров'я:** наприклад, інфекційні або метаболічні захворювання, отруєння, травми внаслідок дорожньо-транспортних пригод і бойових дій або нелюдська смерть як частина контролю над населенням. Собака відчуває біль і страждання.

Компроміс добробуту собак (заходи на основі ресурсів): Собаки відчувають проблеми з добробутом через відсутність відповідного та надійного догляду з боку їхніх власників та опікунів (недбалість); що призводить до нездатності задовольнити їхні базові потреби, наприклад, у харчуванні, навколишньому середовищі, здоров'ї та поведінці, що супроводжується психічними стражданнями протягом життя. Догляд повністю припиняється, коли собаку кидають на вулицю, щоб той приєднався до субпопуляції собак без власників.

- **Високі показники евтаназії в місцях утримання та центрах повторного прилаштування:** У місцях із приміщеннями для утримання та/або центрами повторного прилаштування може бути повільним або неуспішним, а рівень евтаназії неприпустимо високим.

■ Проблеми, пов'язані з собаками

- **Ризики для здоров'я населення.** Дорожньо-транспортні пригоди та укуси собак спричиняють страждання, травми та можуть передавати смертельні та/або виснажливі зоонозні захворювання, серед яких сказ викликає найбільше страху. Інші зоонозні захворювання передаються через інфіковані фекалії (наприклад, ехінококоз) або через переносників, таких як піщані мухи (наприклад, лейшманіоз).
- **Суспільне сприйняття.** Люди можуть сприймати собак як неприємність або боятися їх, що призводить до агресивних взаємодій між людьми та собаками. Крім того, вони можуть почуватися засмученими, побачивши страждання собак, зокрема хворих і присмертних цуценят. Будь-яке сприйняття може спричинити конфлікт у спільноті або спонукати людей уникати певних територій своєї громади. Про ці проблеми також можна повідомити місцевим органам влади; скарги, пов'язані з собаками, незалежно від того, виражені вони як занепокоєння собаками чи роздратування з приводу них, можуть викликати серйозне занепокоєння для посадовців.
- **Щільність бродячих собак.** Деякі громади спокійно сприймають наявність бродячих собак. Але може здатися, що щільність зависока (наприклад, занадто багато в даному просторі), тому що проблеми, пов'язані з собаками, більш інтенсивні при високій щільності; таких як шум, конкуренція між собаками та проблеми добробуту.
- **Негативний вплив на тваринний світ.** У деяких місцях є місцеві популяції диких тварин, які можуть негативно взаємодіяти з бродячими собаками через хижацтво, стрес або передачу хвороб.
- **Негативний вплив на худобу.** В інших місцях худоба піддається ризику негативної взаємодії з бродячими собаками через хижацтво, переслідування або передачу хвороб, як-от ехінококоз і сказ.

Ці вісім категорій проблем, що стосуються собак, складають основу восьми категорій потенційного впливу, описаних у секції про [моніторинг та оцінку](#) цього розділу (стор. 29) і більш детально в посібнику ICAM (2015) «[Чи змінюємо ми ситуацію?](#)».

Описуючи розв'язання **проблеми**, ви створюєте **вплив**, наприклад, «велика кількість бродячих собак у поганому стані» може стати «поліпшеним добробутом бродячих собак». На ранніх стадіях оцінки популяції собак можна окреслити повний набір проблем. Однак проблеми, як правило, повинні бути пріоритетними для УПС, щоб націлити на досягнуту кількість впливів.

■ ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

[Рисунок 1](#) (сторінка 17) розбиває популяцію собак за власниками та рівнем контролю на різні субпопуляції. Для кожної субпопуляції можна визначити характеристики популяції собак (демографія), такі як стать, вік, тип породи, стан добробуту та розмір чи щільність популяції. Це можна зробити за допомогою комбінації різних методів. Розуміння всієї системи, а не лише однієї субпопуляції, дозволяє нам визначити всі джерела тих собак, які відчують проблеми або є пов'язаними з ними. Це спонукає втручання УПС діяти далі на

МОНОГРАФІЯ 1

Використання кількох методів для оцінки популяції собак у Катманду, Непал

Знання, отримані під час вуличних оглядів, анкет, фокус-груп та епідеміологічні дані, були об'єднані, щоб створити картину динаміки популяції собак у Катманду. Це включало ключові знання про добробут собак, домашніх собак, яким дозволяється бродити, залишення напризволяще і піклування в громаді; знання, необхідні для створення індивідуальної системи УПС відповідно до Катманду. **Переглянути повну монографію онлайн за адресою:**

<https://www.icam-coalition.org/assessing-the-dog-population-in-kathmandu-nepal/>

джерела, а не лише на тих собак, які відчувають проблеми або є пов'язаними з ними.

Ось деякі з найпоширеніших методів оцінки субпопуляцій собак і динамічних процесів. У [Додатку Б](#) ми пропонуємо запитання, аналіз та інтерпретацію, щоб допомогти вам дізнатися більше про собак за допомогою цих методів:

- Анкети домогосподарства можуть допомогти вам дослідити розмір, демографічні показники, добробут і динамічні процеси популяції домашніх собак. Включаючи процеси придбання, залишення, роумінгу та розмноження. Див. сторінки 54-62 посібника ICAM [«Чи змінюємо ми ситуацію?»](#) для отримання додаткової інформації про те, як запровадити анкету домогосподарства.
- Вуличні огляди можуть допомогти вам дослідити щільність, добробут, розмноження та географічне поширення бродячих собак. Сюди входять субпопуляції домашніх собак, яким дозволяється бродити, собак громади та собаки без власників, а також процеси покидання, блукання та розмноження. Див. сторінки 70-72 посібника ICAM [«Чи змінюємо ми ситуацію?»](#) для отримання додаткової інформації про те, як провести вуличний огляд.
- Фокус-групи та дослідження за участю — це чудовий спосіб дослідити динамічні процеси та мотиви та перешкоди, що стоять за ними. Особливо для відмови та контролю відтворення, оскільки розуміння мотивації та бар'єрів, що стоять за цими процесами, може бути дуже корисним під час розробки УПС, і їх не так легко дослідити за допомогою інших методів. Див. сторінки посібника 62-66 ICAM [«Чи змінюємо ми ситуацію?»](#) для отримання додаткової інформації про те, як проводити дослідження за участю.
- Записи закладів утримання/центрів повторного розміщення можна використовувати для вивчення субпопуляції собак, які розміщені в установах, і процесів, які спонукають їх прибувати та залишати установи. Зокрема, повідомлення власника про причини відмови та демографічну характеристику собаки (стать, вік, репродуктивний статус і порода) можуть вказувати на рушійні сили процесу відмови та залишення.
- Вторинні джерела інформації для оцінки популяції собак можуть включати реєстраційну базу даних ідентифікованих собак, записи про діяльність місцевих

органів влади з контролю собак, кількість ліцензованих заводчиків або точок продажу, ветеринарні записи та муніципальні записи про скарги/занепокоєння щодо собак. Див. сторінки 73-74 посібника ICAM «[Чи змінюємо ми ситуацію?](#)» для отримання додаткової інформації про те, як працювати з вторинними джерелами інформації.

- Спостереження за бродячими собаками може допомогти вам зрозуміти динаміку бродячих собак і дослідити субпопуляції домашніх собак, яким дозволяється бродити, собак громади й собак без власників. Це трудомісткий метод, але він може дати глибоке розуміння звичок бродячих собак. Посібник ICAM «[Чи змінюємо ми ситуацію ?](#)» (стор. 80-83) містить деякі поради щодо використання методу спостереження за поведінкою для вимірювання взаємодії між собаками та людьми; це може дати вам деякі ідеї. Однак інновації тут вітаються, особливо, якщо це може залучати членів громади, які можуть відзначати та ділитися своїми думками про собак, яких вони спостерігають у своїй місцевості.

Оцінка популяції собак надає дані, необхідні для розробки системи УПС на основі фактичних даних. Перехід від оцінювання до проектування вимагає наступного:

- **Інтерпретування** даних, щоб розвинути ваше розуміння динаміки популяції собак у вашому регіоні та визначити решту припущень
- **Розставлення** пріоритетів проблем, визначення, які собаки відчувають або пов'язані з більшістю цих проблем і які люди впливають на їх динаміку; тому система УПС може бути націлена
- **Поєднання** цих пріоритетних категорій собак, людей і процесів з комбінацією послуг УПС ([Розділ 3](#)), які, найімовірніше, будуть ефективними, і які можливо надати.

Це не проста і не точна наука. У наступному розділі та [Додатку В](#) ми надаємо інструменти, які допоможуть на цьому етапі; інструмент проектування 1: **Візуалізація даних**, інструмент проектування 2a: **дерево проблем** і 2b: **дерево цілей**. Саме на цьому етапі необхідно активно використовувати принципи гуманного ДПМ під час прийняття рішень. Ось ці принципи знову, переосмислені для цього етапу проектування:

- **Гуманність і етика:** вибирайте лише гуманні послуги, максимізуйте можливості покращити добробут собак, зробивши взаємодію зі службами УПС позитивним досвідом для собак і людей.
- **Адаптація до місцевих умов:** вчіться у систем УПС в інших місцях, але зверніть увагу, що динаміка та пріоритети у вашому місці можуть відрізнятися, тому вам потрібно буде відповідно адаптувати свій план.
- **Стійкість і адаптивність:** розробіть і реалізуйте план сталості послуг із самого початку, знайте, що контекст зміниться, і знайдіть час для регулярної оцінки та адаптації.
- **Проектування на основі доказів, моніторинг та оцінка:** використовуйте дані для перевірки припущень і інформування про прийняття рішень не лише під час початкового проектування, а й через цикли адаптивного керування.
- **Зосередження на основних причинах:** визнайте, що мати справу з собаками, які вже відчувають або є пов'язаними з проблемами, є важливим як для собак, так і для громади, але не працюйте виключно тут. Звідки з'являються ці собаки? Це основні причини, які ви також повинні усунути.
- **Людська поведінка:** поведінка людей впливає на динаміку популяції собак. Щоб бути ефективною, система УПС повинна буде змінити вибрану поведінку

людей. Це можна зробити за допомогою спеціальних інструментів зміни поведінки ([Розділ 3: Сприяння відповідальній поведінці](#)) або надання послуг УПС у продуманий спосіб, який заохочує відповідальну та гуманну поведінку. Наприклад, контроль за репродуктивністю собак громади за інформованою згодою на це від представників громади, які також допомагають відловлювати собак і пропонують післяопераційний нагляд і догляд після повернення собак.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ДАНИХ

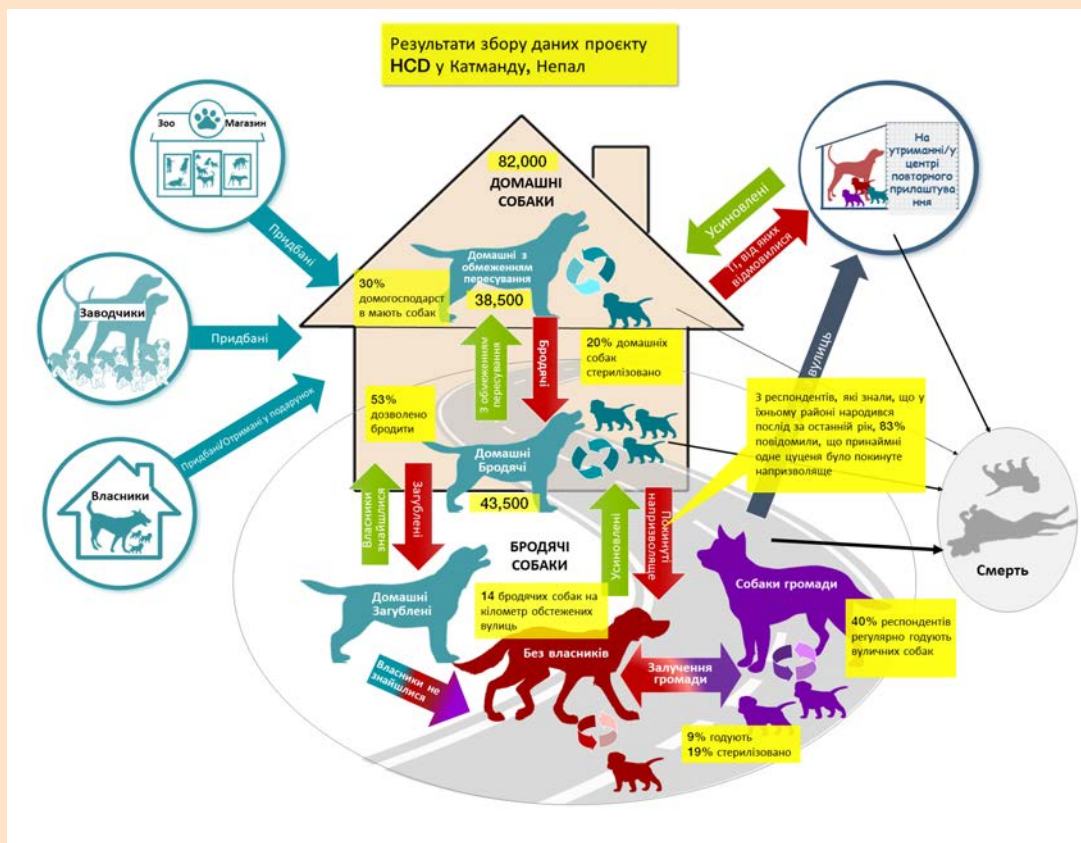
Оцінка популяції собак може дати багато даних. Візуалізація ваших даних допомагає зрозуміти, що ваші дані говорять вам про вашу популяцію собак. Він також може позначати ті області, де даних мало; саме тут слід уточнити інші припущення. Ви можете перевірити ці припущення в майбутньому, використовуючи дані, зібрані під час моніторингу.

Інструмент проєктування 1: Візуалізація даних

Зведені дані можна накласти на діаграму динаміки популяції собак ([Рисунок 1](#)), щоб виділити процеси, які необхідно враховувати під час розробки УПС. На рисунку 2 показано дані, зібрані за допомогою кількох методів, описаних у монографії 1: «[Оцінка популяції собак різними методами в Катманду, Непал](#)», забезпечуючи візуалізацію розміру та характеру субпопуляцій і процесів у популяції собак Катманду.

Рисунок 2: Приклад збору даних

Дані, пов'язані з субпопуляціями та процесами, дослідженими різними методами в Катманду, Непал

У Катманду досліджували не кожен процес:

- Наприклад, немає даних про закупівлю собак.

Іноді надається лише показник, а не приблизний підсумок:

- Наприклад, з тих респондентів, які знали про послід, народжений у їхньому районі за останній рік, 83% повідомили, що принаймні одне цуценя було покинуте. Це вказує на високий рівень покинутості, але не дає оцінки кількості покинутих цуценят на рік.

Це приклад збалансування ресурсів, необхідних для повної та детальної оцінки, з необхідністю фінансування фактичного впровадження. Цей рівень оцінки надав достатні докази для пояснення конкретних проектних рішень УПС. Наприклад, можливість запустити УПС як проєкт, керований громадою, використовуючи підтримку багатьох домогосподарств, які вже регулярно забезпечують їжею собак на вулиці, висловлюючи турботу про їх добробут та активно залучаючись до догляду за ними.

➡ Див. монографію 4: [Ману Мітра, приклад залучення громади в Катманду, Непал](#)

Проектування системного рішення УПС

Отже, тепер ви краще розумієте свою популяцію собак, як ви вплинете на їхню динаміку? Зосередьтеся на процесах, пов'язаних із субпопуляціями собак, які переживають ці пріоритетні проблеми або є пов'язаними з ними. **Що рухає цими процесами?**

Для кожного рушія запитайте, чому це існує, щоб ви могли докладніше дізнатися **першопричини процесів**.

- Наприклад, якщо відмова від цуценят є серйозною причиною, запитайте: *Що змушує людей відмовлятися від цуценят?*
- Якщо це тому, що весь послід був небажаним, запитайте, *чому розведення не контролюється? Це питання ціни, доступності чи довіри до ветеринарних процедур?*

Шукайте конкретні групи **людей, які впливають на першопричини, специфічну людську поведінку або перешкоди для надання послуг**, на які ви можете вплинути, використовуючи **основи та служби УПС**, описані в [розділі 3](#).

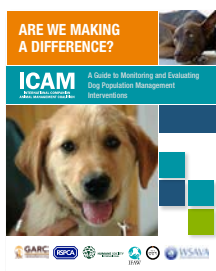
Це слід зробити за допомогою **багатостороннього підходу** включно з представниками місцевої громади. Різноманітні точки зору разом із доказами, зібраними під час оцінки популяції собак, принесуть краще розуміння та здатність адаптуватися до місцевих умов. Використання **Оперативної групи** для розробки УПС приносить переваги для багатьох зацікавлених сторін ([Розділ 3 Основа 2](#)).

[Додаток В](#) описує інструмент із 2 частин (**Дерево проблем і Дерево цілей**), які можна використовувати для визначення пріоритетів проблем, пов'язаних із собаками, визначення динамічних процесів та їх рушіїв, аж до вибору дій УПС, які впливатимуть на першопричини.

Можливо, є деякі процеси та/або рушійні сили, на які наразі неможливо вплинути через обмежені ресурси чи можливий опір громадян. Рішення залишити їх без уваги на цьому етапі має бути чітким, спільним і узгодженим. Їхній вплив на динаміку популяції собак необхідно переглянути з часом і звернути увагу УПС, якщо вони будуть значними в майбутньому.

Хоча система УПС має бути стратегічно розроблена, щоб бути максимально цілеспрямованою та ефективною, на ранніх етапах може виникнути необхідність визначити деякі «швидкі перемоги». У вас можуть бути, а можуть і ні, докази того, що ця діяльність стратегічно спрямована на першопричини. Однак їх обрано тому, що вони не завдадуть шкоди та можуть зміцнити довіру суспільства до системи УПС, а також навички та впевненість персоналу. Наприклад; кампанії з вакцинації проти сказу, стерилізація та лікування собак, які є дуже помітними, тренінги для спеціалістів УПС, освітні програми для дітей із запобігання укусам та догляду за собаками та покращення або закриття центрів повернення додому.

Висновки

Цей розділ містить короткий огляд моніторингу та оцінки. Вичерпний посібник надано ICAM (2015) [«Чи змінюємо ми ситуацію?» Посібник з моніторингу та оцінки управління популяцією собак](#).

Оцінка популяції собак, ймовірно, залишила без відповіді деякі питання щодо динаміки популяції. На собак також впливає зовнішній контекст, оскільки суспільство змінюється, як і Управління популяцією собак. Отже, коли втручання почалося, важливо постійно спостерігати та робити висновки.

Шляхом висновків ви перевіряєте, чи УПС працює над досягненням свого впливу, перевіряєте припущення щодо динаміки та виявляєте, де УПС можна покращити. Моніторинг потребує вимірних показників. Індикатори діяльності, як правило, є прямим вираженням докладених зусиль УПС (наприклад, кількість стерилізованих собак).

Однак вимірювання показників на рівні впливу може бути більш складним. Посібник ICAM (2015) [«Чи змінюємо ми ситуацію?»](#) визначає вісім впливів і для кожного містить перелік потенційних показників, які можна використовувати для вимірювання змін. Ці індикатори є видимими ознаками удару; наприклад, відсоток [%] виснаженої популяції бродячих собак є показником добробуту бродячих собак. Посібник також містить практичні поради щодо методів, за допомогою яких можна об'єктивно вимірювати показники.

[Рисунок 3](#) (див. наступну сторінку) містить діаграму восьми впливів, відповідні показники на вибір і методи вимірювання.

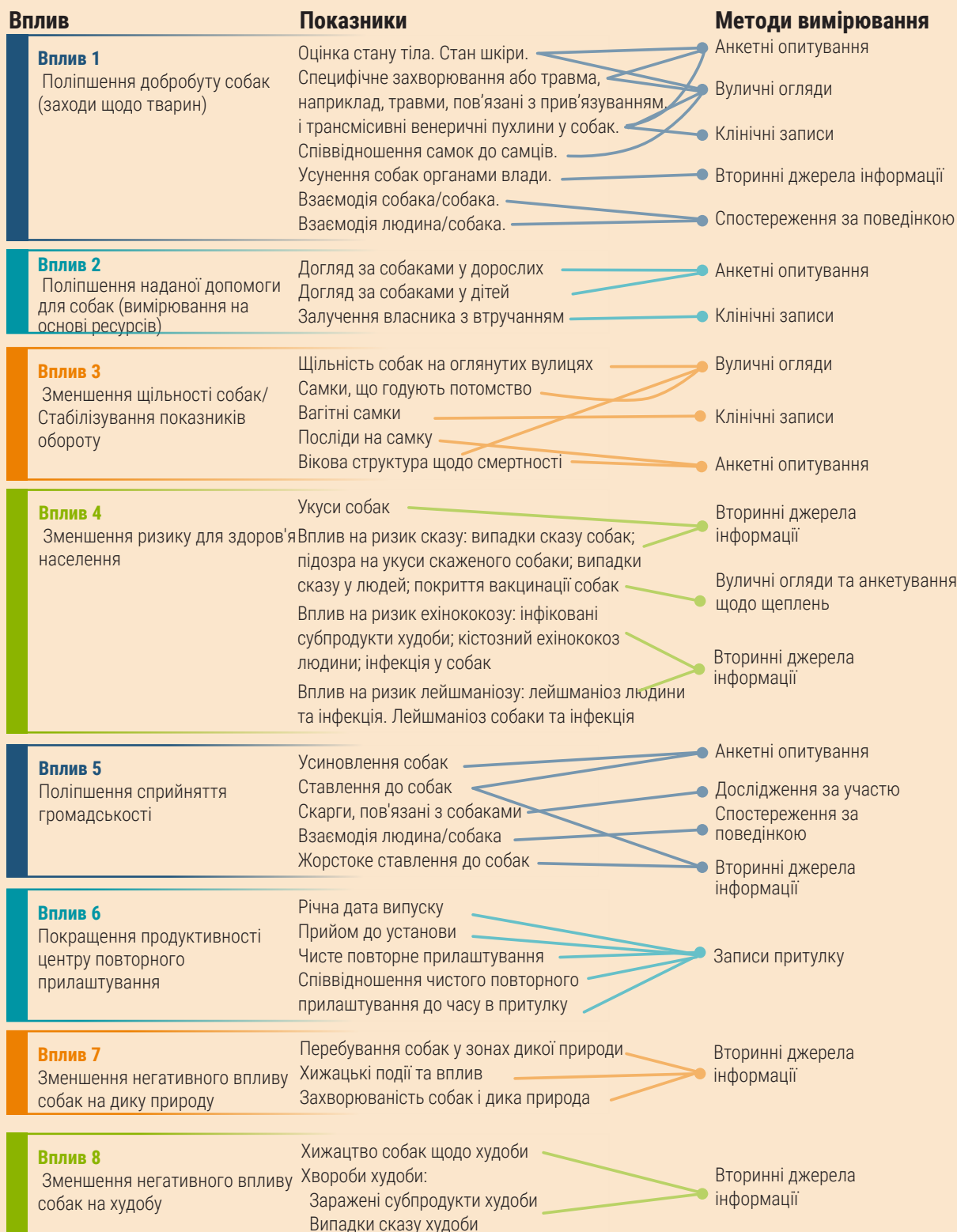

Рисунок 1

Витяг із: Чи змінюємо ми ситуацію: Посібник зі спостереження та оцінки втручань з управління популяцією собак (ICAM, 2015)

Розділ 3: Система УПС

Огляд

У цьому розділі описано систему управління популяцією собак (УПС), яка включає всі взаємопов'язані основи, послуги, результати та вплив для гуманного та ефективного управління популяцією собак.

[Основи](#) забезпечують правову базу, політичну волю та соціальну мотивацію для ефективного надання [послуг УПС](#). Разом ці основи та служби УПС впливають на динаміку популяції, щоб створити бажаний [Результат](#) позитивних стосунків між людиною та собакою, що призводить до одного або кількох [Впливів](#).

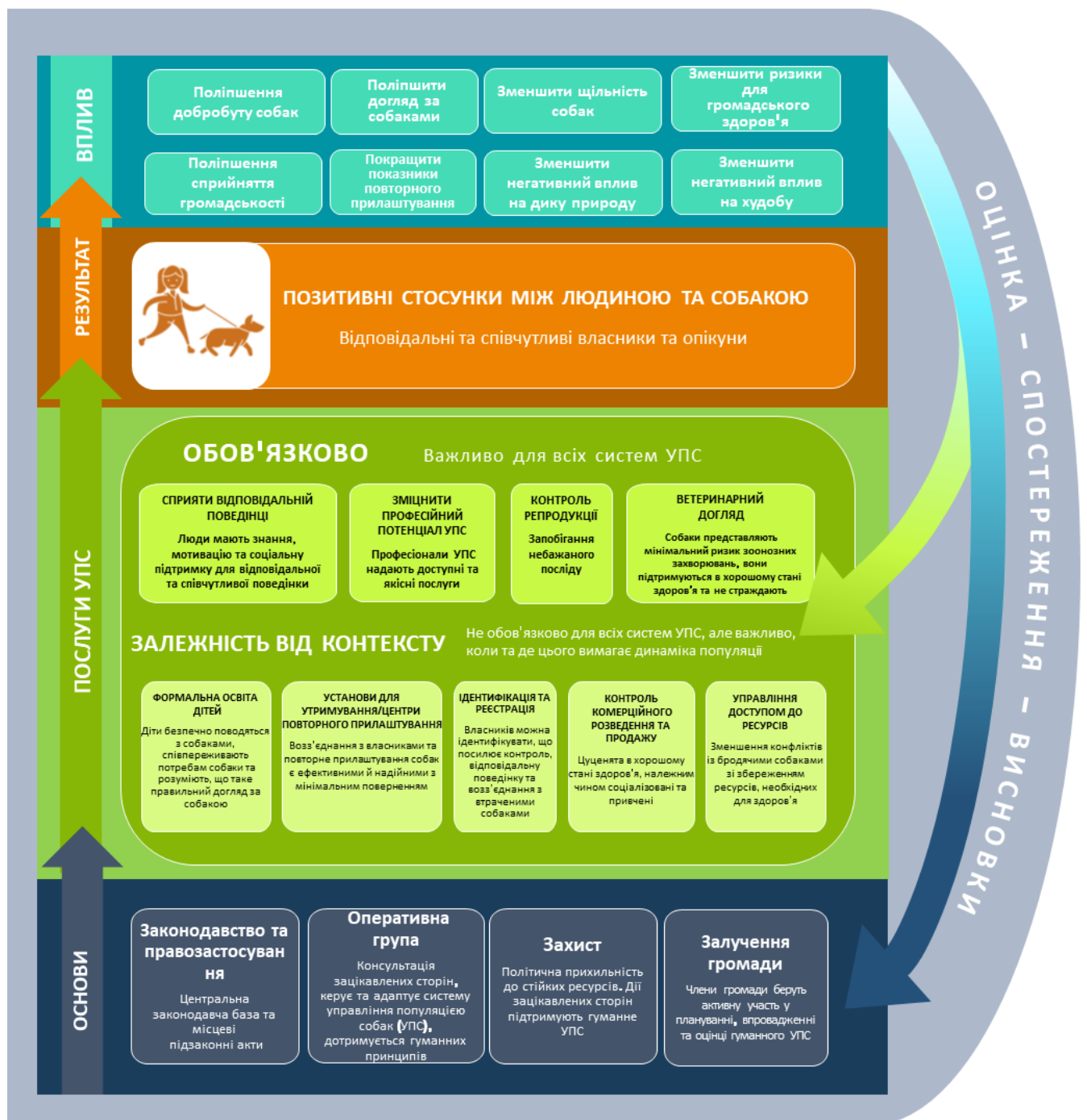
[Рисунок 4](#) надає візуалізацію системи УПС, висвітлюючи різні основи, послуги та впливи, з яких спільнота вибере створити індивідуальну систему для керування собаками у своїй громаді.

Ця загальна система повинна:

- базуватися на даних місцевої оцінки популяції собак і
- бути адаптованою на основі поточного моніторингу та оцінки ([Розділ 2](#)).

Система УПС розроблена та впроваджена на місцевому рівні (наприклад, на муніципальному рівні), але також вимагає підтримки сприятливого середовища на державному, національному чи регіональному рівнях ([Розділ 4](#)).

Рисунок 4: Візуалізація системи УПС

Основи

Ефективне управління популяцією собак є постійним зобов'язанням, з втручаннями, що розвиваються з часом, щоб інтегрувати знання, отримані з поточного оцінювання, моніторингу та створення висновків. Підтримка ефективного УПС вимагає підтримки вбудованої системи УПС в уряді та професійних зацікавлених сторін, як-от ветеринари, які допомагають власникам/опікунам поводитися зі своїми собаками гуманно. Крім того, оскільки поведінка власників собак є основним принципом УПС, також можуть знадобитися широкі соціальні зміни.

Є чотири основи для створення цього необхідного поєднання сталого уряду, професійних систем і сприятливого соціального та політичного середовища:

1. Законодавство та правозастосування
2. Керівництво оперативної групи
3. Захист
4. Залучення громади

ОСНОВА 1: ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Законодавство, що стосується УПС, має два рівні:

- Центральне/федеральне/національне законодавство, яке забезпечує основу для УПС
- Вторинне/підзаконне законодавство, яке деталізує його впровадження.

Щоб переконатися, що це підходить для еволюції динаміки популяції собак і практик власності, **законодавство** на обох рівнях необхідно регулярно переглядати, оновлювати та розширювати. Визнаючи, що законодавство може бути адаптоване з часом, початкові проекти законів повинні брати до уваги те, що є одночасно суттєвим і реальним для виконання, а також те, що наразі може бути поза межами професійної спроможності власника собак/УПС для дотримання, і тому потрібно чекати майбутніх оновлень. Наприклад, надання догляду власником/утримувачем/опікуном для задоволення основних потреб собак є важливим, тоді як обов'язкова ідентифікація та реєстрація може вимагати кількох років інвестицій у систему УПС, перш ніж її застосування стане життєздатним.

Центральне/федеральне/національне законодавство

Рамкове законодавство УПС зазвичай міститься в центральному Законі про здоров'я/добробут тварин, ветеринарію чи громадську охорону здоров'я та містить наступне:

- Хто відповідає за впровадження УПС
- Які послуги УПС необхідно надавати. Якщо використовується установа для утримання бродячих собак, тут зазвичай вказується мінімальний період утримання собаки для возз'єднання з власниками. Якщо існують будь-які вимоги (наприклад, якщо у собаки є ознаки сказу) або обмеження (наприклад, коли собака фізично та поведінково здорова) щодо евтаназії, вони зазвичай також зазначаються тут.
- Будь-яке законодавство, яке захищає тварин від жорстокого поводження та зневаги, або вимоги до власників/утримувачів забезпечити належний догляд,

застосовуватиметься до власників собак. Вам також може знадобитися вказати додаткові вимоги до собак, як-от: щорічна вакцинація проти сказу, ідентифікація та реєстрація в спеціальній базі даних, запобігання тому, щоб собаки безконтрольно бродили, тому, щоб собак залишати напризволяще.

Роль відповідальних органів полягає в тому, щоб забезпечити створення відповідної та сприятливої законодавчої бази для УПС разом із необхідною спроможністю для виконання (див. [Розділ 4](#)). Це рамкове законодавство також можна використовувати для забезпечення наявності бюджету для УПС на місцевому рівні.

Вторинне/підзаконне законодавство

Вторинне/підзаконне законодавство міститься в нормативних актах місцевого самоврядування та може допускати певні варіації в тому, як рамкове законодавство реалізується на місцевому рівні. Це забезпечує гнучкість, щоб показувати місцеві умови.

Хоча рамкове законодавство про УПС не існує й наразі його неможливо розробити, хоча це і не ідеально, можна досягти певного прогресу, зосередившись на запровадженні вторинного/підзаконного законодавства про УПС у відповідному, але не спеціальному для УПС рамковому законодавстві, такому як сільське господарство, міська місцевість, навколишнє середовище чи громадське здоров'я.

Правозастосування

Без правозастосування законодавство буде неефективним. Застосування законодавства УПС може покладатися на різних професіоналів, включаючи місцевих урядовців, поліцію та спеціалізованих спеціалістів із захисту тварин/контролю. Правозастосування повинно бути зосереджено на тому, щоб власники та опікуни усвідомлювали свої обов'язки відповідно до законодавства. Це включає роз'яснення того, що власники/опікуни повинні робити, а що не повинні робити, а також визначення перешкод для відповідальної поведінки та забезпечення того, щоб послуги УПС допомагали подолати ці перешкоди. (Наприклад, там, де мікрочипування та реєстрація є обов'язковими, правоохоронні органи УПС повинні забезпечити доступність субсидованих послуг мікрочипування для власників із низьким доходом або обмеженою мобільністю). Меншість правоохоронних заходів має бути

МОНОГРАФІЯ 2

Підзаконні акти, правозастосування та втручання УПС у Загребі, Хорватія

Міська рада Загреба запровадила підзаконні акти УПС разом із низкою втручань, щоб допомогти власникам виконувати вимоги, щоб виконати муніципальні обов'язки, визначені національним законодавством про захист тварин у Хорватії.

Переглянути повну монографію онлайн за адресою: <https://www.icam-coalition.org/by-laws-enforcement-and-УПС-interventions-in-zagreb-croatia/>

спрямована на виявлення та покарання осіб, які не дотримуються законодавства.

Ресурси:

- Модель закону про добробут тварин World Animal Net <http://worldanimal.net/our-programs/model-law-project>
- Європейська конвенція Ради Європи про захист домашніх тварин <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/125>

ОСНОВА 2: ОПЕРАТИВНА ГРУПА

Ефективний і стійкий УПС вимагає мотивації та політичної волі для покращення ситуації з собаками; це можна зробити за допомогою захисту (див. [Основа 3: Узгоджений захист](#)). Це вимагає участі широкого кола зацікавлених сторін, щоб забезпечити відповідність і цілеспрямованість; це може виникнути безпосередньо завдяки участі спільноти (див. [Основа 4: Залучення спільноти](#)). Це також вимагає постійного лідерства з боку оперативної групи, щоб спрямувати втручання в довгострокову перспективу для досягнення узгодженого впливу та керувати поточними циклами адаптивного управління. Оперативна група також несе відповідальність за дотримання принципів гуманного УПС, викладених у [Розділі 1](#).

Оперативна група УПС має включати низку зацікавлених сторін на різних рівнях суспільства:

- Державні службовці та професіонали, такі як ветеринари, розвивати та підтримувати політику та практику підтримки УПС у широкому географічному масштабі.
- Зацікавлені сторони на рівні громади, щоб гарантувати, що втручання є залученими, реалізованими, відповідними та оціненими. Підтримці вмотивованого лідерства на рівні спільноти можна підтримати шляхом створення впізнаваної ідентичності групи спільноти УПС.

МОНОГРАФІЯ 3

Процес гуманного розвитку громади для розробки та управління УПС у Ключі, Боснія

Процес гуманного розвитку спільноти дав спільноті Ključ структуру та наставництво, які їм були потрібні, щоб об'єднатися, щоб самостійно розв'язувати проблеми своїх собак. Місцеві зацікавлені сторони працювали разом, щоб проаналізувати власні дані та оцінити проблеми та динаміку собак. На основі цього вони розробили реалістичний план, який могли б забезпечити місцевими ресурсами та продовжувати розвивати за допомогою покращення комунікації та керівництва УПС. **Переглянути повну монографію онлайн за адресою:** <https://www.icam-coalition.org/designing-and-managing-УПС-in-kljuc-bosnia/>

Процес гуманного розвитку громади (HCD), який передбачає залучення та розширення можливостей громади для розробки власного втручання УПС, заснованого на доказах ([Вставка 3.1](#)), неявно створює керівну команду з представників широкого кола зацікавлених сторін, пов'язаних із УПС, у громаді ([Вставка 3.2](#)) для списку зацікавлених сторін УПС). Якщо HCD неможливий, альтернатива полягає в тому, щоб одна агенція

Вставка 3.1: Гуманний розвиток громади (HCD)

Процес залучення та розширення можливостей спільноти для розробки власного втручання УПС на основі доказів.

Гуманний розвиток спільноти (HCD) IFAW забезпечує спільну основу для співробітництва спільнот, щоб знайти гуманні, стійкі розв'язання проблем собак, які мають негативні наслідки для людей і тварин.

Оскільки конфлікти між людиною та собакою виникають через багато різних причин, а стосунки між людьми та собаками відрізняються між спільнотами, планування HCD починається із залучення спільноти до їхніх проблем і допомагає їм визначити та взяти на себе власні рішення.

Члени громади проживають в одному місці або несуть відповідальність за те, що відбувається в цьому місці (наприклад, представник місцевої влади). Вони працюють разом, щоб збирати, інтерпретувати та керувати даними, щоб інформувати про створення та впровадження своїх планів дій HCD.

Результатом є програма спільноти, яка розвиває повноважних учасників і гуманні, стійкі зміни.

Див. <https://www.icam-coalition.org/tool/humane-community-development-hcd/> для доступу до модулів електронного навчання на HCD.

Вставка 3.2: Зацікавлені сторони УПС

Зацікавлені сторони для УПС — це ті, хто є частиною будь-якої поточної системи УПС (наприклад, державні ветеринарні департаменти та персонал центрів повторного прилаштування), впливають на процеси динаміки популяції (наприклад, приватні ветеринарні професії) або на які суттєво впливає популяція бродячих собак (наприклад, лікарі, які працюють із відділами укусів собак та/або центрами зоонозних захворювань). OIE надає перелік ключових зацікавлених сторін у своєму стандарті щодо контролю з бродячими собаками ([Кодекс здоров'я наземних тварин Глава 7.7](#)); інші зацікавлені сторони також можуть мати значення. Нижче наведено список можливих зацікавлених сторін; ті, які позначені зірочкою (*), вважаються необхідними.

- **Уряд** — як правило, на місцевому рівні, але центральний також буде актуальним для політики та статуту та ключових зацікавлених сторін, якщо програма є національною. Кілька департаментів, імовірно, будуть доречними, зокрема сільське господарство/ ветеринарія/здоров'я тварин, охорона здоров'я, навколишнє середовище (особливо пов'язане зі збором сміття), туризм, освіта та санітарія.**
- **Ветеринарна спільнота** — національний керівний орган, ветеринарна професійна асоціація, приватні та державні групи лікарів, що практикують, та ветеринарний факультет університету *
- **Спільнота НУО** — місцеві, національні та міжнародні у сферах, пов'язаних із захистом тварин, правами тварин, охороною здоров'я та людським розвитком*
- **Спільнота, яка займається наданням притулку, вихованням та повторним прилаштуванням тварин** — державні/муніципальні та приватні/НУО*
- **Громадські організації (СВО)** — можливо, було створено для розв'язання інших питань, таких як здоров'я сім'ї та навколишнє середовище, але можна розширити, включивши відповідний матеріал УПС
- **Академічні спільноти з відповідним досвідом** — наприклад, поведінка тварин, ветеринарія, соціологія, екологія та епідеміологія
- **Законодавці** — департаменти, відповідальні як за написання, так і за дотримання законодавства.*
- **Викладачі** — у школах та університетах
- **Місцеві ЗМІ** — для освіти, реклами та місцевої підтримки
- **Міжнародні органи з відповідними обов'язками** — Всесвітня організація охорони здоров'я (ВОЗ), Всесвітня організація охорони здоров'я тварин (OIE) та всесвітні ветеринарні асоціації
- **Лідери/представники місцевих громад***
- **Місцева громада** — як власники собак, так і не власники

взяла на себе провідну роль у просуванні УПС, але із зобов'язанням консультуватися з зацікавленими сторонами УПС на цьому шляху, забезпечуючи врахування їхніх точок зору під час планування та оцінки втручання, а їхні дії включені як частина системи УПС.

ОСНОВА 3: ЗАХИСТ

Захист в контексті УПС — це скоординований набір заходів для впливу на політику та практику урядів, неурядових організацій, професіоналів (як-от ветеринари), промисловості (як-от точки продажу собак) та окремих осіб з метою створення позитивних і постійної зміни в утриманні собак. Термін «захист» в цьому контексті включає багато тактик, які ми використовуємо в нашому повсякденному житті, як-от дослідження, створення альянсів, спілкування, переговори та компроміс, щоб знайти досяжні та взаємовигідні шляхи просування вперед. Одна відмінність між використанням цих тактик у нашому повсякденному житті та захистом в УПС полягає в тому, що діяльність із захисту УПС повинна мати чітко визначені цілі та мети (тобто кого ми захищаємо, чому ми захищаємо їх і що ми хочемо від них).

Буде потрібен захист на місцевому рівні, де відбувається впровадження системи УПС, а також на державному, національному чи регіональному рівнях, де можна створити сприятливе середовище для гуманного УПС (див. [Розділ 4](#)).

Побудова справи для УПС

Захист починається з обґрунтування гуманного УПС, що сприятиме виникненню політичної волі, необхідної для того, щоб спільнота інвестувала час і гроші в гуманний УПС, попри інші конкурентні проблеми. Нижче наведено наявні рамки в різних тематичних сферах і на різних географічних рівнях, які в поєднанні створюють аргументи на користь гуманного УПС. Ви можете вибрати найбільш релевантні фактори для створення ефективних і привабливих рекламних повідомлень, які відповідають на такі запитання для вашого місцеперебування:

- Які переконливі аргументи можна використати для захисту УПС?
- Чому гуманний УПС має значення для різних оперативних груп?

● Політичн.; Глобальн.

- Всесвітня організація охорони здоров'я тварин (ОІЕ) включила УПС до Кодексу здоров'я наземних тварин (Розділ 7.7), створюючи міжнародний стандарт для гуманного УПС, який повинні впроваджувати 180 країн-членів і територій ОІЕ. Кожна країна/територія-член має представництво в ОІЕ; отже, національні ветеринарні органи повинні знати про цей міжнародний стандарт. Стандарт ОІЕ поділяє принципи та підходи, викладені в цьому посібнику ICAM. У деяких регіонах ОІЕ та інші зацікавлені сторони розробили регіональну стратегію добробуту тварин, щоб допомогти у впровадженні стандартів щодо добробуту тварин; там, де згадується УПС, може бути можливість додаткового політичного тиску та підтримки.
- Цілі сталого розвитку (ЦСР) Організації Об'єднаних Націй на 2030 рік є основним напрямком зусиль у сфері розвитку. У Декларації, яка представляє ЦСР, зазначено, що підхід до розвитку, який буде використовуватися, має бути таким, як «...людство живе в гармонії з природою, а інші живі види захищені». Є також дві ЦСР, які стосуються УПС:
 - о ЦСР 3: Забезпечення здорового життя та сприяння добробуту для всіх у будь-якому віці; містить ціль 3.3 «До 2030 року покласти край епідеміям СНІДу,

туберкульозу, малярії та забутих тропічних хвороб і боротися з гепатитом, хворобами, що передаються через воду, та іншими інфекційними хворобами». Сказ є однією з забутих тропічних хвороб, на яку слід звернути увагу. Досягнення прогресу цього показника вимагає зменшення/ліквідації сказу в популяції собак шляхом масової вакцинації собак. Вважається, що УПС сприяє охопленню щепленнями, зменшуючи сприйнятливі цуценята та залишення собак на безгосподарну та неконтрольовану популяцію, натомість створюючи стабільну, здорову та довготривалу популяцію вакцинованих собак. Це також має зменшити витрати шляхом збільшення зусиль власників щодо вакцинації своїх собак, а також зменшення зусиль, які потрібні бригадам вакцинаторів, щоб дістатися до собак для щеплення та поводитися з ними. Відповідно до ЦСРЗ, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО), ОІЕ та Глобальний альянс із боротьби зі сказом (GARC) запустили [глобальний стратегічний план](#) до 2030 року припинити смертність людей від сказу, спричиненого собаками. Їхня теорія змін стверджує, що «відповідальне володіння собакою стимулює прогрес» суспільних змін, необхідних для досягнення цієї мети, а план вимагає «просування керівних принципів для ефективного управління популяцією собак».

- о ЦСР 11: Зробити міста та населені пункти інклюзивними, безпечними, стійкими та сталими. Немає конкретних цілей або індикаторів, які безпосередньо стосуються собак. Однак для того, щоб місто вважалось безпечним для його жителів, необхідно, щоб собаки не становили неприйнятно високого ризику, який змушує людей уникати або боятися деяких районів своєї громади.

● Політичн.; Місцев.

- Популяція бродячих собак і управління ними є пріоритетною проблемою, яку дуже хвилюють багато громадян через тісний зв'язок між людьми та собаками та високу поширеність власників собак. Це дуже помітна проблема, яка розігрується на громадських вулицях. Органи місцевого самоврядування часто називають проблеми з собаками одним із найпоширеніших предметів скарг; це може стосуватися проблем, спричинених собаками, занепокоєння щодо страждань собак або скарг на негуманну практику контролю. Запровадження гуманного та ефективного підходу до поводження з собаками, ймовірно, отримає позитивну підтримку з боку місцевих жителів; потенційно представляють цінних виборців у місцевій демократії.

● Економічн.

- Витрати на популяцію неконтрольованих собак можуть бути високими. Вони можуть включати випадки укуси собак, хвороби, дорожньо-транспортні пригоди, забруднення фекаліями, неприємну поведінку, скарги туристів та хижацтво/занепокоєння худобою та дикою природою. Можуть також бути соціальні витрати: громадяни можуть хвилюватися про те, щоб ходити пішки або їздити на велосипеді в місцях, де бродять собаки, що зменшує «прохідність» вулиць.
- Витрати на негуманний контроль також можуть бути високими. Негуманний контроль включає вбивство собак на вулицях, негуманне поводження під час збирання з вулиць, розміщення в невідповідних умовах, убивство (негуманними методами) після періоду утримання або тривалого утримання в будках з невеликим шансом повторного прилаштування або без нього. Негуманний контроль, як правило, зосереджується на симптомах поточної популяції бродячих собак і не усуває першопричину проблеми, яка є джерелом бродячих собак. Як наслідок,

вартість нелюдських зусиль контролю не зменшується з часом, тому що заходи контролю повинні бути постійними, оскільки вбиті/вилучені собаки замінюються з джерела.

- Гуманний і ефективний УПС має зосередитися на джерелі бродячих собак і змінити поведінку людей, зрештою сприяючи підвищенню відповідальності власників і опікунів за поводження з собаками. Це може з часом зменшити витрати спільноти на систему УПС.

● Здоров'я

- Існує декілька зоонозних захворювань і паразитів, які поширені між собаками та людьми, зокрема лейшманіоз, ехінококоз і гвінейський хробак, причому сказ викликає найбільше страху. Ефективний УПС посилює зусилля власника собаки/опікуна щодо мінімізації ризику зоонозних захворювань, пов'язаних із їхнім власним собакою чи собакою з місцевих жителів, забезпечуючи їх вакцинацію та регулярну дегельмінтизацію. Це також може покращити розуміння необхідної поведінки, спрямованої на здоров'я, наприклад, потреби в постконтактному лікуванні після укусу собаки.
- Навіть якщо укуси собаки не пов'язані з передачею сказу, вони можуть бути серйозною проблемою для громадського здоров'я. Профілактика укусів може допомогти людям, особливо дітям, уникати ситуацій, коли собаки можуть укусити. Збільшення інвестицій власника в соціалізацію та тренування собаки може зменшити ймовірність того, що собаки кусатимуть, шляхом усунення основних мотивацій, які найчастіше пов'язані зі страхом.
- Там, де УПС знижує репродуктивну активність, він також підтримуватиме контроль над захворюваннями, зменшуючи народження сприйнятливих цуценят і залишення небажаних послідів або дорослих особин, які могли б стати бездоглядними безгосподарними собаками.
- Люди також можуть страждати психологічно, якщо стають свідками нелюдського контролю над собаками, наприклад жорстокого поводження з ними або їх убивства. Гуманна діяльність УПС має бути позитивним досвідом як для собак, так і для людей.

● Етичн./соціальн.

- Бажання гуманного УПС може походити з місця альтруїзму; бажання захистити розумну тварину, здатну постраждати від нелюдського поводження. Це співчуття до тварин має бути визнане, висвітлене та підтверджене як основний компонент для побудови моральної аргументації добробуту тварин, хоча, можливо, його потрібно буде представити разом з іншими сприятливими аргументами.
- Махатма Ґанді сказав: «Про велич нації та її моральний прогрес можна судити за тим, як ставляться до її тварин». Собаки нічим не відрізняються від інших видів з точки зору їхньої здатності страждати, і тому однаково заслуговують на гуманне ставлення. Але через тісні стосунки між людьми та собаками та видимість популяції бродячих собак, етичні питання, пов'язані з УПС, можуть дуже публічно обговорюватися. Це робить заходи, які використовуються як частина УПС, дуже помітними показниками морального прогресу країни чи міста.
- Соціальний капітал є формою економічної та культурної валюти, в якій соціальні

мережі є центральними; це про те, як громадяни взаємодіють один з одним у своїй громаді та наскільки добре громада функціонує для громадян. З економічної точки зору, це форма капіталу або валюти, яка приносить суспільне благо. Коли ми розглядаємо вплив собак на соціальний капітал, ми бачимо потенційні як позитивні, так і негативні ефекти. Собаки можуть допомогти людям створити соціальні групи навколо володіння та догляду за собаками, а там, де вигул собак є частиною культурної норми, можуть сприяти хорошему фізичному та психічному здоров'ю. Однак бродячі собаки також можуть бути перешкодою для людей, викликаючи занепокоєння під час прогулянок громадськими вулицями, не в останню чергу для тих людей, які намагаються вигулювати власних собак. Гуманний УПС також може сприяти збільшенню соціального капіталу, якщо залучення громади використовується як центральний інструмент для дій УПС, наприклад, сусіди допомагають ідентифікувати, обслуговувати та надавати післяопераційний догляд за громадськими собаками, які потребують стерилізації.

Кожна спільнота може наголошувати на поєднанні цих факторів по-різному, в ідеалі спираючись на місцеві приклади та докази.

● Планування захисту та дії

Захист має вирішальне значення для запуску, підтримки та розвитку УПС. Наприклад, дії із захисту можна використовувати, щоб:

- Встановити зобов'язання діяти гуманно в УПС, яке може мати форму принципової заяви в рамках державної політики щодо УПС.
- Покласти конкретну відповідальність за УПС на особу/департамент в уряді; включати відповідальність за створення міжсекторних дій для УПС.
- Встановити та/або збільшити бюджет, доступний для УПС. Паралельно створіть бюджетний комітет для відстеження витрат і переваг УПС.
- Запровадити або вдосконалити законодавство, щоб запобігти жорсткому поводженню та підвищити рівень відповідального володіння собаками та догляду за ними.

Для того, щоб переконатися, що ці дії є цілеспрямованими та чіткими, знадобляться дослідження з захисту. Це дослідження буде зосереджено на аналізі зацікавлених сторін, щоб визначити:

- Хто несе відповідальність, впливає або на кого впливає УПС?
- Хто і що витрачає на УПС і які інші ресурси можна мобілізувати?
- Кому що потрібно зробити, щоб спростити доступ до послуг УПС, таких як контроль репродукції?
- Яке законодавство/постанова стосується УПС?

Для отримання додаткової інформації про захист та інструменти для дослідження перед плануванням заходів із захисту див. [курс стратегічного захисту](#) World Animal Net і відповідний інструментарій. Кампанії — це тип захисту, спрямований на досягнення певних змін (політики чи практики). Дії, вжиті для досягнення таких змін, можуть варіюватися від мобілізації громадських дій онлайн і офлайн до спричинення збоїв і до простого діалогу з цільовими зацікавленими сторонами. Наприклад, попросіть свого мера прийняти політику, яка схвалює чіткі гуманні керівні принципи поновленого втручання УПС, або змусити майбутніх власників собак переглянути купування щеняти та натомість відвідати центр

повторного прилаштування, щоб вивчити варіанти усиновлення. [Приклади вказівок щодо розробки кампанії включають п'ятий модуль курсу зі стратегічного захисту World Animal Net або посібник з проведення кампаній Amnesty International.](#)

ОСНОВА 4: ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДИ

Залучення громади (СЕ) у УПС — це процес сприяння розмовам і побудові стосунків між людьми, які мають певну роль або зацікавлені в покращенні ситуації з собаками у своїй громаді. Їх називають спільнотою, оскільки вони живуть в одному місці або мають спільні характеристики, такі як професія (наприклад, ветеринари) або соціально-економічний статус (наприклад, сільські фермери використовують робочих собак). Ці люди можуть співпрацювати як спільнота, щоб оцінити популяцію собак і розробити/впровадити придатну для місцевих умов і стійку систему УПС. Вони можуть мобілізувати ресурси, впливати на поведінку людей стосовно собак і каталізувати зміни в політиці та практиці УПС. СЕ — це не одноразова подія, а постійний процес, який розвивається, оскільки поведінка людини стосовно собак змінюється з часом, використовуючи процес оцінювання та навчання як громади.

СЕ впроваджувався інтуїтивно в рамках втручань УПС протягом багатьох років. У деяких випадках це відбувалося тому, що для надання послуг УПС були необхідні дії членів спільноти через обмежені ресурси; в інших випадках участь членів спільноти була важливою для ефективного управління УПС, оскільки було визнано, що їхні дії є основною причиною багатьох проблем УПС. Однак СЕ наразі не використовується у всіх втручаннях УПС і часто потребує посилення там, де воно існує; отже, його було явно включено до цього посібника.

Як виглядає СЕ?

СЕ може використовувати багато різних методів залучення людей до УПС. [Таблиця 1](#) надає приклади стратегій СЕ у УПС, починаючи від мінімального до високого рівня участі. Попри те, що уряд залишатиметься остаточно відповідальним за УПС, що вищий рівень участі громади, то більшою є їхня участь і дії у втручаннях УПС, і то вища ймовірність того, що це втручання буде відповідним і тривалим. Однак існують перешкоди для збільшення рівня участі, зокрема: обмежений час, обмежені бюджети на конкретні заходи без можливості маневру та різний соціальний статус між зацікавленими сторонами, який неможливо подолати. Визнаючи ці дуже реальні бар'єри, слід аплодувати спробам забезпечити будь-який рівень участі в УПС.

Як виглядає належний СЕ?

СЕ має багато форм, і найбільш відповідний підхід залежатиме від громади. Деякі громади матимуть визнані громадські структури, часто засновані на офіційних ролях та ієрархіях місцевого самоврядування, тоді як інші матимуть менш формальні мережі; деякі спілкуватимуться особисто, а інші — переважно через соціальні мережі. Однак ефективні підходи СЕ, які призводять до стійких змін, мають деякі спільні характеристики¹:

● Інклюзивність

¹ Цей перелік характеристик було адаптовано з Національних стандартів залучення громадськості Уряду Шотландії (2016)

- Люди та групи, які постраждали від УПС, залучаються до цього за першої нагоди, включно з людьми, які є як «за», так і «проти» собак. Див. [Вставку 3.2](#) для списку потенційних зацікавлених сторін у УПС.
- Вживаються заходи для залучення людей, які можуть опинитися в несприятливому становищі щодо участі, наприклад тих, хто проживає в сільській місцевості або з низьким доходом.

● Методи

- Під час залучення використовуються різноманітні методи, щоб переконатися, що почуто широкий діапазон голосів; вони можуть включати полегшені методи участі, фокус-групи, напівструктуровані співбесіди та анкети.
- Використовувані методи оцінюються та, якщо необхідно, адаптуються у відповідь на відгуки учасників.

● Спільне планування

- Громада визначає, на яких проблемах, пов'язаних із собаками, вони хочуть зосередити втручання УПС.
- Зацікавлені сторони громади визначають успіх як один або більше явних впливів плюс вимірні показники; вони також вказують, як будуть збиратися докази для цих показників, у тому числі хто це робитиме і коли.
- Наявних ресурсів і запланованих часових рамок достатньо, щоб зробити план УПС реалістичним.

● Спілкування

- Інформація про процес залучення, план УПС, впровадження та оцінку зрозуміла та легкодоступна.
- Існують системи, які гарантують, що погляди ширшої громади фіксуються та доступні для формування втручання, а також надсилають інформацію, щоб тримати громаду в курсі; це буде особливо актуально, якщо є власники собак, які недостатньо представлені на зборах громади.

● Вплив

МОНОГРАФІЯ 4

Ману Мітра: приклад залучення громади в Катманду, Непал

Ману Мітра створює комітети на базі приходу та команду волонтерів для оцінки, моніторингу та впровадження УПС у кожному приході. Створення залучених та поінформованих громад, які є частиною структур місцевого самоврядування і, отже, ймовірно будуть підтримуватися. **Переглянути повну монографію онлайн за адресою:** <https://www.icam-coalition.org/manu-mitra-an-example-of-community-engagement-in-kathmandu-nepal/>

- Надання послуг УПС покращується, і більше членів громади залучаються до надання послуг.
- Партнери беруть участь у моніторингу та перевірці якості процесу залучення та його впливу на проблеми, пов'язані з собаками.
- Навчання та оцінка допомагають надалі формувати втручання УПС.
- Учасники вдосконалили навички, впевненість і здатність брати участь у залученні громади в майбутньому, за межами УПС.

Витрати та переваги залучення громади

● Витрати на СЕ:

- **Забирає багато часу.** На початку СЕ може знадобитися багато часу для встановлення довіри між членами спільноти. Також потрібен час, щоб виробити спільне розуміння проблем із собаками та їх корінних причин, а також створити спільне бачення успіху.
- **Якість послуг.** Експерти з надання послуг можуть бути стурбовані якістю послуг, які надаються разом із членами громади, особливо на перших днях впровадження. Експерти можуть відчувати, що вони можуть надати більш ефективну та якіснішу послугу, якби вони робили це самостійно. Хоча послуги, які завдають шкоди тваринам, неприйнятні, нижча якість послуг, що надаються за участю громади після тривалого етапу планування та навчання, має бути збалансована довгостроковими перевагами СЕ.

● Переваги СЕ.

Хоча це не вичерпний перелік, ось кілька прикладів переваг, зазначених організаціями, які зараз використовують СЕ у своїй роботі УПС:

- **Сталість.** СЕ може змусити громади відчувати себе відповідальними за УПС і виправдано вимагати від уряду дій щодо УПС, уникаючи залежності від зовнішніх агенцій і мобілізуючи ресурси, як-от місцевий ветеринарний потенціал.
- **Стійкість.** СЕ допомагає спільноті навчитися оцінювати свій вплив і розвивати втручання УПС у відповідь на навчання (також відоме як «адаптивне управління»);

МОНОГРАФІЯ 5

Абхай Санкалп: Надійне вирішення конфлікту між людиною та собакою для покращення стосунків між людиною та собакою

Контроль народжуваності тварин в Індії традиційно не передбачає структурованого залучення громади. Проте Abhay Sankalp – це кампанія, яка залучає місцевих жителів до оцінки їхньої місцевої популяції собак, а також розробки та впровадження УПС. Це було реалізовано у Ваходарі та Деградуні протягом останніх двох років і показало докази зменшення конфлікту між людиною та собакою. **Переглянути повну монографію онлайн за адресою:** <https://www.icam-coalition.org/abhay-sankalp-a-sustainable-solution-to-human-dog-conflict-for-improved-human-dog-relationships/>

це може допомогти їм бути стійкими до змін.

- **Вплив.** СЕ може покращити сприйманий і фактичний вплив УПС, забезпечуючи зосередженість на проблемах, які найбільше хвилюють громаду, і посилюючи їхню мотивацію та ентузіазм для розв'язання цих проблем.
- **Ефективність.** СЕ може підвищити ефективність управління популяцією, оскільки громади краще розуміють динаміку місцевої популяції собак і поведінку людей, пов'язану з УПС, ніж сторонні люди.
- **Фінансова складова.** СЕ може зменшити витрати, заохочуючи та дозволяючи повну діяльність та підтримку громади; повна діяльність громади відбуватиметься лише за її повної участі; чим більше зусиль буде докладено для залучення людей, тим більше буде дій у відповідь.
- **Добробут.** СЕ має можливість позитивно вплинути на життєвий досвід і добробут собак, оскільки спільноти присутні в довгостроковій перспективі, на відміну від тимчасового втручання сторонніх агентств.
- **Інфлюенсери.** У багатьох спільнотах є люди, які вже відіграють важливу, але неформальну роль у УПС. Вони природним чином впливають на те, як люди в спільноті взаємодіють і доглядають за своїми собаками, можливо тому, що ці впливові особи є лідерами спільноти або вважаються експертами з собак. Використання їх впливу для підтримки заходів УПС може бути дуже ефективним, тоді як їх виключення може призвести до суперечливих повідомлень для спільноти.

СЕ є широко поширеним і ефективно використовуваним підходом у втручаннях у сфері охорони здоров'я та розвитку. Було б доцільно дослідити, які методи СЕ вже ефективно використовуються у вашій спільноті, і адаптувати їх або «підтримати» їх для УПС.

ТАБЛИЦЯ 1: Приклади стратегій залучення громади до УПС

Рівень участі: Неучасть / пасивний	
Визначення	Приклади УПС
Ніхто з членів спільноти не знає та не є залученим	- НУО проводить втручання у виловлювання, стерилізацію та повернення за допомогою експертів-ловців, які рано вранці активно відловлюють бродячих собак і транспортують їх назад до клініки для хірургічної стерилізації. У клініці є розплідник для післяопераційного догляду. Після одужання собак повертають до місця виловлювання також рано вранці. Хоча деякі члени спільноти помічають, що собаки йдуть і повертаються, вони не знають, що сталося з собаками або що означають їхні надрізи/мітки на вухах. - Співробітники НУО створюють і розповсюджують листівки, які пропагують хороший догляд за собаками, на ринках, автобусних зупинках та в інших місцях громади, де збираються люди.
Рівень участі: Коопція	
Визначення	Приклади УПС
Вибрані символічні представники, які не мають реального внеску чи влади	Муніципальна ветеринарна служба повідомляє представника відділу, що вони прибудуть у певний день, щоб протягом двох годин зробити щеплення від сказу собакам, яких принесуть у відділення їхні власники; представник приходу повинен повідомити, що ця послуга буде доступна для місцевих власників собак.
Рівень участі: Відповідність та інформування	
Визначення	Приклади УПС
Заохочувальні завдання; аутсайтери визначають порядок денний і керують процесом	- НУО пропонує субсидувати стерилізацію домашніх собак місцевим ветеринаром; вони забезпечать 70% вартості стерилізації самки, що належить людям, які проживають у певному місці; залишок сплачують власники. - НУО пропонує стерилізувати та вакцинувати собак, які проживають у громаді, але членам громади потрібно буде допомогти відловити собак і доглядати за ними, а також забезпечити регулярне харчування, воду та спостереження після операції. - Людям, які цікавляться собаками, НУО платить за те, щоб витратити кілька годин щотижня на особисті розмови з власниками собак у їхній громаді про те, як найкраще доглядати за їхніми собаками, щоб покращити їх добробут і зменшити ризики для здоров'я.
Рівень участі: Консультація	
Визначення	Приклади УПС
Місцеві думки шукають, сторонні аналізують і приймають рішення щодо курсу дій	- Місцева НУО платить фасилітатору за проведення фокус-груп із місцевими власниками собак, щоб дізнатися, чому вони вважають, що деяких собак покинули. Фасилітатор синтезує стенограми фокус-груп, які використовуються НУО для вибору послуг, які вони надаватимуть через втручання УПС. - Муніципальний відділ ветеринарної медицини визнано головною агенцією для УПС у своїй географічній зоні. Проте муніципальні чиновники усвідомлюють, що вони лише одна зацікавлена сторона у питанні УПС. Вони отримують підтримку від зовнішньої НУО для консультацій з багатьма іншими зацікавленими сторонами в муніципалітеті та використання результатів їхніх обговорень під час планування свого втручання УПС.

Рівень участі: Співпраця	
Визначення	Приклади УПС
Місцеве населення працює разом зі сторонніми, щоб визначити пріоритети; відповідальність за керування процесом залишається за сторонніми особами	- НУО запрошує представників громади відвідати майстер-класи про собак у місці зборів громади. Вони використовують спільні вправи, щоб змусити членів спільноти поділитися своїми занепокоєннями щодо собак і розташувати їх у порядку важливості. Перші три використовуються для встановлення бажаних впливів для втручання УПС. - Місцева асоціація ветеринарів відзначає збільшення випадків сказу собак і просить НУО допомогти їм розробити кампанію зі зв'язків з громадськістю, щоб збільшити кількість щорічних щеплень проти сказу у ветеринарних клініках.
Рівень участі: Спільне навчання	
Визначення	Приклади УПС
Місцеві жителі та сторонні люди діляться своїми знаннями, щоб створити нове розуміння та працювати разом над формуванням планів дій за сприяння сторонніх	Під час серії семінарів група місцевих жителів, які представляють кілька зацікавлених сторін громади (муніципалітет, ветеринарну клініку, місцеву НУО та власників собак), співпрацюють з міжнародною НУО, щоб дослідити проблеми, пов'язані з собаками, і основні причини цих проблем. Разом вони розробляють план УПС, який реалізується протягом 2 років місцевими зацікавленими сторонами за допомогою початкового фінансування від НУО перед проведенням семінару з моніторингу, оцінки та навчання для відображення та вдосконалення втручання УПС. (Див. Вставку 1 для процесу HCD IFAW як приклад спільного навчання СЕ з потенціалом стати Колективними діями).
Місцеві жителі, які представляють кілька зацікавлених сторін, визначають власну програму та мобілізуються для її виконання за відсутності зовнішніх ініціаторів та посередників.	- Багатостороння група, яка розпочала втручання УПС шляхом спільного навчання із зовнішньою неурядовою організацією, продовжує функціонувати після виходу неурядової організації. Зацікавлені сторони спільноти проводять регулярні зустрічі з оцінки, на яких вони описують прогрес своєї діяльності УПС та показники впливу; вони вчаться з цих обговорень і в результаті пропонують зміни в діяльності. - Невелика група небайдужих громадян просить підтримки у новообраного мера здійснити нове, більш гуманне втручання УПС. Їм надається муніципальне фінансування, і вони разом зі спеціалістом із захисту тварин із місцевого муніципального офісу ініціюють формування групи зацікавлених сторін для планування нового втручання УПС. Спеціаліст із захисту тварин наставляє групу протягом усього процесу, результатом чого є місцеве втручання УПС за підтримки та фінансування муніципалітету.

Ця таблиця адаптована з Pretty (1995) у Cornwall, A. 1996. На шляху до практики участі: оцінка сільської місцевості за участю (PRA) і процес участі. Дослідження за участю в галузі охорони здоров'я: проблеми та досвід. де Конінг, К. і М. Мартін, ред. стор. 96. Лондон: Zed Books.

ПОСЛУГИ УПС

Послуги УПС — це місцеві заходи, які заохочують і підтримують позитивну поведінку людей і забезпечують безпеку для бездоглядних собак у громаді. Ці служби мають вплив, впливаючи на динаміку популяції собак у громаді.

Послуги ([Вставка 3.3](#)), необхідні для ефективного управління місцевою популяцією собак, вибираються на етапі проектування УПС. Відбір ґрунтується на розумінні динаміки популяції собак у суспільстві, досягнутому за допомогою оцінки популяції собак і за допомогою застосування **принципів гуманного УПС**. Ці принципи також застосовуються до впровадження послуг УПС, зокрема:

- **Гуманність та етичність:** реалізуйте послуги гуманно. Скористайтеся максимальними можливостями вийти за рамки гуманності, щоб справді покращити добробут собак, зробивши їхню взаємодію зі службами позитивним досвідом.
- **Стійкість і адаптивність:** розробляйте й застосовуйте план сталості всіх послуг із самого початку, знайте, що контекст зміниться, і знайдіть час для регулярної оцінки та адаптації.
- **Поведінка людини:** впровадження послуг можна здійснювати різними способами, де це можливо, вибирайте підходи, які максимізують можливості для моделювання, мотивації та підтримки відповідальної та гуманної поведінки.

Послуги УПС можуть впроваджуватися різними органами, але їх має координувати **оперативна група** УПС, щоб гарантувати, що всі дії працюють разом як система для досягнення таких результатів:

- Заохочуйте та підтримуйте відповідальну поведінку власника та опікуна, як описано в результатах стосунків між людиною та собакою (див. розділ Результат: позитивні стосунки між людиною та собакою)
- Забезпечте безпеку для собак, якими не вдало керують власники чи опікуни
- Зведіть до мінімуму ризики, пов'язані з собаками, щоб їх сприймали як частину спільноти

ВСТАВКА 3.3 Послуги з УПС

Не всі послуги будуть потрібні для кожного місця; вони представлені як дві категорії основних послуг, які будуть потрібні в будь-якому місці (хоча акценти та види діяльності будуть відрізнятися залежно від місця та з часом), і послуг, що залежать від контексту, які не завжди потрібні, але буде час і місце, коли вони стануть важливо реалізувати. Розробка системи УПС повинна вибирати ті послуги, які відповідають пріоритетним проблемам, цільовим собакам і людям, визначеним шляхом оцінки та розробки.

Послуги УПС включають:

- **Фундаментальні послуги**
 - Сприяння відповідальній поведінці
 - Зміцнення професійного потенціалу УПС
 - Контроль репродукції
 - Ветеринарна допомога (включаючи щеплення від сказу)
- **Послуги, що залежать від контексту**
 - Виховання дітей
 - Центри утримання та повторного прилаштування
 - Ідентифікація та реєстрація
 - Контроль промислового розведення та реалізації
 - Управління доступом до ресурсів

ОСНОВНІ ПОСЛУГИ УПС

Це послуги УПС, які вважаються важливими для всіх ефективних систем УПС, незалежно від місця розташування. Однак стратегія та заходи, пов'язані з цими послугами, відрізнятимуться в різних місцях і змінюватимуться з часом відповідно до місцевих умов і потреб.

1. Сприяння відповідальній поведінці

Ми вже представили центральну роль людської поведінки як принцип ефективного УПС. Перш ніж діяти в громаді, вам потрібно дізнатися, що місцеві жителі вже роблять (чи не роблять), і визначити, що їм потрібно було б зробити інакше, щоб система УПС була більш ефективною та гуманною. «Люди», на яких ми тут зосереджуємося, це насамперед власники собак, опікуни та ті, хто живе в громаді поруч із собаками; людей, які мають прямий і щоденний вплив на добробут собак і динаміку. Однак ці підходи до сприяння відповідальній поведінці також поширюються на тих людей, які представляють відповідних зацікавлених сторін у УПС, таких як: ветеринари, правоохоронні органи та політики. Ви не можете вважати, що вам відомі унікальні чи передбачувані мотивації та бар'єри, що перешкоджають кожній зацікавленій стороні демонструвати поведінку, націлену на зміни. Вам потрібно приділяти час спілкуванню з людьми, щоб зрозуміти їхню реальність, і працювати з ними, щоб переконатися, що вони здатні та бажають практикувати правильну поведінку УПС.

МОНОГРАФІЯ 6

Зміна поведінки розрізання ніздрів у ослів, які працюють у Карачі, Пакистан

Так, ми знаємо, що це осли, а не собаки! Але це чудовий приклад від Brooke (www.thebrooke.org) зміни людської поведінки шляхом спочатку розуміння мотивації, що лежить в основі поведінки, а потім співпраці з власниками та місцевими постачальниками послуг для покращення навичок і знань про добробут тварин. **Переглянути повну монографію онлайн за адресою:** <https://www.icam-coalition.org/changing-the-behaviour-of-slitting-nostrils-of-donkeys-working-in-karachi-pakistan/>

МОНОГРАФІЯ 7

Балі – приклад створення соціальних груп для заохочення доброго догляду та захисту собак

Взаємодія з проектом НУО дозволила селянам покращити здоров'я своїх собак завдяки покращенню догляду. Гордість за цих собак надихнула «собачі клуби», які змогли поширити знання про хороший догляд за собаками серед інших і захистили вакцинованих собак від помилкових спроб вибракування. **Переглянути повну монографію онлайн за адресою:** <https://www.icam-coalition.org/creating-social-groups-to-encourage-good-dog-care-and-protection-in-bali-indonesia/URL.org>

МОНОГРАФІЯ 8

Зростання використання служб контролю репродукції за допомогою розмальованих фресок у Лілонгве, Малаві

Розписи на зовнішніх стінах магазинів як доступний і довготривалий спосіб спілкування з місцевими власниками про те, де можна отримати доступ до репродуктивного контролю та вакцинації від сказу для їхніх собак. **Переглянути повну монографію онлайн за адресою:** <https://www.icam-coalition.org/increasing-use-of-reproduction-control-services-using-painted-murals-in-lilongwe-malawi/>

Рисунок 5: Модель поведінки COM-B

Адаптовано з оригінального рисунка в Мічі С., Аتكінс Л., Вест Р. (2014) Колесо зміни поведінки: посібник із розробки втручань www.behaviourchangewheel.com

Існує багато теорій про те, як змінити та зберегти поведінку. Одним з інструментів, який синтезує декілька з цих теорій, є Колесо зміни поведінки або модель COM-B. Ця модель окреслює три компоненти, які спонукають до зміни та підтримки поведінки: здатності, можливості та мотивація. Основи та служби системи УПС повинні працювати разом, щоб вирішити ці компоненти (**Рисунок 5** надає приклад УПС моделі COM-B).

Спосіб, у який впроваджуються послуги УПС, може впливати на поведінку людей. Наприклад, шляхом залучення членів громади до активного моніторингу популяції собак у громаді або допомоги у вирощуванні собак для контролю розмноження та ветеринарного догляду. Однак у решті цього розділу розглядається, як цілеспрямовані комунікації можна використовувати для зміни поведінки.

Повідомлення про зміну поведінки (ВСС) спрямовані на зміну або посилення певної поведінки цільових осіб або груп людей (включаючи дітей). Це може включати збільшення знань, зміну ставлення, розвиток мотивації та створення соціальних норм. (Див. [Вставку 3.4](#) для короткого покрокового огляду процесу ВСС.)

ПРИМІТКА: Ми використовували термін Повідомлення про зміну поведінки як «загальний» для будь-якої діяльності зі зміни поведінки. Альтернативні терміни включають кампанії зі зміни поведінки, інформаційну освіту та комунікацію (IEC), комунікацію для розвитку (C4D) і Соціальна комунікація та повідомлення про зміну поведінки (SBCC). Соціальний аспект SBCC визнає, що на те, що люди роблять, впливають соціальні відносини, норми та структури суспільства. Таким чином, SBCC не тільки звертається до окремої людини, але й намагається чітко націлити соціальні зміни, надихаючи діалог і дії як спільноти.

● Результати:

- Підвищується здатність і мотивація людей до цілеспрямованої відповідальної, безпечної та співчутливої поведінки стосовно собак
- Посилюється соціальний тиск і підтримка цілеспрямованої відповідальної та співчутливої поведінки
- Люди визнають і цінують роль послуг УПС і професіоналів, які їх надають

● Міркування:

- Діти є дійсною мішенню для повідомлення про зміну поведінки. Часто це передбачає підвищення знань щодо безпечної поведінки навколо собак, щоб уникнути укусів, або як доглядати за собаками. Служба УПС Освіта дітей включає відповідні вказівки на додаток до того, що зазначено тут.
- Комунікації для зміни поведінки широко використовуються в галузі охорони здоров'я та розвитку. Ми рекомендуємо вам дослідити, які методи найкраще працюють у цих сферах на місцевому рівні, і розглянути можливість адаптації цих методів для спілкування про собак.
- Залучення соціологів і професійних комунікаторів сприятиме розвитку, реалізації та оцінці повідомлення про зміну поведінки.

● Ресурси:

- Колесо зміни поведінки або модель COM-B окреслює три компоненти, які стимулюють зміну поведінки; здатності, можливості та мотивація. www.behaviourchangewheel.com
- Зміна поведінки людини для тварин містить посилання на кілька додаткових ресурсів і навчальні можливості для вивчення змін поведінки в контексті добробуту тварин. www.hbcforanimals.com
- Схема боротьби зі сказом у собак містить рекомендації щодо розробки та оцінки плану комунікації для роботи з громадами, щоб покращити розуміння того, як запобігти сказу. <https://caninerabiesblueprint.org/Communications-plan?lang=en>
- Спільна робота з комунікаційної спроможності охорони здоров'я надає набір для впровадження того, як розробити комунікаційну стратегію для комунікації щодо соціальних змін і поведінки (SBCC). <https://sbccimplementationkits.org/courses/designing-a-social-and-behavior-change-communication-strategy/>
- Impact by design – це консультації, які забезпечують навчання та розвиток потенціалу, в тому числі щодо зміни поведінки. <http://www.impactbydesigninc.org>

2. Зміцнення професійного потенціалу УПС

Надання послуг УПС потребує цілого ряду кваліфікованих професіоналів: ветеринарів, ветеринарних медсестер/техніків, спеціалістів із захисту тварин, працівників охорони

Вставка 3.4**Повідомлення про зміну поведінки: крок за кроком**

Нижче наведено основні кроки розвитку Повідомлення про зміну поведінки:

1. Визначте, яку поведінку ви хочете змінити. Комунікація, швидше за все, буде ефективною, якщо вона зосереджена на конкретній поведінці, а не на групі поведінки, наприклад «турбота про вашу собаку»; прикладами специфічної поведінки є утримання собаки на все життя або відповідальне повторне прилаштування замість покидання, або вкладення коштів у стерилізацію самок, коли цуценята не потрібні. Не зосереджуйтеся лише на поведінці, яку ви хочете припинити, але визначте позитивну протилежну поведінку, яку ви хочете, щоб люди виконували замість цього — заохочуйте це.
2. Визначте свою аудиторію. Чию поведінку ви хочете змінити? Охоплення всіх власників собак єдиною комунікаційною стратегією може бути нереальним; чи є певний тип власників собаки, який є пріоритетним? Наприклад, якщо дивитися на залишення, то пріоритетною ціллю можуть бути робочі собаки, що належать фермерам або мисливцям у сільській місцевості; для стерилізації самок це можуть бути власники з низьким рівнем доходу в міських районах з високою щільністю проживання з обмеженим простором для розміщення небажаних послідів.
3. Визначте здатності, можливості та мотивацію такої поведінки. Для цього можуть знадобитися дії, окрім спілкування. Наприклад, для збільшення можливостей може знадобитися підтримка інших послуг УПС, таких як недорогі та доступні стерилізація, ветеринарне лікування та гуманна евтаназія, коли лікування непрактично.
4. Створіть свої ключові поведінкові повідомлення. Яку поведінку ви хочете, щоб люди виконували, і яка потенційна користь для них від такої поведінки?
5. Канали зв'язку. Поверніться до своєї пріоритетної аудиторії та дослідіть, як вони сприймають інформацію, на які комунікаційні канали вони природно покладаються, щоб дізнатися про своїх собак? Наприклад, радіо, соціальні медіа, лідер громади, власники собак (однолітки), місцевий ветеринар або ветеринар.
6. Розробіть комунікаційні матеріали для різних каналів і випробуйте їх. Майте на увазі, що ви навряд чи належите до цільової аудиторії, а отже, ваша точка зору буде іншою. Зауважте, що це не обов'язково фізичні друковані матеріали, це можуть бути теми для розмови або фрази, які використовуються під час взаємодії з громадою. Тестуйте та вдосконалюйте разом із представниками цільової аудиторії:
 - a. Розуміння: чи повідомлення чіткі та стислі? Чи розуміє аудиторія ключове повідомлення матеріалу і які дії вона може зробити для подальших дій? Наскільки підходять використані слова?
 - b. Приваблення: які почуття викликає матеріал? Чи це захоплює, чи шокує воно сильним, але позитивним чином, чи викликає огиду, чи дратує людей? Чи викликає це мотивацію, звертаючи до цінностей, емоцій чи гордості?
 - c. Прийнятність: чи матеріал сумісний з місцевою культурою, чи образить, чи відштовхне аудиторію? Чи зображення реалістичні та, чи зображують людей, які підходять для аудиторії? Яке його особисте значення? Чи бачать глядачі, як виконують дії, про які закликають матеріали?
7. Збереження поведінки. Після того як люди внесли зміни, їх потрібно підкріпити та мотивувати, щоб продовжувати це робити. Саме тут соціальні зміни, які впровадили певну поведінку в спільноту, можуть дійсно допомогти людині, оскільки ця позитивна поведінка може моделюватися та винагороджуватися іншими членами спільноти. Створення соціальних груп, пов'язаних із собаками, може забезпечити підтримку однолітків і соціальну винагороду власникам, які інвестують у хороший догляд за собаками, наприклад, див. [Монографію 7](#), про проект залучення громади на Балі, який заохочував створення неофіційних сільських кінологічних клубів. Переконайтеся, що всі інші аспекти послуг УПС також посилюють і моделюють цю поведінку; наприклад, персонал, який працює в службах УПС, повинен моделювати гуманне та співчутливе поводження з собаками, щоб заохочувати співчутливу поведінку власників і опікунів.

здоров'я, педагогів та персоналу центрів повторного прилаштування. У багатьох місцях цим фахівцям не вистачає навчання, наставництва та підтримки, які їм потрібні, щоб бути ефективною частиною втручання УПС, тому часто буде потрібно додаткове навчання та підтримка. Організації/професіонали можуть приїжджати з інших місць для надання послуг УПС, таких як стерилізація, вакцинація та навчання. Попри те, що цей додатковий зовнішній потенціал забезпечує підтримку в короткостроковій перспективі, він також повинен сприяти розвитку місцевого професійного потенціалу, щоб мати тривалий вплив. Це гарантує, що УПС стане постійною громадською службою, необхідною для підтримки здорової, безпечної та бажаної популяції собак.

МОНОГРАФІЯ 9

Створення доступних, довгострокових і якісних програм стерилізації для домашніх собак і котів у Болівії

Навчання ветеринарів і техніків високоякісній, ефективній і малоінвазивній хірургії скоротило час операції та скоротило витрати, зберігаючи безпеку та догляд. Ця економія була передана власникам собак і кішок, підвищивши доступність послуг контролю за розмноженням. Переглянути повну монографію онлайн за адресою: <https://www.icam-coalition.org/creating-affordable-spay-neuter-programs-for-owned-dogs-and-cats-in-bolivia/>

МОНОГРАФІЯ 10

Сприятливе середовище через навчання фахівців і розвиток місцевого потенціалу в Бутані

Уряд Бутану підтримував міжнародну неурядову організацію для проведення навчання державних ветеринарів із високоякісної та мінімально інвазивної хірургії стерилізації. Це дозволило районним органам влади ефективно та гуманно впроваджувати УПС по всьому Бутану. Переглянути повну монографію онлайн за адресою: <https://www.icam-coalition.org/enabling-environment-through-training-professionals-and-building-local-capacity-in-bhutan/>

● Результати:

- Послуги УПС доступні, якісні та задовольняють попит.
- Професіонали УПС почуваються оснащеними та здатними виправдати очікування та мотивовані брати участь у втручаннях УПС.
- Професіоналів УПС поважають у суспільстві та цінують за їхній внесок у УПС

● Міркування:

- Вивчіть можливості для інтеграції навичок і знань, необхідних для ефективного УПС, у курси бакалаврату/основні курси, необхідні для випуску професіоналів.
- Захоплення та успіх навчання залежить від зацікавленості професіоналів залучатися до послуг УПС; захист може знадобитися для формування мотивації та віри у важливу роль, яку мають відігравати професіонали. Також можуть знадобитися стимули, як-от гарантії того, що їхні нещодавно навчені навички будуть залучені в роботі УПС, якщо вони успішно завершать навчання. Їхня роль полягає не лише у боротьбі з поточною популяцією собак без власників, а й у наданні доступних послуг УПС у довгостроковій перспективі домашнім собакам, які є основним джерелом собак без власників у майбутньому.
- Навчання може відбуватися на сторонньому сайті, де вже діє втручання УПС і послуги працюють добре. Це може забезпечити як навчання конкретним професійним навичкам, так і ознайомлення з усім процесом, пов'язаним зі створенням якісної системи УПС, і надихнути на те, чого можна досягти. Крім того, тренер може провести навчання на місці, де базується професіонал. Це дозволяє тренеру помічати будь-які реальні обмеження та можливості для надання послуг УПС і створює індивідуальний досвід навчання. В ідеалі професіонали повинні мати досвід обох.
- Розгляньте варіант підходу підготовки тренерів, залучивши окремих осіб, які володіють необхідними можливостями та навичками, щоб забезпечити навчання та наставництво для інших у своєму місці. Надайте структуру/програму та навчальні інструменти, а також підтримку можливостей постійного навчання.

МОНОГРАФІЯ 11

Приклад залучення громади та ветеринарної професійної підтримки у Східній Європі

Навчання та наставництво головного ветеринарного фахівця дозволило втручанням УПС під керівництвом громади прогресувати та процвітати.

Переглянути повну монографію онлайн за адресою: <https://www.icam-coalition.org/example-of-community-engagement-and-veterinary-professional-support-in-eastern-europe/>

- Тренери мають бути добре підготовленими та готовими адаптуватися до реалій місця роботи своїх стажистів. Наприклад, під час навчання ветеринарів у різних країнах доступність ліків для хірургії має бути добре вивчена, а протоколи адаптовані до початку навчання, щоб ветеринари могли застосовувати те, чого вони навчилися.
- Слід враховувати взаємозалежність професіоналів. В ідеалі навчання надається всім відповідним фахівцям. Наприклад, для надання послуг з контролю за розмноженням знадобиться не лише ветеринар, але й ветеринарний технік/медсестра, які також можуть потребувати навчання. Якщо навчати разом з ветеринаром, є потенціал для створення ефективної та злагодженої команди. Крім того, може знадобитися ще один фахівець для проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи та взаємодії з громадою, щоб власники собак і опікуни були готові та могли отримати доступ до послуг контролю за розмноженням.
- Розгляньте можливість стягувати плату за навчання, щоб стажисти цінували досвід навчання. Переконайтеся, що є альтернативний/субсидований маршрут для мотивованих стажистів, які не можуть дозволити собі плату.
- Навчаючи ветеринарів хірургії стерилізації, включайте повний процес від згоди власника/залучення громади та згоди до початкового клінічного огляду собаки, підготовки до операції, анестезії та знеболення, хірургічної асептичної техніки, післяопераційного догляду, боротьби з ускладненнями та ведення записів. всюди. Прищепити важливість післяопераційного догляду, моніторингу та ведення записів, щоб дозволити ветеринарам оцінити власну хірургічну продуктивність на основі того, наскільки добре собаки відновлюються після операції.
- У деяких країнах безперервний професійний розвиток (CPD) є визнаною частиною кар'єри професіонала, і від них може вимагатися відпрацювати мінімальну кількість годин або отримати винагороду за проходження CPD. Однак для того, щоб навчання, що надається з послуг УПС, розглядалося як частина цього процесу CPD, може знадобитися визнання/затвердження курсу навчання офіційним органом у цій країні.
- Стажисти, швидше за все, будуть цінувати сертифікати, які підтверджують, що вони пройшли курс навчання. Формулювання, що використовується на сертифікатах, має бути точним; це «сертифікат про завершення» чи стажист виконав набір прозорих критеріїв, які призводять до «рекомендації» чи «акредитації»?
- У УПС є роль, яка часто отримує мінімальне навчання та підтримку, але може бути критичною для успіху; це люди, які займаються собаками, включно з собаками без власників, як у громадських місцях, так і в клініках і центрах утримання/повторного прилаштування. Вони можуть суттєво вплинути на досвід роботи собаки з послугами УПС і дуже помітні для громадськості. У деяких країнах їхню роль називають «ловцями собак», але вони можуть виконувати функції далеко за межами виловлювання, включаючи правозастосування та залучення громади. У цьому посібнику ми називаємо їх спеціалістами з питань добробуту тварин (AWO). Оскільки вони мають безпосередній контакт із собаками, вони повинні бути навичками не лише гуманного поводження, але й прагнути досягти позитивного поводження, коли собака вважає взаємодію корисною (див. [Додаток Г: Гуманне поводження](#)). Крім того, оскільки вони видимі та взаємодіють з громадськістю, їх поведінку з собаками можна розглядати як моделювання бажаної поведінки, надаючи додатковий акцент на потребі гуманного поводження. Залежно від їхньої ролі та обов'язків навчання AWO може охоплювати низку навичок і знань, включаючи гуманне поводження, потреби та добробут собак, догляд за собаками,

навички спілкування, відповідне законодавство та пов'язану з собаками охорону здоров'я. Доступ до такого навчання може допомогти роботодавцям зробити AWO привабливим для більшої кількості людей і збільшити утримання працівників.

● Ресурси:

- Міжнародний навчальний центр із питань добробуту тварин Jeanne Marchig розробив ресурси для підтримки професіоналів, які займаються виловлюванням тварин для стерилізації та поверненням їх назад («Catch Neuter and Return») (докладніше про «Catch Neuter and Return» описано в розділі «Контроль репродукції»). <http://edin.ac/dog-welfare>
- Польовий посібник із ветеринарних [стандартів IFAW](https://www.icam-coalition.org/download/ifaw-field-manual-of-veterinary-standards/Освітня_платформа) https://www.icam-coalition.org/download/ifaw-field-manual-of-veterinary-standards/Освітня_платформа
- GARC – це набір безплатних онлайн-курсів, розроблених для вдосконалення навичок і знань людей, які займаються роз'ясненням та профілактикою сказу, включаючи курси з координації діяльності громади, поводження з тваринами та вакцинації та догляду за пацієнтами: <https://rabiesalliance.org/capacity-building/gerp>.
- Навчальні матеріали та відео ASPCA Pro щодо проведення послуги хірургічної стерилізації та хірургії стерилізації; знайдіть «Стерилізацію» («Spay/Neuter») у «Інструментах і порадах» на цій вебсторінці: <https://www.aspcapro.org/resource-library>
- Рекомендації Асоціації ветеринарів притулків 2016 року щодо ветеринарної допомоги для програм стерилізації. <https://avmajournals.avma.org/doi/pdf/10.2460/javma.249.2.165>
- Книга: Польовий посібник з медицини дрібних тварин (2018) Едс Полак і Коммедал

3. Контроль репродукції

Популяції тварин обмежені виживанням, розмноженням та імміграцією/еміграцією. Тому зниження розмноження є гуманним способом обмеження зростання популяції собак. Однак ефективний і гуманний УПС зосереджується не лише на обмеженні загального розміру популяції собак і ставленні до всіх собак як на рівних цілях для контролю репродукції, а радше на контролі репродукції відповідно до окремих собак. Деякі цуценята цінюються власниками та суспільством, а інші небажані; отже, основна роль служб контролю розмноження УПС полягає в тому, щоб бути добре відомими, надійними та доступними, щоб власники та громади використовували ці послуги для потрібних собак у потрібний час, щоб запобігти небажаним виводкам.

МОНОГРАФІЯ 12

CNVR у Дехрадуні, Індія: CNVR, орієнтований на самок, реалізований із залученням громади

CNVR бродячих собак у Дехрадуні з упором на самок, реалізований спільно з місцевими громадами з використанням підходу Абхая Санкалпа. Досягнуто високого охоплення стерилізацією самок із подальшим зменшенням щільності бродячих собак протягом 2,5 років. **Переглянути повну монографію онлайн за адресою:** <https://www.icam-coalition.org/cnvr-in-dehradun-female-dog-focused-cnvr-implemented-with-community-engagement/>

МОНОГРАФІЯ 13

Навчання внутрішніх ветеринарів у Латинській Америці для створення стійких програм стерилізації

Навчання ветеринарів і техніків високої якості та великого обсягу стерилізаційних операцій дозволяє їм зменшити витрати. Зробити контроль репродукції більш доступним для власників собак і покращити досвід операції та відновлення для собак.

Переглянути повну монографію онлайн за адресою: <https://www.icam-coalition.org/strengthening-veterinary-capacity-to-create-sustainable-spay-neuter-programmes-in-latin-america/>

● Результати:

- Послуги контролю за розмноженням використовуються цілеспрямовано, щоб запобігти небажаним виводкам, що веде до балансу «попиту та пропозиції», коли кількість і тип виведених собак відповідає кількості та типу, які потрібні громаді.
- Там, де існують популяції собак, що належать або не належать громаді, контроль розмноження використовується для стабілізації чи зменшення їх чисельності до прийнятного рівня.

● Міркування:

- Хірургічна стерилізація передбачає видалення репродуктивних органів під загальним наркозом. Це забезпечує постійну стерилізацію та може зменшити статеву поведінку (особливо якщо проводиться на ранніх стадіях статевого розвитку тварини). Хірургічна техніка повинна виконуватися правильно. Хороший стандарт асептики (практика зменшення або усунення ризику зараження) і проактивне мультимодальне лікування болю необхідно підтримувати протягом усього періоду та за потреби коригувати для окремої тварини, вимагаючи моніторингу як під час, так і після операції протягом усього періоду відновлення. Для цього потрібні навчені ветеринари, зоотехніки, відповідні ліки та відповідна інфраструктура/обладнання.
- Хоча це активна область досліджень, сучасні варіанти нехірургічного контролю фертильності мають деякі проблеми, які обмежують їх придатність для УПС. Ці проблеми відрізняються залежно від нехірургічного продукту, але включають високу вартість, тимчасовий ефект і потенційні несприятливі явища, які вимагають пильності власника та швидких дій, що робить їх непридатними для собак без власників або домашніх собак без обмеження та ретельного нагляду. Зверніться до Альянсу з контрацепції котів і собак (<http://www.acc-d.org/>) для отримання актуальної інформації про нехірургічні варіанти контролю фертильності.
- Через високі витрати рекомендується вибирати собак для стерилізації. Цю ціль слід вибирати на основі оцінки популяції собак (див. [Розділ 2](#)), щоб зосередитися на джерелі проблем, які собаки відчувають або пов'язані з ними. Нижче наведені ймовірні **цілі** (але це буде відрізнятися від одного місця до іншого):

- а. Цуценята домашніх або чужих собак, ймовірно, погано виживають і мають обмежений потенціал для повторного прилаштування; отже, громадські та собаки без власників можуть бути пріоритетними для стерилізації, незалежно від того, чи після цього буде звільнення, чи повторне прилаштування (див. Вставку 3.5).
 - б. Домашні собаки, потомство яких, швидше за все, буде покинуте або дозволено бродити. Це може бути пов'язано з роллю собаки в домогосподарстві (наприклад, цуценята сторожових собак можуть бути менш бажаними, ніж домашні собаки) або соціально-економічними особливостями власника, які можуть обмежувати його здатність доглядати за цуценятами.
 - в. Самки є обмежувальним фактором репродуктивної здатності всієї популяції собак, і саме власникам самок доводиться мати справу з небажаними послідами. Отже, доступ до послуг зі стерилізації самок, ймовірно, матиме найбільший вплив на небажані посліди порівняно зі стерилізацією самців.
 - г. Однак статеву поведінку самців цілком може бути проблематичною, особливо коли самки перебувають у тічці. Така поведінка може включати блукання, групування навколо самки під час тічки, бійки між самцями, сидіння та спаровування. Вплив стерилізації на поведінку дорослих самців важко передбачити, і він буде залежати від ролі тестостерону в запуску/підтримці поведінки в окремих собак. Дорослі самці можуть не так суттєво змінити свою статеву поведінку після кастрації, як молоді самці, які ще не розвинули свою статеву поведінку, хоча це відносно не перевірено. Таким чином, молоді самці можуть вважатися наступною пріоритетною групою для стерилізації.
- Управління популяцією собак є постійним викликом, тому життєво важливо враховувати стійкість служб контролю за розмноженням. Надання безкоштовних або недорогих послуг без пояснення повної вартості може дати власникам собак нереалістичне уявлення про справжню вартість.
 - Місцева ветеринарна інфраструктура є обов'язковою умовою для загального здоров'я та добробуту тварин (див. базові ветеринарні послуги). Створення та включення місцевого ветеринарного потенціалу для надання послуг зі стерилізації та загальної ветеринарної допомоги є кращим, ніж покладатися на виїзний ветеринарний потенціал.
 - Контроль репродукції приносить користь для здоров'я. Як для самців, так і для самок це включає уникнення трансмісивних венеричних пухлин у собак (TVT's), які є пухлинами, які утворюються з живих ракових клітин, що передаються між собаками, зазвичай під час спаровування. Для самок додаткові переваги стерилізації включають уникнення піометри (потенційно небезпечної для життя інфекції матки) і потенційно менший ризик пухлин молочної залози. Можуть також бути поведінкові переваги, такі як зменшення маркування сечі, блукання та уникнення пов'язаних з гормонами змін поведінки у самок, які починають тічку. Однак більшість моделей поведінки є результатом поєднання генетики та навчання, тому стерилізація може не сильно вплинути на них.
 - Педіатрична (рання) стерилізація передбачає хірургічну стерилізацію цуценят віком від восьми тижнів з мінімальною масою тіла 1 кг. Дослідження показують, що ця процедура є медичною обґрунтованою та має багато переваг як для пацієнтів, так і для хірургів. Однак, як і у випадку з усіма медичними процедурами, ветеринари повинні проявляти обережність щодо вибору пацієнтів. Повинен існувати чіткий протокол відбору цуценят для педіатричної стерилізації, включаючи критерії, пов'язані зі здоров'ям цуценя, необхідністю (навіть чи можна буде отримати

МОНОГРАФІЯ 14

Національний проєкт з управління популяцією собак і боротьби зі сказом, Бутан

Бутан запровадив загальнонаціональне втручання CNVR, щоб замінити негуманні методи контролю собак. Це включало розвиток стерилізаційного потенціалу в усіх округах (див. Монографію «Сприятливе середовище через навчання фахівців і розвиток місцевого потенціалу в Бутані»). Охоплення стерилізацією бродячих собак зараз є високим, наступний етап УПС має на меті розв'язувати проблему залишення домашніх собак напризволяще. **Переглянути повну монографію онлайн за адресою:** <https://www.icam-coalition.org/national-UPC-and-rabies-control-bhutan/>

доступ до цуценяти, коли воно підросте), наявністю досвідченого персоналу та післяопераційним доглядом у комфортабельному приміщенні. середовище без перепадів температури.

- Гуманне поводження є дуже актуальним під час надання послуг контролю за розмноженням; див. [Додаток Г](#).

● Потенційні види діяльності:

- Схеми ваучерів, які надають доступ до послуг стерилізації за субсидованою ціною як для собак, які знаходяться у громаді, так і для власників. Ваучери можуть бути надані конкретним власникам залежно від їх соціально-економічного статусу.
- Якщо можливості статичних клінік обмежені, можна використовувати мобільні клініки або тимчасові клініки для надання послуг контролю репродукції туди, де вони зараз недоступні. Проте повинні бути забезпечені асептичні умови під час операції та системи/мотивація для повного післяопераційного моніторингу та звітування про будь-які проблеми з боку власників та громади.
- Завдяки економії масштабу масштабні заходи зі стерилізації можуть запропонувати послуги стерилізації за зниженою ціною. Вони можуть використовувати мобільні або тимчасові клініки, створені спеціально для цих заходів. Зауважте, що це вимагає спеціального навчання ветеринарів, оскільки великий обсяг не повинен призводити до зниження стандартів; це можлива точка входу для належно кваліфікованих і добре підготовлених ветеринарів-волонтерів, щоб зробити внесок у УПС у співпраці з місцевими ветеринарними службами.
- Там, де умови дозволяють деяким собакам без власників виживати, популяція бродячих собак складатиметься з собак громади, собак без власників і собак, які бродять поза домом. Для цих громадських і бездомних собак виловлювання для стерилізації та повернення їх назад (також відомий як Animal Birth Control ABC, Catch Neuter Vaccinate and Return CNVR або Trap Neuter Release TNR) може бути відповідним підходом. Це стерилізація та вакцинація проти сказу (може також включати щеплення від інших захворювань і лікування від паразитів) для популяцій собак, які живуть у громаді чи без власників. Це потребує виловлювання цих собак, транспортування до клініки для стерилізації (і постійного маркування/ідентифікації, щоб показати, що стерилізація була виконана), періоду відновлення, а потім

Вставка 3.5: Особливі міркування щодо стерилізації безпритульних тварин (CNR)

CNR неправильно сприйняли як окреме рішення, придатне для національного комплексного підходу до УПС. Однак CNR є одним із підходів для забезпечення контролю репродукції, і, як і з будь-якою іншою службою УПС, її потрібно використовувати в поєднанні з іншими службами для формування активної системи УПС.

- CNR підходить не в усіх місцях; це вимагає толерантної спільноти, яка приймає бродячих собак, і відповідного середовища для підтримки прийнятного рівня добробуту. Також важливо, щоб для CNR було повне схвалення повноважень, і він був інтегрований у ширшу систему УПС. Існують значні ризики для собак, якщо цього не досягнуто; надзвичайним прикладом є те, що підхід «зловити та вбити» та CNR були реалізовані в одному місці, що призвело до вбивства стерилізованих та вакцинованих собак.
- CNR підходить не всім собакам; його слід застосовувати в індивідуальному порядку. Наприклад, повторне прилаштування може бути більш доцільним для деяких собак, таких як добре соціалізовані цуценята, тоді як собаки, які спричиняють конфлікт через агресивну поведінку щодо членів громади, також можуть не підходити для повернення.
- CNR зменшить кількість народжених цуценят, що є корисним, оскільки смертність цуценят у суспільстві/цуценят без власників, як правило, висока, зі значними стражданнями перед смертю та пов'язаним із цим стражданням для суспільства. Там, де смертність цуценят висока, популяція собак громади/популяція без власників підтримується не шляхом розмноження, а натомість через залишення та міграцію; CNR не стосується покинутого населення та міграції, тому його потрібно поєднувати з іншими службами УПС, щоб мати вплив на чисельність дорослого населення.
- У разі успішного розведення собак громади/собак без власників, іноді припускають, що 70% самок потребують стерилізації. Можливо, логістично буде доцільно націлитися на 70%, якщо це також ціль для охоплення вакцинацією проти сказу (і стерилізацію та вакцинацію можна проводити в тих самих собаках). В іншому нічого особливого в цій фігурі немає. Відсоток самок, яких потрібно стерилізувати на рік, залежить від потенційної швидкості зростання популяції (кількість собак, яка буде в популяції через рік, порівняно з початковою кількістю собак). [Додаток Д](#) надає більш детальну інформацію про фактори, які впливають на швидкість зростання популяції собак, включаючи зміни в щільності собак і що це означає для цілей стерилізації.
- Чим більше собак стерилізують на рік, тим швидшими темпи скорочення і меншою буде щільність. Більшість клінік CNR призначені для стерилізації постійної кількості собак. Однак, якщо матеріально можливо, стерилізація більшої кількості собак за допомогою втручання CNR у перші місяці/роки (можна назвати «переднім завантаженням»), а потім зниження рівня стерилізації до підтримувального рівня, коли популяція стабілізується на новому нижчому рівні, допоможе швидше досягти меншого стабільного розміру популяції.
- Для підтримки зниженої щільності популяції шляхом вибракування потрібно вбити набагато більше собак, ніж потрібно було б стерилізувати для підтримки такої ж зниженої щільності. Щоб запобігти зростанню популяції, такий же відсоток самок, здатних народжувати цуценят, необхідно вбити або стерилізувати; але в популяції, яка підтримується шляхом вибракування, це відсоток від усіх самок. Зі стерилізацією це лише відсоток самок, які *лишилися не стерилізованими*. Тому вибракування є менш ефективним, ніж стерилізація, і негуманним.
- Собак необхідно повертати туди, де вони були відловлені, а не випускати в інші місця. Утримання собак на їхніх початкових територіях забезпечує їм доступ до тих самих ресурсів, які вони мали до виловлювання, уникає ризику агресії собаки до інших собак в результаті випуску на незнайомі території та особливо важливо, коли CNR передбачає педіатричну стерилізацію, оскільки цуценят потрібно повертати їхній матері.
- Помилкове виловлювання і стерилізація домашніх собак без згоди власника є ризиком CNR; тому його слід впроваджувати за повного залучення громади для виявлення відповідних собак. Це також дає можливість членам спільноти повною мірою брати участь у втручанні, наприклад, допомагаючи поводитися з собаками (після базової підготовки та нагляду) і забезпечуючи післяопераційний нагляд.
- Протягом усього цього процесу необхідно наголошувати на гуманному поводженні, щоб підтримувати добробут собак і моделювати позитивні взаємодії людини та собаки для суспільства ([див. Додаток Г гуманне поводження](#)).

звільнення на місці виловлювання. Таким чином, CNR забезпечує спосіб управління поточною популяцією бродячих собак на місці. (Див. [Вставку 3.5](#) щодо важливих міркувань щодо CNR.)

● Ресурси:

- Мобільний додаток HSI для управління проектами CNVR <https://www.hsi.org/issues/dog-cat-welfare/>
- Міжнародний освітній центр із захисту тварин Жанни Марчіг розробив ресурси для підтримки професіоналів, які займаються виловлюванням тварин для стерилізації та поверненням їх назад <http://edin.ac/dog-welfare>
- Польовий посібник із ветеринарних стандартів IFAW <https://www.icam-coalition.org/download/ifaw-field-manual-of-veterinary-standards/>
- Навчальні матеріали та відео ASPCA Pro щодо проведення послуги хірургічної стерилізації; знайдіть «Стерилізацію» у «Інструментах і порадах» на цій вебсторінці <https://www.aspcapro.org/resource-library>
- Рекомендації Асоціації ветеринарів притулків 2016 року щодо ветеринарної допомоги для програм стерилізації. <https://avmajournals.avma.org/doi/pdf/10.2460/javma.249.2.165>
- Книга: Польовий посібник з медицини дрібних тварин (2018) Едс Полак і Коммедал

4. Ветеринарна допомога

Базове медичне обслуговування собак має включати профілактичне лікування, таке як вакцинація та дегельмінтизація, щоб сприяти гарному здоров'ю собак і зменшити ризик зоонозних захворювань. Вакцинація проти сказу є пріоритетом у більшості країн.

Ветеринарна допомога також повинна поширюватися на лікування проблем зі здоров'ям. Якщо хвороба чи травма є невиліковними, або лікування неможливе через вартість чи інші обмеження, слід негайно застосувати евтаназію, щоб припинити страждання.

● Результати:

- Ризики передачі зоонозних інфекцій від собак контролюються
- Собаки підтримуються в належному стані здоров'я та добробуту
- Страждання припиняються, коли лікування неможливо

● Міркування:

- Як і у випадку з контролем репродукції, ветеринарна допомога необхідна в довгостроковій перспективі для ефективного УПС, і кожна собака потребуватиме доступу до цієї допомоги на регулярній основі протягом свого життя для захисту здоров'я та добробуту. Тому місцева ветеринарна інфраструктура повинна надавати послуги УПС стабільним способом, дозволяючи власникам отримати доступ до недорогої профілактичної допомоги та лікування для своїх собак.
- Надання безкоштовної ветеринарної допомоги має здійснюватися обережно та відповідно до місцевої економічної ситуації та терміновості боротьби з хворобами. Існує ризик знецінити загальні ветеринарні послуги та спричинити конфлікт із приватними ветеринарами, якщо лікування надається без оплати або без розуміння обсягу субсидій. Власники та опікуни повинні розуміти важливість ветеринарної допомоги та її справжню вартість, щоб гарантувати, що вони залучатимуться та підтримуватимуть цю послугу в довгостроковій перспективі.
- Масова вакцинація проти сказу; Схема боротьби зі сказом у собак (<https://>

caninerabiesblueprint.org/) надає вказівки щодо планування та впровадження кампаній вакцинації собак проти сказу з метою контролю над хворобою та остаточного усунення цього вірусу серед популяцій собак, що також захищає здоров'я людей.

- На додаток до надання ветеринарної допомоги у встановлених клініках, щеплення, боротьба з паразитами та інші види лікування можуть надаватися через «табори» (тимчасові місця для лікування великого обсягу), які можуть бути дуже ефективними для привернення уваги власників до важливості профілактичного лікування та інших інструментів управління популяцією. Однак ризик агресивних взаємодій і передачі захворювання між собаками необхідно зменшити, ретельно організовуючи доступ і виходи, використовуючи стерильну голку для кожної собаки та карантинуючи хворих тварин. Такі табори вимагатимуть адекватної реклами через залучення громади. Існує також обмеження на відстань, яку широка громадськість пройде для такої послуги, тому має бути достатня кількість ретельно розподілених таборів для досягнення бажаного покриття. Це особливо актуально для вакцинації проти сказу, оскільки осередки нещеплених собак можуть стати резервуаром для вірусу.
- Альтернативою використанню таборів для надання ветеринарної допомоги є використання методу «від дверей до дверей». Це може зайняти більше часу, але має потенціал для досягнення високого охоплення. Це також збільшує охоплення громадських і безгосподарних собак, яких не всіх можна привезти до таборів.
- Там, де ветеринарна допомога собакам із місцевих жителів включає лікування, вам потрібно було співпрацювати з членами місцевої громади, хірургічним закладом CNR, мережею прийомних сімей або установою для утримання/повторного прилаштування, щоб забезпечити тимчасовий догляд за тваринами, яких не можна негайно повернути на вулицю. Таке лікування необхідно поєднувати з CNR.
- Гуманне поводження є дуже актуальним під час надання ветеринарних послуг (Див. Додаток Г).

● Ресурси:

- Реєстратор даних GARC для моніторингу кампаній масової вакцинації <https://rabiesalliance.org/capacity-building/gdl>
- Додаток для управління вакцинацією від сказу HSI <https://www.hsi.org/issues/dog-cat-welfare/>

■ СЛУЖБИ УПС, ЩО ЗАЛЕЖАТЬ ВІД КОНТЕКСТУ

Служби, що залежать від контексту, не завжди необхідні для ефективних систем УПС. Залежно від місцевого контексту, може бути час і місце, коли динаміка місцевої популяції собак вимагатиме впровадження цих послуг для впливу на динамічні процеси.

1. Формальна освіта дітей

Освіта дітей відіграє важливу роль у УПС, де знання, ставлення та/або поведінка дітей визначені як важлива проблема, пов'язана з собаками в суспільстві. Замість того, щоб навчати дітей загальних концепцій УПС, освіта зазвичай зосереджена на підвищенні розуміння поведінки та потреб собак, безпеки навколо собак та забезпечення догляду за собаками. Це пріоритетні поведінки дітей, які впливають на вплив УПС. Створення теорії змін для освітньої програми сприятиме її розробці та збільшить шанси, що вона

ефективно змінить цільову поведінку. Почніть із бажаної зміни в поведінці дітей і рухайтесь назад через чіткі кроки до уроку. Зверніть увагу на кроки, які вимагають накопичення знань, зміни ставлення, мотивації змінити поведінку та навичок, які можуть знадобитися дітям, наприклад, критичне мислення для вирішення конфліктів між тим, що вони навчилися, і тим, що вони бачать або чують у своєму домі чи спільноті про собак. Це може підкреслити, де освітня програма повинна працювати у співпраці з іншими службами, такими як повідомлення про зміну поведінки, націлена на батьків, педагогів або надання послуг ветеринарної допомоги, щоб дозволити покращити знання, ставлення та навички, сформовані на уроках, щоб перейти до зміни поведінки з собаки.

● Результати:

- Діти безпечно поводяться з собаками, що призводить до зниження випадків укусів — в ендемічних по сказу регіонах вони також знають, як реагувати після укусу, включаючи негайне промивання рани з милом і проточною водою та негайне звернення за медичною допомогою.
- Діти розуміють пріоритетні ризики для здоров'я, пов'язані з собаками, і те, як якісна профілактична допомога, така як вакцинація та дегельмінтизація собак, може зменшити ризики.
- Діти розуміють, як собаки спілкуються своїми тілами та голосом, щоб вони могли визначити, коли безпечно спілкуватися з собакою, а коли їм слід триматися подалі.
- Діти розуміють потреби собак і розуміють, що якщо ці потреби не будуть задоволені, собаки страждатимуть, отже розвиваючи основи емпатії до тварин.
- Діти розуміють, що таке належний догляд за собаками та наскільки він відповідає потребам собак.

● Загальні міркування:

- Розгляньте зручні можливості для спілкування з дітьми під час/навколо діяльності УПС, наприклад, коли вони відвідують кампанії вакцинації проти сказу та інші ветеринарні заходи; охоплення дітей через школи вимагає значної підготовки та адміністрування, і можуть існувати інші менш ресурсомісткі можливості для охоплення цієї цільової аудиторії.
- Освітні ресурси повинні уникати будь-яких шокуючих зображень, навіть коли йдеться про такі проблеми, як сказ і укуси собак; створення тривоги знижує рівень навчання учнів, і вчителі навряд чи сприймуть суперечливі матеріали.
- Діти віком від восьми до дванадцяти років більш здатні розвивати емпатію та враховувати наслідки поведінки, наприклад, як вакцинація собак може захистити здоров'я сім'ї та громади. Однак, якщо укуси собак викликають занепокоєння, молодші вікові групи також можуть бути дійсними цілями для навчання щодо безпечного спілкування з собаками; це може бути найкраще зосередитися на «правилах» щодо того, як поводитись із собаками, а не вивчати поведінку собаки, яка, ймовірно, надто складна для молодших дітей. В ідеалі діти отримуватимуть регулярну, але нечасту освіту про собак протягом шкільних років, використовуючи матеріали, що відповідають їхньому віку.
- Діти можуть мати можливість навчати інших членів сім'ї та заохочувати догляд за собаками вдома. Однак існує багато факторів, які впливають на етапи між вивченням дитиною нової інформації в школі та зміною поведінки батьків. Отже, освітні результати найкраще зосереджені на дітей, а результати «додаткового впливу» на поведінку батьків вважаються бонусом.

МОНОГРАФІЯ 15

Введення уроків із запобігання сказу та укусів собак до національної навчальної програми на Філіппінах

Уряд Філіппін включив профілактику сказу в національну навчальну програму для всіх державних шкіл країни. Ця ініціатива охопить понад 24 мільйони дітей віком від 4 до 15 років. Діти дізнаються, як безпечно поводитися з собаками, що робити, якщо їх вкусили, і як бути відповідальними та дбайливими власниками собак. Переглянути повну монографію онлайн за адресою: <https://www.icam-coalition.org/introducing-rabies-and-dog-bite-prevention-lessons-into-the-national-curriculum-in-the-philippines/>

- Розмова з дітьми про собак та інших тварин-компаньйонів може стати гарною точкою для навчання співчуття до всіх тварин і ознайомлення з концепцією добробуту тварин.

● Міркування, що стосуються саме шкільної освіти:

- Що краще: відвідування школи реалізатором УПС чи підтримка вчителів уроками про собак? Коли реалізатор УПС сам проводить урок під час відвідування школи, він має більше контролю над змістом і має можливість оцінити засвоєння інформації. Це також не збільшує навантаження на вчителів, тому може бути більш прийнятним. З іншого боку, якщо вчителям надавати навчальні матеріали, пов'язані з собаками, які їм подобаються і які вони регулярно використовують, більше дітей отримають користь від повторного ознайомлення з ключовими моментами навчання, що зробить цей підхід більш ефективним і стійким. Однак вартість розробки навчальних матеріалів, ефективних для впливу на поведінку УПС і пов'язаних зі шкільною програмою, є високою; з подальшим захистом, розповсюдженням і рекламою навчальних матеріалів. Навчання тому, як проводити уроки, пов'язані з собаками, також може знадобитися на початку та надалі, щоб оновити пам'ять і протидіяти плинності вчителів. Отже, ресурси можуть диктувати, який підхід використовувати для проведення уроків. Географічний масштаб також може мати значення; втручання УПС з місцевим масштабом можуть передбачати проведення уроків шляхом відвідування шкіл персоналом УПС, тоді як УПС з регіональним або національним масштабом може бути більш придатним для інвестування в навчальні матеріали/навчання. Система освіти в країні також впливатиме на те, який підхід є найбільш прийнятним, і переваги також можуть відрізнятися між школами/районами.
- Навчальні матеріали повинні бути розроблені людьми, які мають досвід у сфері освіти та знають навчальну програму в цьому регіоні чи країні. Матеріали мають не лише представляти ключові моменти навчання УПС, але й відповідати шкільній програмі та враховувати навчальні завдання/цілі класу. Матеріали, пов'язані з собаками, можуть бути розроблені для досягнення цілей навчання в рамках різних предметів, таких як грамотність, наука, здоров'я чи соціальні науки.
- Встановлення підтримки та схвалення з боку офіційних органів освіти, швидше за все, підвищить прийнятність освітніх ресурсів та/або відвідувань шкіл. Розгляньте

можливість використання офіційних державних освітніх каналів для впровадження навчання собак. На рівні окремої школи подумайте про підтримку з боку шкільних адміністраторів/офіційних осіб, щоб вони підтримували вчителів у доставленні матеріалів/вітальних візитів.

- Представники НУО чи муніципальні посадові особи (поліція, пожежники, працівники громадської охорони здоров'я тощо), можливо, вже відвідують школи з таких питань, як навколишнє середовище, безпека та здоров'я. Дізнайтеся, чи доцільно поєднувати ці візити з навчанням собак.

● Ресурси:

- Навчальні матеріали IFAW «Коти, собаки та ми» були розроблені для кількох різних країн з використанням місцевих мов і відповідають вимогам навчальної програми для дітей різного віку. Перегляньте навчальний відеоролик за адресою: <https://www.youtube.com/watch?v=BaEcK09XY2U>
- Глобальний альянс із боротьби зі сказом підтримує бібліотеку навчальних матеріалів щодо запобігання сказу та укусів собак <https://rabiesalliance.org/resources/search?type=55>.
- Всесвітня організація захисту тварин, GARC і BOOZ розробили набір навчальних матеріалів щодо запобігання укусів собак <https://www.globalanimalnetwork.org/five-tips-prevent-dog-bites>

2. Місця утримування та повторне прилаштування

Притулки для постійного житла для бродячих собак не є основною послугою УПС. Добробут собак у таких закладах може бути дуже поганим, а фінансові витрати надзвичайно високими, включаючи значні капітальні витрати, високі поточні фінансові витрати та проблеми з управлінням/навчанням персоналу. Крім того, притулки вирішують лише **симптом** поточної популяції бродячих собак у громаді, а не **джерело** цих собак. Притулки швидко заповнюються, тоді як з'являються нові собаки на вулиці через міграцію та залишення напризволяще, таким чином роблячи послугу УПС неефективною. Отже, притулки не слід використовувати там, де є велика кількість бродячих собак і мінімальна кількість усиновлення. На жаль, неправильне припущення про те, що притулки або «заповідники» можуть допомогти «очистити вулиці» від собак, є поширеним і може бути особливо привабливим для політиків, які шукають швидких перемог; цьому потрібно буде рішуче боротися за допомогою захисту (див. Основу 3: Захист).

Однак, засоби утримування та системи повторного прилаштування, які надають *тимчасове* житло, можуть відігравати роль у УПС, якщо вони використовуються поряд з іншими послугами, спрямованими на розв'язання питань, пов'язаних із залишенням напризволяще, і там, де існує реальний потенціал для возз'єднання та усиновлення.

На відміну від постійного притулку, приміщення для утримання використовуються для короткострокового розміщення собак для возз'єднання з власниками та для карантину під час моніторингу та контролю за хворобами. Якщо здорова собака не возз'єднається зі своїм власником протягом встановленого законом терміну, вона може бути придатною для повторного прилаштування. Утримання та повторне прилаштування можуть відбуватися на одному місці або в різних місцях.

● Результати:

- Возз'єднання загублених собак із їхніми господарями — це ефективно та надійно
- Повторне прилаштування собак у відповідні будинки є максимально ефективним для зменшення фінансових витрат і витрат на добробут довгострокового розплідника

● Альтернативи будівництва нових об'єктів:

- Прийомні мережі, які використовують будинки людей для розміщення собак, поки вони очікують усиновлення, можуть бути більш сприятливими для собаки та більш економічно ефективними для громади.
- Поліпшення функціонування вже наявних центрів може бути економічно ефективнішим підходом, ніж будівництво нових об'єктів.
- Налагодження співпраці між центрами може сприяти переміщенню собак у місця, де вони мають більше шансів повторного прилаштування.
- Рівень усиновлення можна збільшити за допомогою заходів з усиновлення в громаді, співпраці з місцями, де збираються потенційні усиновлені (наприклад, ветеринарні клініки та магазини кормів для тварин) і реклама в соціальних мережах собак, доступних для повторного прилаштування.

● Міркування в межах центру:

- Фінансування центрів повторного прилаштування є надзвичайно важливим, оскільки центри важко закрити після прибуття собак. Бюджети, необхідні як для капітальних видатків, так і для поточних витрат, повинні бути встановлені до прийняття зобов'язань щодо будівництва центру. Ветеринарні послуги матимуть важливе значення і вимагатимуть значної частини поточних витрат, тому встановлення достатнього внутрішнього потенціалу та/або ефективних відносин із зовнішніми ветеринарними службами має бути частиною фінансового планування.
- Політика потрібна для кількох питань, включаючи стерилізацію, оцінку здоров'я та поведінки собак, повторного прилаштування, місткість (скільки тварин у розпліднику та загалом, і що буде зроблено, коли кількість буде досягнута) та евтаназію. У цій політиці слід віддавати пріоритет добробуту окремих тварин, але також враховувати витрати, а також роль(-і) та обов'язки закладу/центру перед системою УПС. Ця політика має бути чіткою та погодженою всім персоналом, а також розроблена/переглянута за участю персоналу.
- Політика щодо евтаназії має особливе значення, оскільки вона безпосередньо впливає на добробут тварин і є емоційною проблемою для персоналу та громадськості. [Посібник ІСАМ щодо розробки політики щодо евтаназії](#) на основі добробуту тварин забезпечує підтримку спільної та об'єктивної розробки політики з добробутом тварин як пріоритетним розглядом, беручи до уваги потенціал повторного прилаштування та ресурси, необхідні для підтримки належного добробуту. У деяких країнах політика також повинна відповідати законодавству щодо того, коли евтаназію слід, а коли ні. Мета полягає в тому, щоб евтаназію використовували лише для тих собак, які страждають від невиліковної хвороби, травми або некерованої поведінкової проблеми, яка заважає їх повторно прилаштувати, або не справляються з умовами для підтримки прийнятного рівня добробуту. Для громад з обмеженим потенціалом повторного прилаштування та обмеженими ресурсами це вузько визначене використання евтаназії може бути досягнуто не відразу, але це мета, над якою потрібно працювати.
- Протоколи повинні бути розроблені для кожного етапу процесу; від карантину після прибуття та вакцинації проти сказу та інших хвороб до щоденних процедур, таких як прибирання, годування та фізичні вправи, до ведення документації та повторного прилаштування.
- Поглиблена оцінка здоров'я та поведінки кожної собаки з наступним тренуванням/соціалізацією максимізує шанси на успішне усиновлення.
- Для того, щоб бути функціональною частиною системи УПС, центр повинен

утримувати кожну собаку лише на тимчасовій основі. Це підкреслює життєво важливу роль повторного прилаштування. Ефективне повторне прилаштування потребує контакту з громадою, потенційно покладаючись на підтримку інших агенцій для реклами собак і просування концепції переселення (див. Повідомлення про зміну поведінки).

- Проект центру повинен враховувати потреби собак (див. [Додаток А: П'ять потреб собак у добробуті](#)). Центри повторного прилаштування також повинні враховувати потенційних усиновлювачів, створюючи зони, зручні для усиовлення, де відвідувачі можуть зустрічатися з собаками. При виборі місця слід враховувати громадський доступ, фізичну інфраструктуру та послуги (такі як дренаж і джерела води), потенційні шумові завади, дозвіл на планування та майбутнє розширення.
- Для захисту добробуту собак у цих закладах слід розглянути можливість ліцензування та інспектування центрів для повторного прилаштування. Контролювати надходження до центрів повторного прилаштування може бути важко; перенаселеність і пов'язане з цим зниження стандартів є значним ризиком. Там, де вже існують нормативні акти для племінних установ, розширення та потенційна зміна цих критеріїв для центрів повторного прилаштування може бути ефективним способом регулювання цих установ. «Накопичення» тварин є сумною реальністю; накопичувачі можуть стверджувати, що вони керують послугами з повторного прилаштування або рятувальної служби, але насправді не надають жодного або дуже обмежено. Ліцензування та перевірка можуть допомогти контролювати та реагувати на приміщення, де, здається, відбувається накопичення, але може знадобитися психологічне втручання, щоб допомогти припинити поведінку накопичення.
- Гуманне поводження з собаками має вирішальне значення для щоденної роботи приміщень для утримання та повторного прилаштування; Див. Додаток Г.

● Додаткові ресурси:

- «Керівні принципи проєктування та управління притулками для тварин» (2006) від RSPCA International https://www.rspca.org.uk/whatwedo/endcruelty/international/reports/details/-/articleName/INT_ReportsAndResourcesCompanionAnimals
- «Мінімальні стандарти добробуту та операційні стандарти» (2015) і «Стандартні операційні процедури» від Асоціації домівок собак і котів, ADCH у Великобританії <http://www.adch.org.uk/about-adch/minimum-welfare-operational-standards/>
- «Рекомендації щодо стандартів догляду в притулках для тварин» (2007) від Асоціації ветеринарів притулків, США <https://www.sheltervet.org/guidelines-for-standards-of-care-in-animal-shelters>

3. Ідентифікація та реєстрація

Ідентифікація собаки та реєстрація цієї собаки у власника в національній базі даних є важливим інструментом для возз'єднання втрачених тварин із власниками. Це може бути основою для забезпечення дотримання законодавства, включаючи законодавство про залишення тварин і обов'язкову регулярну вакцинацію проти сказу (хоча слід зазначити, що власники, які не реєструють своїх тварин, ймовірно, також не дотримуватимуться інших законів, пов'язаних із собаками). Це також має заохочувати почуття відповідальності у власника, оскільки тварину можна ідентифікувати як свою власну. Системи реєстрації також можна використовувати для спілкування з власниками, наприклад, для розсилки нагадувань про вакцинацію.

МОНОГРАФІЯ 16

Ідентифікація за допомогою буквено-цифрового татуювання Ла-Пас, Болівія

Поки мікрочипування не стане більш доступним, ветеринарні клініки в Ла-Пасі, Боліва, використовують буквено-цифрові татуювання на вухах, щоб ідентифікувати собак і записувати контактні дані їх власників під час хірургічної стерилізації. Це призвело до возз'єднання кількох собак зі своїми власниками, наприклад, після розлучення сімей із собаками під час зсувів у 2019 році. **Переглянути повну монографію онлайн за адресою:** <https://www.icam-coalition.org/identification-with-alphanumeric-tattoo-la-paz-bolivia/>

● Результати:

- Возз'єднання загублених собак із їхніми господарями — це ефективно та надійно
- Зареєстрованих власників собак можна пов'язати з ідентифікованою собакою, створюючи відчуття відповідальності за собаку та підтвердження права власності
- Прозорість статусу вакцинації для окремих собак (де медичні записи пов'язані з реєстрацією)

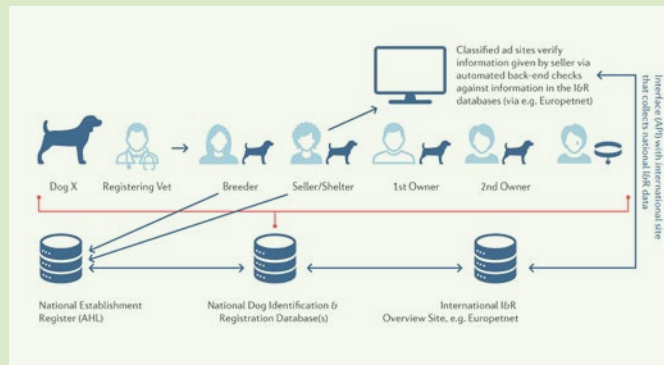
● Міркування:

- Існує кілька доступних методів ідентифікації тварин, які можна використовувати як окремо, так і в комбінації. Вони відрізняються трьома важливими ознаками: постійністю; видимістю; і застосування (чи потрібно вводити тварину під наркоз під час ідентифікації). Мікрочипи, татуювання та нашийники/бирки є трьома найпоширенішими методами; найбільш відповідний залежатиме частково від місцевих умов і частково від причин ідентифікації. Незалежно від обраного методу застосування та носіння ідентифікатора має бути гуманним.
- Якщо необхідна постійна ідентифікація великої популяції собак, мікрочип на цю мить пропонує найкращий варіант, оскільки кількість комбінацій цифр у коді достатня для ідентифікації всіх собак, тоді як людські помилки (перестановка чисел і неправильне читання чисел) менші. Ймовірно, оскільки для зчитування чіпа використовується цифровий сканер. Мікрочипування має потенціал стати глобальною системою, тому тварини, які переміщуються з однієї території (чи країни) в іншу, можуть продовжувати зчитувати свої мікрочипи, однак для відкликання даних власника потрібен доступ до бази даних, яка охоплює обидві території. В Європі Europetnet (www.europetnet.com) — це база даних, яка пов'язана з національними базами даних, що дозволяє за номерами мікрочипів повертати інформацію про власника незалежно від того, яка національна база даних використовувалася для реєстрації тварини. Перш ніж запроваджувати систему мікрочипів, бажано перевірити, чи чипи та зчитувачі, що використовуються, відповідають стандартам ISO, а також чи є достатньо можливостей для навчання, оскільки застосування має виконувати навчена особа.

- Важливо, щоб реєстраційна та ідентифікаційна інформація, яка зберігається в центральній базі даних (або щоб окремі бази даних були зв'язані певним чином), була доступна для всіх відповідних людей (наприклад, ветеринарів, поліції, місцевих урядовців, офіцерів із захисту тварин/контролю та закладів утримання). Для забезпечення використання єдиної уніфікованої системи може знадобитися підтримка центрального уряду.
- Собак слід реєструвати від першого власника, починаючи з особи, яка володіла собакою, коли вона народилася, у тому числі якщо це був комерційний заводчик. Продовжуємо оновлення до реєстраційної інформації в базі даних з будь-якою передачею права власності. Див. Контроль комерційних заводчиків.
- Обов'язкова ідентифікація та реєстрація може сприяти функціонуванню місць утримання. Коли ідентифіковану та зареєстровану собаку доставляють до закладу, її можна без затримки повернути власнику (щоб уникнути компромісу з добробутом собаки та зменшити стрес для власника). Якщо його не ідентифікувати, він за визначенням є «без власника», тому притулок може впроваджувати свою політику, не чекаючи, поки власник з'явиться. Обидва сценарії звільняють цінний простір розплідника, що потенційно збільшить потужність.
- Возз'єднання собаки з власником може призвести до стягнення з власника плати за відлов/утримання собаки. Однак якщо плата буде встановлена занадто високою, є ризик, що власники відмовляться від собаки, щоб уникнути оплати.
- Реєстраційні збори можуть стягуватися (зазвичай єдиний реєстраційний внесок), щоб забезпечити кошти для інших напрямків програми управління. Слід бути обережним, щоб збалансувати потенційний дохід і правозастосування; якщо плата надто висока, власники можуть спробувати уникнути реєстрації. Диференційовані тарифи можна використовувати як стимул для стерилізації, заохочуючи власників тримати лише невелику кількість тварин і перешкоджаючи розведенню собак.
- Ліцензування може використовуватися на додаток до реєстрації; ліцензування може застосовуватися щорічно, тоді як реєстрація, як правило, відбувається лише один раз для кожної собаки (якщо вона не переїжджає до місця з іншою базою даних). Ліцензування також може включати комісію для підтримки витрат УПС; як і у випадку з реєстраційними зборами, існують ризики, коли вони встановлені занадто високо. Ліцензування також може вимагати від власників відповідності певним критеріям, наприклад тих, хто хоче розводити собак або володіти регульованими породами собак. Його також можна використовувати для заохочення відповідального володіння собакою, вимагаючи від людей пройти навчання для отримання «сертифікату володіння собакою», перш ніж отримати ліцензію на володіння собакою.
- Запуск реєстрації та подальше використання системи потребуватимуть узгоджених зусиль для досягнення відповідності більшості власників (див. Повідомлення про зміну поведінки). Це має підкреслити переваги для власників та їхніх собак. У місцях з недавною історією вибракунання власник може бути низьким через відсутність довіри до влади; для встановлення довіри може знадобитися певний період гуманного управління.
- Теоретично ідентифікація та реєстрація можуть стати основою для забезпечення виконання багатьох аспектів законодавства, оскільки вони забезпечують підтвердження права власності. Однак це вимагає обов'язкового впровадження для всіх собак, і типи власників, які можуть ігнорувати або ухилятися від вимог ідентифікації та реєстрації своїх собак, також можуть бути одні й ті самі люди,

МОНОГРАФІЯ 17

Відстеження торгівлі: типове рішення для повного відстеження в Інтернет-торгівлі цуценятами ЄС

«ЧОТИРИ ЛАПИ» запропонували рішення для боротьби з незаконною торгівлею цуценятами та досягнення повного відстеження домашніх тварин і продавців шляхом пов'язування секретних оголошень із реєстраційними номерами заводчиків/продавця та індивідуальними ідентифікаційними та реєстраційними номерами домашніх тварин. **Переглянути повну монографію онлайн за адресою:** <https://www.icam-coalition.org/tracing-the-trade-model-solution-for-full-traceability-across-the-eu-online-puppy-trade/>

які не дотримуються іншого законодавства. Таким чином, його ефективність для правозастосування може бути зменшена.

4. Контроль промислового розведення та реалізації

Погані стандарти розведення та продажу можуть спричинити значні проблеми для добробуту, здоров'я та поведінки собак. Хоча це явно проблема добробуту тварин, це також проблема захисту споживачів і потенційна причина проблем з УПС. Цуценята, вирощені через погані стандарти розведення, можуть мати проблеми зі здоров'ям і поведінкою, які призводять до підвищеного ризику бути викинутими на вулицю або відмовлятися від центрів повторного прилаштування.

Контролювати заводчиків і продавців можна за допомогою законодавства та правозастосування, а також через освіту, підтримку та тиск з боку однолітків з боку ветеринарів, племінних асоціацій, племінних клубів і неурядових організацій. На розведення та продаж також можна вплинути за допомогою навчання споживачів та кампаній, щоб переконатися, що власники знають, на що звертати увагу, купуючи собаку, і що робити, якщо з новою собакою виникнуть проблеми.

Недобросовісні заводчики чи продавці можуть ухилятися від багатьох стратегій, наведених нижче. Використання низки стратегій у комбінації ускладнює ухилення, а високі штрафи роблять ухилення менш привабливим. Однак ці стратегії значною мірою впливають на підвищення стандартів розведення та продажу людьми, які хочуть добре вирощувати цуценят.

● Результати:

- Цуценята мають найкраще здоров'я та добробут, належним чином соціалізовані та звикли справлятися зі способом життя та навколишнім середовищем, створеним їхніми новими власниками.
- Нові власники мають меншу ймовірність зіткнутися з несподіваними або дорогими ветеринарними чи консультаційними консультаціями за тренування собак одразу після покупки.
- Заводчики, продавці та споживачі знають, що таке належна практика розведення та продажу, і прагнуть їх досягти.
- Заводчики або продавці, які не відповідають стандартам і виробляють або

продають собак із поганим здоров'ям, добробутом або поведінкою, виявляються та караються.

● Міркування:

- У національному законодавстві заводчики визначаються по-різному. Одне з визначень таке: хтось, хто займається розведенням собак для продажу; вони розводять і продають принаймні три посліди на рік або мають п'ять або більше послідів, народжених протягом одного року (які не обов'язково продаються протягом цього року). Однак заводчиків можна визначити ширше як будь-кого, хто розводить і продає собаку. Для різних рівнів розведення та продажу можуть застосовуватися різні правила. Наприклад, вимога для тих, хто продає лише одну собаку, зареєструватися в компетентних органах, тоді як ті, хто продає три або більше посліди, повинні бути зареєстровані та отримати ліцензію компетентних органів як комерційний заводчик. Це забезпечує прозорість усіх продажів собак, водночас зберігаючи контрольованою кількість приміщень, які мають бути ліцензовані, а отже, перевірені.
- З квітня 2021 року введення Закону ЄС про здоров'я тварин вимагатиме від усіх заводчиків, продавців, центрів збору та транспортувальників собак, котів і тхорів у ЄС реєструвати свої підприємства в національному уряді. Див. Монографію 17: [Відстеження торгівлі: типові рішення для повного відстеження в Інтернет-торгівлі цуценятами ЄС](#)

• Контроль на етапі розведення:

- а. Ліцензування заводчиків дозволяє забезпечити дотримання правил. Зауважте, що місцеві органи влади потребують належної підтримки та ресурсів з боку національних урядів для виконання цього правозастосування. Ці правила повинні охоплювати як мінімум таке:
 5. Обмеження щодо розмноження, включаючи заборону спаровування до однорічного віку, не більше одного посліду кожні 12 місяців і не більше шести послідів за все життя. Крім того, сука має бути функціонально, клінічно та поведінково здоровою перед спаровуванням. Наприклад, функціонально здоровий не включає екстремальних фізичних рис, які перешкоджають нормальному функціонуванню, наприклад, настільки пласке обличчя, що утруднене дихання; клінічно здоровий – відсутність інфекційних захворювань; і здорова поведінка не включає некеровану агресію до інших собак або людей.
 6. Вимоги до фізичного середовища та догляду, включаючи щеплення та медичні записи, щоб забезпечити належне самопочуття як дорослих особин, так і цуценят, задовольнивши п'ять потреб у добробуті (див. п'ять потреб у добробуті в Додатку А).
 7. Вимоги до соціалізації та звикання, щоб підготувати цуценят до життя в новому домі.
 8. Уникайте селекційних методів розведення, які призводять до спадкових захворювань, зменшення генетичного різноманіття та екстремальних фізичних рис, які потенційно можуть спричинити страждання (наприклад, опуклі очі, зморшувата шкіра, дуже плоскі обличчя).
 9. Навчання персоналу, щоб переконатися, що вони мають знання та навички, щоб відповідати всім вимогам.
 10. Мікрочипування та реєстрація цуценят перед продажем, а також додаткові

вимоги до ведення записів, щоб забезпечити можливість відстеження цуценят і вивчення батьківства та історії будь-яких проблем зі здоров'ям.

- б. Подача заявки на отримання ліцензії на розведення повинна супроводжуватися перевіркою перед видачею ліцензії. Цю ліцензію слід оновлювати щороку (хоча дивіться приклад Англії, який наведено нижче) і повинна включати плату для покриття витрат на перевірку племінної установи.
- в. Орган, який перевіряє племінні установи, також повинен мати повноваження перевіряти установи, які не мають ліцензії, але підозрюються в незаконному розведенні собак.
- г. Див. <http://www.cfsg.org.uk/layouts/15/start.aspx#/SitePages/Legislation%20and%20Guidance.aspx> щодо Правил захисту тварин (ліцензування діяльності, пов'язаної з тваринами) 2018 року, що використовуються в Англії, і Процедурні вказівки для місцевих органів влади на тій же вебсторінці щодо того, як це має бути забезпечено. Ці правила включають «зірковий рейтинг», де заводчикам заохочують виходити за рамки необхідних критеріїв і досягати необов'язкових вищих стандартів, щоб отримати вищий рейтинг; тих, хто має вищий рейтинг, не потрібно перевіряти так часто (лише один раз на 3 роки для найвищого рейтингу), тому вартість ліцензування для заводчика стає меншою, оскільки їхні стандарти підвищуються.

- **Контроль під час реклами та продажу:**

- а. У деяких країнах (наприклад, у Бельгії) заводчики за законом зобов'язані вказувати свій реєстраційний номер у будь-якій рекламі цуценят (та інших домашніх тварин). Це заохочує заводчиків дотримуватись стандартів реєстрації та, отже, ліцензування (якщо вони відповідають критеріям «заводчика»), підвищує прозорість і підтримує правозастосування. У Франції кожен, хто продає будь-яку кількість собак, повинен заявити про це податковій службі, щоб отримати унікальний податковий номер; цей номер повинен показуватися в будь-якій рекламі. Рекламні платформи повинні мати систему перевірки податкових номерів, і покупці можуть шукати податковий номер, щоб отримати інформацію про продавця.
- б. Рекламні платформи (онлайн або офлайн) можна заохочувати дотримуватись мінімальних стандартів реклами продажу домашніх тварин. Вони можуть включати мінімальний вік на момент продажу, останні фотографії певної собаки для продажу та перевірку на наявність заборонених порід або оманливу рекламу; див. paag.org.uk/about-paag/minimum-standards/, щоб переглянути рекомендовані добровільні стандарти, що використовуються у Великобританії.
- в. «Контракти на цуценят» — це інструмент для заохочення відповідального розведення та купівлі цуценят. Це письмовий документ, який містить відомості про цуценя та його батьків, включаючи стан здоров'я, досвід соціалізації та інформацію про будь-які відповідні успадковані захворювання. Це утворює юридичний документ між заводчиком і покупцем і, що, можливо, більш важливо, діє як освітній інструмент, який висвітлює аспекти хороших стандартів розведення та купівлі для всіх залучених сторін. Його можна використовувати для будь-якого продажу собак, а не лише для ліцензованих заводчиків. Див. puppycontract.org.uk/ для інформації про контракт, який використовується у Великобританії.
- г. Сторонні продавці (наприклад, індивідуальні продавці, зоомагазини та ринки) також повинні бути зареєстровані в компетентних органах, дотримуватися

правил і мати ліцензію після проходження перевірки. Правила для сторонніх продавців подібні до тих, що діють для заводчиків, з функцією захисту здоров'я та добробуту собак і людей, які за ними доглядають. Продаж повинен бути дозволений лише з приміщень заводчика або приміщень ліцензованих сторонніх продавців; заборонити продаж з виставок чи вулиці.

- д. Уряд Великобританії запропонував заборонити продаж цуценят і кошенят через сторонніх продавців в Англії, вимагаючи, щоб усі продажі здійснювалися безпосередньо заводчиком або центром повторного прилаштування. Це підвищить обізнаність нового власника про умови, в яких росло їхнє потенційне щеня, і дасть можливість познайомитися з собаками-батьками. Це чинить додатковий тиск на заводчика, щоб він дотримувався правил, і обмежує ризики для добробуту, пов'язані з додатковим транспортуванням до торгових точок і розміщенням у них.
- е. У багатьох країнах купівля собаки вважається торгівлею «товарами» і, отже, підпадає під дію законів про захист прав споживачів, які включають положення про ясність і чесність реклами та право на позов, якщо щось піде не так. Це також вказує на те, що організації із захисту прав споживачів (наприклад, місцева державна служба стандартів торгівлі) є потенційним джерелом підтримки, якщо покупець має сумніви щодо придбаного цуценя.
- е. Транскордонна торгівля собаками може створити проблеми в боротьбі з хворобами та різні стандарти розведення та продажу між країнами. Кожна країна повинна вказати вимоги до собак, які перетинають кордон, включаючи мікрочипування, вакцинацію та контроль над паразитами, які мають бути детально описані в унікальному індивідуальному «паспорті». У випадках, коли транскордонне переміщення здійснюється з метою продажу або повторного прилаштування, можуть знадобитися додаткові вимоги, оскільки це вважається комерційною діяльністю. Ці додаткові вимоги можуть включати реєстрацію номера мікрочипа собаки в компетентному органі для відстеження її переміщення та правила, що стосуються транспортування. Однак ці засоби контролю за транскордонним переміщенням будуть неефективними без правозастосування; дії в портах виїзду та в'їзду є важливими для зменшення незаконного імпорту.
- Забезпечення контролю за розведенням і продажем підтримується обов'язковою постійною ідентифікацією та реєстрацією в компетентних органах до досягнення віку, в якому собаки можуть бути продані (мінімум вісім тижнів для належного відлучення та розвитку поведінки).
- Племінне розведення собак може спричинити значні проблеми зі здоров'ям і добробутом, якщо бажані фізичні риси є функціонально нездоровими, наприклад, морда настільки плоска, що утруднене дихання. Внесення змін до стандартів породи та робота з суддями на виставках для позначення надмірних фізичних рис може допомогти зменшити проблеми в племінній спільноті. Однак розведення певних порід собак для ринку домашніх тварин, на відміну від виставкового рингу, менше зазнає впливу таких заходів. На цих заводчиків може знадобитися тиск з інших джерел, у тому числі: правила ліцензування як заводчика, які чітко вказують на потребу, щоб племінні собаки були функціонально здоровими, настійні поради ветеринарів проти розведення за такими екстремальними рисами та тиск з боку поінформованих споживачів, які турбуються про добробут свого майбутнього цуценяти.

● Ресурси:

- Правила щодо добробуту тварин (ліцензування діяльності, пов'язаної з тваринами) 2018 року, що використовуються в Англії, і Процедурні вказівки для місцевих органів влади, які пояснюють, як слід застосовувати правила http://www.cfsg.org.uk/_layouts/15/start.aspx#/SitePages/Legislation%20and%20Guidance.aspx
- Мінімальні стандарти реклами продажу домашніх тварин; Консультативна група з реклами домашніх тварин, Великобританія paag.org.uk/about-paag/minimum-standards/
- Контракт на цуценят для покупців і продавців цуценят, Великобританія puppycontract.org.uk/
- Доповідь Альянсу собак і котів ЄС «Добробут собак і котів, залучених до комерційної діяльності» містить огляд законодавства в країнах ЄС і рекомендації щодо контролю за розведенням і продажем собак і котів. <https://www.dogandcatwelfare.eu/publications/>
- Модель «Чотири лапи» для повного відстеження тривалості життя собак по всій Європі <https://www.four-paws.org/campaigns-topics/topics/companion-animals/model-solution-traceability>

5. Управління доступом до ресурсів

Зменшення харчових ресурсів, таких як їстівне сміття, доступне для бродячих собак, іноді вказується як відповідний захід для УПС; однак він має значні негативні проблеми з добробутом. Там, де бродячі собаки покладаються на ці джерела їжі для свого харчування, будь-яке зменшення призведе до недоїдання та потенційно голоду. Це може бути пов'язано зі збільшенням конкуренції та агресії між собаками за обмежені ресурси, з потенційною можливістю негативної взаємодії з людьми через їжу. Тому контроль популяції собак через скорочення харчових ресурсів є неетичним і негуманним, а також це є ризиком для громадської безпеки.

Замість того, щоб скорочувати харчові ресурси, втручання мають бути спрямовані на *управління доступом*, щоб зменшити конфлікти з людьми та іншими тваринами; обмеження доступу до їжі в місцях, де не допускаються бродячі собаки, одночасно збільшуючи доступ до більш прийнятних місць. Наприклад, якщо пошук їжі бродячими собаками створює конфлікт у певному місці, наприклад у громадському парку, подумайте про те, щоб у зоні конфлікту були захищені від собак урни, а в інших місцях поблизу забезпечте визнані місця для годівлі їстівних відходів. Ця стратегія повинна включати перехідний період, коли собак заохочують шукати їжу на нових місцях; отже зберігаючи харчові ресурси для поточної популяції собак, але фізично переміщуючи їх у райони з низьким рівнем конфліктів. Там, де є більшість бродячих собак, найкращою альтернативою є покращений доступ до ресурсів у власному домі.

● Результат:

- Зменшення конфліктів із бродячими собаками, зберігаючи ресурси, необхідні для здоров'я.

● Міркування:

- Собаки без власників та громадські собаки покладатимуться на їстівні відходи та годівлю людей для свого харчування. Будь-які зміни в харчових ресурсах необхідно проводити обережно, гарантуючи, що будь-яке зменшення врівноважується збільшенням інших харчових ресурсів або відповідно до зменшення чисельності популяції.
- Домашні собаки, яким дозволено бродити, випадково шукатимуть їстівні відходи, навіть якщо корми, надані їхніми власниками, достатні; занепокоєння щодо зменшення доступу до ресурсів не буде актуальним для цих собак. Однак деякі домашні собаки можуть покладатися на їстівні відходи як доповнення до свого харчування. Втручання, які обмежують доступ, такі як захищені від собак контейнери для побутових відходів, слід поєднувати з повідомленням про зміну поведінки, спрямованою на те, щоб власники годували своїх собак поживною їжею.
- Годування бродячих собак є визнаною частиною деяких культур. Однак не всі вітають бродячих собак; тому слід заохочувати відповідальне годування, використовуючи аналогічний принцип переміщення годівлі в місця, де потенційний конфлікт мінімізований.
- Забезпечення їжею лише в одному місці потенційно може спричинити конкуренцію та агресію між собаками. Забезпечення їжею в більшій кількості місць, ніж кількість собак, може зменшити конкуренцію.
- Відходи від забою та переробки м'яса (на комерційних підприємствах або вдома) потребуватимуть ретельного поводження. Такі відходи можуть загрожувати зараженням цист *Echinococcus granulosus* (гідатид) для собак, а згодом їхні фекалії становлять ризик передачі людям, потенційно призводячи до захворювання цистозним ехінококозом людини. Потенційно інфіковані субпродукти можна

закопати, щоб уникнути їх з'їдання собаками, або їх можна згодувати собакам після достатньої обробки для знищення будь-яких гідатидних кіст (достатня обробка включає варіння до внутрішньої температури 100 градусів за Цельсієм принаймні одну хвилину або заморожування до температури всередині мінус 20 градусів Цельсія протягом щонайменше 48 годин).

Результат: позитивні стосунки між людиною та собакою

Собаки є домашнім видом тварин, добробут, розмноження та виживання майже повністю залежать від людей. Те, як люди ставляться до собак, найбільше впливає на динаміку популяції собак; отже, людська поведінка є основою УПС. Здичавілі собаки, які живуть незалежно від людей, зустрічаються рідко, їх виживання та успішність розмноження низькі, тому для підтримки чисельності популяції покладаються на імміграцію.

Стосунки між людьми та собаками відрізняються залежно від місця розташування, включаючи роль, яку собаки відіграють у домогосподарстві (наприклад, як домашні тварини чи робочі собаки), а також концепцію того, що означає «володіння» собакою. У деяких країнах право власності є чітким: собаки або належать одній сім'ї, або не належать (зазвичай, тимчасово після того, як їх покинули, перш ніж право власності перейде до організації, відповідальної за возз'єднання/повторного прилаштування). Однак в інших країнах сприйняття власності може існувати на рухомій шкалі, включаючи вільну форму опіки багатьма домогосподарствами над собаками, які вільно бродять.

У системі УПС фонди та служби УПС мають працювати разом, щоб досягти таких результатів позитивних стосунків між людиною та собакою:

● Власники собак повинні...

- відповідально підходити до придбання собак; коли вони здатні забезпечити догляд

у довгостроковій перспективі та уникають заводчиків/продавців, які нехтують добробутом собак

- піклуватися про своїх собак для підтримки добробуту відповідно до п'яти потреб у добробуті (навколишнє середовище, харчування, соціальні взаємодії, поведінка та здоров'я)
- керувати розведенням, щоб переконатися, що будь-які народжені цуценята потрібні та придатні для повторного прилаштування
- слідкувати за собаками, щоб обмежити ризики, які можуть вимагати гуманного утримання в країнах, де те, що собаки неконтрольовано бродять, у громадських місцях є незаконним або не допускається місцевою громадою
- залишати собак все життя або повторно прилаштувати їх відповідально

● Опікуни собак громади повинні...

- годувати їх відповідально, уникаючи потенційних конфліктних місць і часу
- мати доступ до послуг, які контролюють розмноження, і надають базові ветеринарні послуги (головним чином стерилізацію, вакцинацію та боротьбу з паразитами)
- негайно діяти, щоб отримати ветеринарну допомогу у випадку хвороби або травми, включаючи евтаназію, коли лікування практично неможливе

● Громада (власники собак, опікуни та інші) повинна...

- почуватись у безпеці з собаками у своїй спільноті
- знати, до кого звертатися, якщо вони турбуються про собак у своїй громаді

Вплив

Більшість систем УПС визначають один або більше з наступного списку з восьми бажаних впливів:

1. Поліпшення добробуту собак (індикатори на основі тварин)
2. Поліпшення догляду за собаками (індикатори на основі ресурсів)
3. Зменшення щільності собак/стабілізація обороту
4. Зменшити ризики для здоров'я населення
5. Поліпшення сприйняття громадськості
6. Покращення продуктивності центру повторного прилаштування
7. Зменшення негативного впливу собак на дику природу
8. Зменшення негативного впливу собак на худобу.

Ці впливи будуть реалізовані діями системи УПС. ICAM (2015) [«Чи змінюємо ми ситуацію? Посібник зі спостереження та оцінки втручань з управління популяцією»](#) надає практичні вказівки щодо моніторингу прогресу цих впливів за допомогою вимірних показників.

Розділ 4: Застосування гуманного УПС

Компоненти сприятливого середовища

Хоча впровадження системи УПС відбувається на місцевому рівні, її успіх вимагає сприятливого та сприятливого середовища, створеного компетентним/відповідальним органом на державному, національному та/або регіональному рівнях. У цьому розділі описано компоненти цього сприятливого середовища, класифіковані на: управління; політика; законодавство та правозастосування; фінансування; навчання та підтримка; та контроль/усунення сказу.

УПРАВЛІННЯ

■ **Чітка відповідальність для УПС.** УПС має бути чітко визначеним державним департаментом (хоча імплементація законодавства та УПС Services вимагатиме дій з боку інших департаментів), включаючи чіткі ролі та ланцюг командування; найчастіше це ветеринарна служба. У цьому розділі це називається «відповідальним органом».

■ **Принципове керівництво.** [Розділ 1](#) окреслює шість принципів УПС: діяти гуманно та етично; адаптувати УПС до місцевих умов; визнати, що УПС має бути стійким та адаптивним, щоб базувати проектування, моніторинг та оцінку на доказах; зосередитися на першопричинах; і зосередитися на центральній ролі, яку людська поведінка відіграє в УПС. Відповідальні органи влади повинні дотримуватися цих принципів у своїх діях УПС і притягувати місцевих виконавців до відповідальності за дотримання цих принципів у своїх діях УПС. Відповідальні органи також повинні виступати за політичну підтримку цих самих принципів у впровадженні УПС.

■ **Лідерство зацікавлених сторін.** Проблеми, пов'язані з собаками, і втручання, необхідні для їх вирішення, потребуватимуть заходів і управління низкою державних відомств. Отже, потрібне створення консультативної групи УПС з багатьма зацікавленими сторонами на рівні відповідального органу влади; це може включати ветеринарні служби, охорону здоров'я, місцеве самоврядування та освіту, серед інших державних відомств, а також представників неурядових організацій, таких як НУО, приватні ветеринари та наукові кола. Національні представники цих зацікавлених сторін повинні підтримувати відтворення цього багатостороннього підходу до УПС, заохочуючи участь у будь-якій робочій групі УПС ([Розділ 3 Основа 2: Оперативна група](#)) своїми місцевими аналогами.

■ **Оцінка, моніторинг та висновки.** Найефективніші системи УПС побудовані на знанні динаміки місцевої популяції собак і регулярному оцінюванні та навчанні на основі фактичних даних. Попри те, що впровадження оцінки, моніторингу та висновків здійснюється на місцевому рівні, відповідальні органи влади повинні

надавати підтримку в такі способи: розбудовувати спроможність шляхом навчання відповідним методам; фінансово підтримати витрати на збір даних; у відповідних випадках розробити основний набір індикаторів, які є загальними для країни/регіону, одночасно заохочуючи додаткові локалізовані індикатори; надихати на використання даних, підтримуючи місцеве оцінювання та навчальні заходи; зіставляти та порівнювати оцінки та кінцевий дизайн УПС; зіставляти та порівнювати оцінки УПС, щоб звітувати про досягнення та знання УПС у всій країні/регіоні.

ПОЛІТИКА

- **Політична підтримка гуманного УПС.** Відповідальний орган має обґрунтувати інвестування в гуманний УПС. Це передбачає встановлення вартості проблем, пов'язаних із собаками, потенційних переваг ефективного УПС та відповідної політики, яка показує важливість УПС. Це вимагає узгодженого захисту з боку відповідальних органів та інших зацікавлених сторін, на яких впливають собаки, щоб інвестувати в УПС і дотримуватися принципів гуманного УПС (див. [Розділ 3 Основа 3: Захист](#)).
- **Багатогалузева підтримка.** Визнаючи актуальність УПС для багатьох державних відомств і потребу в лідерстві з багатьма зацікавленими сторонами, політична підтримка УПС повинна бути встановлена в усіх секторах. Концепція єдиного здоров'я може підтримувати такі багатогалузеві підходи.

ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

- **Правові рамки.** Впровадження гуманного УПС має підтримуватися відповідним центральним/федеральним/національним законодавством щодо контролю собаками та зооноз. Ця центральна/федеральна/національна структура має забезпечувати можливість впровадження УПС відповідно до принципів гуманного УПС, водночас дозволяючи адаптувати вторинні/підзаконні акти/місцеве законодавство відповідно до потреб місцевої популяції собак (див. [Розділ 3 Основа 1: Законодавство та правозастосування](#)). Відповідальні органи влади повинні створити це відповідне центральне/федеральне/національне законодавство та достатні можливості для його виконання; це може вимагати перегляду, консультацій, перероблення та прийняття оновленого законодавства, і все це залежить від політичної підтримки, створеної через захист.
- **Забезпечення виконання законодавства.** Відповідальні органи можуть підтримувати виконання як центрального, так і вторинного законодавства шляхом фінансування та навчання правоохоронних органів. Це може включати публікацію письмових процедурних інструкцій для правоохоронних органів.
- **Реєстрація собаки.** Якщо ідентифікація та реєстрація доцільні та досяжні для спільноти власників собак ([див. розділ 3 Ідентифікація та реєстрація](#)), відповідальний орган має створити централізовану базу даних для реєстрації собак, щоб забезпечити возз'єднання ідентифікованих собак із зареєстрованими власниками поза межами місцевих органів влади. В ідеалі ця централізована база даних пов'язана з іншими національними базами даних за допомогою інструментів регіональної бази даних (наприклад, Europetnet — це база даних, що зв'язує інформацію з бази даних кількох національних і місцевих асоціацій по всій Європі, полегшуючи повернення собак їхнім власникам, всупереч переміщенню через кордони).

МОНОГРАФІЯ 18

Створення сприятливого середовища для УПС в Коста-Риці

Уряд Коста-Рики призначив національного координатора із захисту тварин і профінансував національний пілотний проект з навчання муніципалітетів навичкам і знанням, пов'язаним з УПС. Мережі та спроможність, створені в рамках пілотного проекту, надихнули різні дії УПС, адаптовані муніципалітетами відповідно до їхніх місцевих громад, які продовжувалися після завершення пілотного проекту. **Переглянути повну монографію онлайн за адресою:** <https://www.icam-coalition.org/creating-an-enabling-environment-for-УПС-in-costa-rica/>

ФІНАНСУВАННЯ

- **Встановлення витрат, пов'язаних з УПС.** Державні витрати на собак відбуваються як для розв'язання проблем, пов'язаних із собаками (наприклад, зоонози та укуси собак), так і для впровадження втручань у рамках системи УПС. Ці витрати рідко повідомляються або порівнюються, що означає, що реальні витрати часто залишаються невідомими. Відповідальний орган може визначити, де ці витрати лежать між державними департаментами, і розпочати проект зіставлення та моніторингу цих витрат з часом. Результати такого моніторингу витрат можуть підтримати як встановлення політичної волі для УПС, так і оцінку впливу УПС з часом.
- **Фінансова підтримка УПС.** Створення достатнього бюджету для системи УПС як на національному, так і на місцевому рівнях потребує як політичної підтримки, так і, для багатьох країн, законодавчої бази для обґрунтування державного бюджету для УПС. Відповідальний орган повинен визначити бюджет, необхідний як для сприяння роботі на національному рівні, так і для реалізації на місцевому рівні, з певною гнучкістю бюджету для підтримки будь-яких втручань, які найкраще відповідають місцевій динаміці популяції собак. Відповідальні органи можуть мати можливість зменшити витрати, купуючи запаси (наприклад, вакцини проти сказу) у великих масштабах для забезпечення кількох місцевих заходів УПС.

НАВЧАННЯ ТА ПІДТРИМКА

- **Доступ до ветеринарних препаратів.** Якісна ветеринарна допомога вимагає доступу до відповідних препаратів для анестезії, знеболення, лікування та евтаназії. У деяких країнах доступ до цих ветеринарних препаратів надзвичайно ускладнений, що створює непотрібні перешкоди для ефективного УПС. Відповідальні органи мають певну роль у виявленні цих прогалин у доступності ліків та розширенні доступності за ціною, де це необхідно.
- **Початкова ветеринарна підготовка.** Відповідальні органи повинні переконатися, що основний навчальний план з ветеринарії містить достатні положення, щоб

випускники ветеринарів були готові та здатні впроваджувати УПС.

- **Освітня система.** Якщо навчання дітей попередженню укусів собак та/або догляду за собаками (та іншими домашніми тваринами) необхідне в країні/регіоні, ці предмети можна включити до навчальної програми. Це має відбуватися разом із забезпеченням навчання вчителів/навчальними матеріалами з цих предметів (див. [Розділ 3 Формальна освіта дітей](#)).
- **Професійна підготовка.** Реалізація гуманного УПС вимагає залучення кількох професій; включно з ветеринарами, ветеринарними медсестрами/техніками, спеціалістами із захисту тварин, працівниками охорони здоров'я, вчителями та персоналом центрів переселення. Ці професії не завжди мають компетенції, необхідні для ефективного УПС. Навчання може відбуватися на місцевому рівні, однак відповідальні органи влади повинні шукати можливості для підтримки, забезпечуючи навчання на національному або регіональному рівні (див. [Розділ 3 Зміцнення професійного потенціалу УПС](#)).
- **Професійний розвиток.** Окрім базового навчання, відповідальні органи можуть шукати можливості для підтримки розвитку кар'єри в УПС через програму безперервного професійного розвитку (CPD), яка потенційно може включати низку тренінгів, відповідний досвід та наставництво.
- **Навчання «пліч-о-пліч».** Впровадження УПС на місцевому рівні має відповідати місцевим умовам; однак у різних країнах будуть схожі заходи. Відповідальний орган може підтримувати рівноправне навчання між системами УПС за допомогою семінарів і візитів для рівного навчання.
- **Комунікаційні стратегії.** Попри те, що на місцевому рівні можуть знадобитися певні зміни поведінки, існують основні типи людської поведінки, поширені в країні/регіоні, які можуть підтримувати гуманний УПС. Відповідальні органи мають можливість підвищити ефективність шляхом розробки комунікацій щодо зміни поведінки, які можна використовувати в різних місцях. Буде потрібен процес консультацій, щоб переконатися, що ці комунікації підтримують і не суперечать місцевим обміном повідомленнями. Такі ініціативи, як Всесвітній день боротьби зі сказом і Всесвітній день захисту тварин, можна використати для проведення конкретних комунікаційних кампаній.

КОНТРОЛЬ ТА ЛІКВІДАЦІЯ СКАЗУ

- Контроль і, зрештою, ліквідація сказу, опосередкованого собакою, є сильним стимулом для УПС. Хоча потенційно не є необхідним у всіх місцях, ефективний УПС має сприяти контролю сказу шляхом збільшення охоплення вакцинацією, головним чином за допомогою двох механізмів: зменшення обороту популяції шляхом зменшення кількості небажаних послідів, одночасно збільшуючи тривалість життя завдяки покращенню добробуту; та розширення доступу собак до вакцинації шляхом збільшення частки собак, які користуються відповідальним наглядом з боку власників/опікунів. Хоча ефективний УПС має сприяти боротьбі зі сказом, недостатньо його застосувати як ізольоване втручання, оскільки контроль та ліквідація сказу вимагають цілісного підходу, керованого багатосекторальним керівництвом.
- **Інструмент поетапного підходу до ліквідації сказу (SARE)** — це інструмент самооцінки, який складається з двох компонентів: компонента оцінки SARE та компонента Практичний робочий план щодо досягнення ліквідації сказу (PWARE). Компонент SARE був розроблений як спосіб оцінки прогресу боротьби зі сказом від стадії

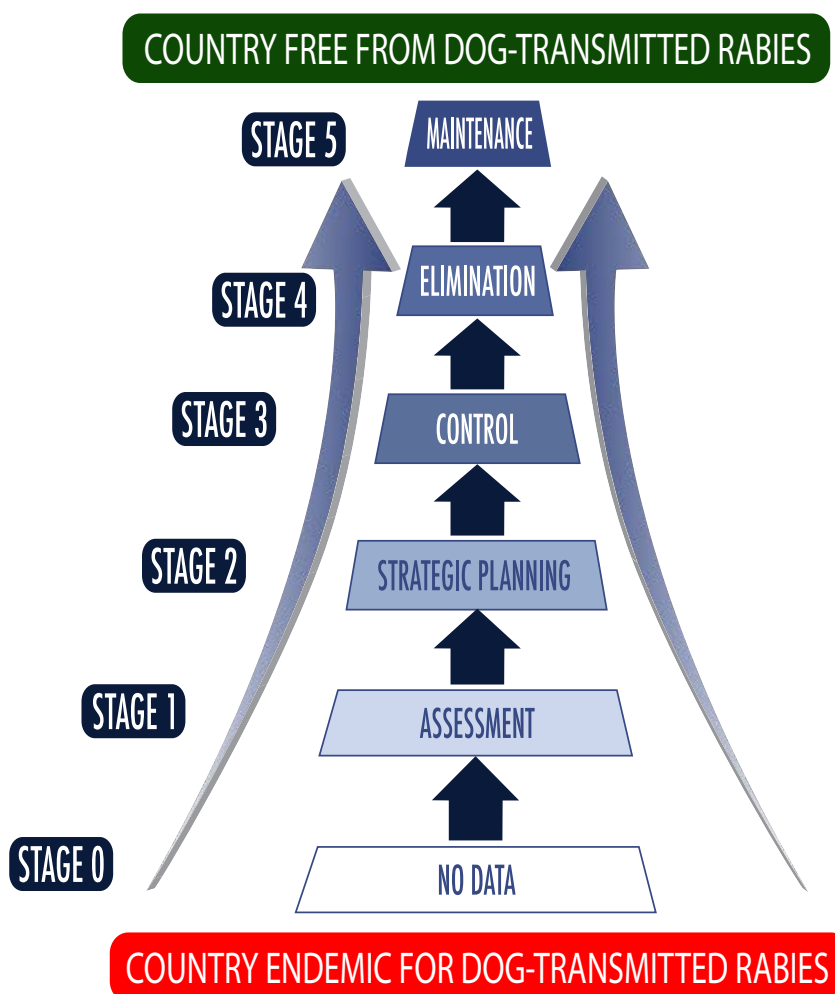

0 (немає інформації про сказ) до стадії 5 (відсутність сказу, що передається собакою).

- З цією метою компонент SARE визначає заходи, розташовані в логічній послідовності від загальних заходів (Етап 0) до дуже специфічних заходів для ліквідації сказу собак (Етап 5), у рамках семи ширших компонентів:
 1. Профілактика та боротьба
 2. Збір та аналіз даних
 3. Лабораторна діагностика
 4. Управління популяцією собак (УПС)
 5. Інформація, освіта та зв'язок
 6. Законодавство
 7. Наскрізні питання
- Під час оцінки SARE зацікавлені сторони щодо сказу переглядають кожну діяльність у кожному компоненті, позначаючи дії як виконані або незавершені. Результатами оцінки SARE є перелік незавершених заходів і об'єктивна «Оцінка SARE», що стосується етапу зусиль уряду щодо досягнення ліквідації сказу собак.
- Другим компонентом інструменту SARE є компонент PWARE. Цей компонент дозволяє урядам визначати пріоритети незавершених заходів і розробляти коротко-, середньо- чи довгостроковий робочий план для вирішення цих незавершених заходів логічним та ефективним способом. PWARE надає зацікавленим сторонам стандартний шаблон робочого плану, який можна повністю налаштувати та адаптувати до конкретної ситуації в країні. Це дає змогу урядам розробити комплексний детальний робочий план протягом кількох днів, а не кількох тижнів.
- Інструмент SARE впроваджено в більш ніж 40 країнах світу і може бути реалізований на регіональному, національному або місцевому рівнях. Таким

чином, відповідальні органи можуть використовувати цей інструмент як для національного планування боротьби зі сказом, так і/або підтримувати його використання на місцевому рівні.

- Якщо основним мотивувальним фактором є контроль/усунення сказу, урядам рекомендується використовувати інструмент SARE, щоб переконатися, що їхні дії достатні для проходження етапів посилення контролю до остаточної ліквідації. Інструмент SARE містить цілий компонент, призначений для допомоги урядам у розв'язанні конкретних проблем УПС у контексті контролю та ліквідації сказу.
- Інструмент SARE-PWARE та комплексний інструментарій SARE-PWARE, який містить інформацію про планування та проведення семінарів, можна запитати на вебсайті Canine Rabies Blueprint (Схема собачого сказу) <https://caninerabiesblueprint.org/A-stepwise-approach-to-planning>.
- Основні етапи SARE описані нижче¹:

¹ Джерело діаграми стадій SARE: Global Alliance for Rabies Control

Додатки

Цей розділ містить п'ять додатків із допоміжними матеріалами та ресурсами:

- [Додаток А](#): П'ять потреб собак для їхнього добробуту
- [Додаток Б](#): Методи дослідження динаміки популяції собак
- [Додаток В](#): Дерево проблем і дерево цілей
- [Додаток Г](#): Гуманне поводження
- [Додаток Д](#): Цілі стерилізації безпритульних тварин (CNR)

Додаток А: П'ять потреб собак для їхнього добробуту

Для того, щоб добре почуватися, собаки повинні мати можливість задовольнити всі свої потреби та мати когось (власника чи опікуна), хто забезпечив би ці можливості.

П'ять потреб у добробуті є основою для розгляду потреб будь-якої тварини та використовуються в законодавстві, спрямованому на захист добробуту тварин (наприклад, Закон про добробут тварин 2006 року, Великобританія).

П'ять потреб тварин:

- 1. Відповідне середовище**
- 2. Відповідне харчування**
- 3. Перебування з іншими тваринами або окремо від них**
- 4. Можливість демонструвати нормальні моделі поведінки**
- 5. Захист від болю, страждань, травм і хвороб.**

Для собак ці потреби у добробуті можуть бути додатково визначені з точки зору їхніх специфічних потреб (адаптовано з Кодексу правил добробуту собак, Defra, Великобританія):

1. Відповідне середовище

- Безпечне середовище з належним захистом від небезпек, у тому числі від швидкого руху транспорту.
- Доступ до зручної, сухої, тихої зони відпочинку без протягів.
- Доступ до тихої зони, де можна уникнути речей, які їх лякають.
- Доступ до відповідної зони для туалету, подалі від зони відпочинку.
- Якщо тварина у будці або на прив'язі, це має бути лише на частину дня або тимчасово.
- Досить велика територія з достатньою тінню та укриттям, щоб собака міг там пересуватися, та був захищеним від перегріву чи переохолодження.

2. Відповідне харчування

- Постійний доступ до води, вільної від патогенів.
- Збалансоване харчування, яке відповідає віку, активності, стану здоров'я, статі та породі собаки. Харчування має сприяти стабільній здоровій вазі. Для різних собак та різних періодів їх життя потрібне різне харчування.
- Доступ до їжі не менше двох разів на день.

3. Перебування з іншими тваринами або окремо від них

- Для собак також важливі соціальні взаємодії з людьми. Ці взаємодії мають бути послідовними, добрими та ніжними й не повинні викликати відчуття стресу чи небезпеки. Ці взаємодії також не повинні заохочувати агресивну чи антисоціальну поведінку.
- Собакам щодня потрібно кілька разів поспілкуватися з доброзичливими собаками та людьми, щоб вони не почувалися самотніми, не нудьгували чи не засмучувались (вони можуть виражати це гавкотом, виттям, ходінням туди-сюди та надмірним хвилюванням, коли відбуваються соціальні події).
- Коли собаки живуть разом, має бути достатньо усіх цінних ресурсів (наприклад, ліжок, мисок для їжі, води), щоб запобігти конкуренції та бійкам. Вони також повинні мати можливість піти геть один від одного, коли вони цього хочуть.
- Цуценята повинні мати регулярні можливості навчитися взаємодіяти з предметами в їхньому оточенні, а також з іншими собаками, тваринами та людьми.
- Деякі собаки бояться або агресивно ставляться до інших собак або людей. Уникайте ситуацій, які призводять до цього, і зверніться за порадою до належно підготовленої особи щодо того, як використовувати методи тренування, засновані на винагороді для заохочення відповідної поведінки.

4. Можливість демонструвати нормальні моделі поведінки

- Це доповнення до нормальної соціальної поведінки, описаної вище.
- Можливість регулярно займатися вправами й гратися.
- Можливість спокійно відпочити.
- Доступ до іграшок, відповідних предметів для жування та місць для дослідження, нюхання та копання.
- Використовуйте тренування на основі винагороди, використовуючи їжу, ігри та похвалу, щоб заохочувати прийнятну поведінку, яку собаки готові виконувати.

- Поведінка сигналізує про емоційний і фізичний стан собаки; вони покажуть, коли вони бояться, зляться, щасливі, схвилювані тощо. Така поведінка є нормальною, хоча вона може проявлятися в невідповідний час/місце з точки зору людей. Наскільки це можливо, дайте можливість виражати таку нормальну поведінку.
- Необхідно уникати деяких нормальних форм поведінки, зокрема хижацтва та розмноження (коли посліди небажані). Пріоритетним завданням є зниження мотивації до такої поведінки шляхом відповідного і різноманітного харчування, щоб уникнути хижацтва, і стерилізації, щоб уникнути розмноження. Важливо також обмежити можливість для такої поведінки, однак якщо застосовувати лише уникнення можливості високомотивованої поведінки, це призведе до пригнічення.

5. Захист від болю, страждань, травм і хвороб.

- Розумні запобіжні заходи, щоб уникнути небезпек, як-от швидкий рух транспорту та доступ до отруйної їжі, тварин і хімікатів.
- Регулярна профілактична медична допомога, включно з вакцинацією та боротьбою з паразитами.
- Якщо для контролю розмноження використовується стерилізація, її повинен виконувати відповідний кваліфікований ветеринар відповідно до стандартів. Уникнення небажаних послідів не є достатньою перевагою, щоб переважити післяопераційні ускладнення, яких можна уникнути, які викликають біль і страждання, ґрунтуючись на ветеринарному принципі «спочатку не нашкодь».
- Щоденний огляд на предмет будь-яких ознак травми, хвороби чи недуги з подальшим швидким вжиттям заходів для лікування будь-яких проблем відповідно до рекомендацій ветеринара.
- Евтаназія гуманними методами, щоб припинити страждання, коли лікування неможливо.
- Собаки можуть бродити/загубитися, що може призвести до потенційних травм і страждань. Якщо існують системи реєстрації та ідентифікації, собаки мають бути ідентифіковані та зареєстровані, щоб їх можна було швидко повернути власникам.

■ Ресурси:

Кодекс практики добробуту собак, Defra, Великобританія <http://www.cfsg.org.uk/The%20Welfare%20Codes%202018/Code%20of%20Practice%20for%20the%20Welfare%20of%20Dogs.pdf>

Додаток Б: Методи дослідження динаміки популяції собак

Дізнатися про динаміку популяції собак можна за допомогою запитань, аналізу та інтерпретації інформації, отриманої за допомогою різних методів, включно з анкетуваннями, вуличними оглядами, фокус-групами та дослідженням за участю, вторинними джерелами інформації та спостереженням за бродячими собаками.

АНКЕТИ ДОМОГОСПОДАРСТВА

Анкети можуть допомогти вам дослідити розмір, демографічні показники, добробут і динамічні процеси популяції домашніх собак. (Див. сторінки 54-62 ICAM [Чи змінюємо ми ситуацію?](#), щоб дізнатися більше про те, як провести анкети домогосподарства.)

Запропоновані запитання, аналіз та інтерпретація, які допоможуть вам дізнатися більше про домашніх собак шляхом анкетування, включають:

Вивчення субпопуляцій домашніх собак з обмеженням пересування та домашніх собак, яким дозволяється бродити

■ Класифікація собак на їх субпопуляції

- ☐ Запитайте власників про, як виглядає звичайний день їхнього собаки: чи дозволяється собаці вільно бродити без нагляду? Якщо ні (наприклад, собака, як повідомляється, весь час з обмеженням пересування або його вигулюють під наглядом), тоді цей собака визначається як домашній собака з обмеженням пересування. Якщо собаці зазвичай (у звичайний день) дозволяється бродити за межами будинку/двору власника (навіть якщо йдеться лише про частину дня), тоді він визначається як домашній собака, якому дозволяється бродити.

■ Оцінка чисельності популяції

- ☐ Передбачувана загальна кількість домашніх собак = $n/h \times N$. Де n = кількість домашніх собак у вибірці анкети, h = кількість опитаних домогосподарств і N = загальна кількість домогосподарств. Застосуйте частку собак, яким, як повідомляється, дозволено бродити, до загальної кількості домашніх собак, щоб отримати передбачувану загальну кількість домашніх собак, яким дозволяється бродити; решта — домашні собаки з обмеженням пересування.

■ Демографія

- ☐ Запитайте власників про стать, вік і статус стерилізації собак(и). Надзвичайна гендерна диспропорція передбачає надання переваги одній статі (зазвичай самцям) і нехтування, убивство або залишення напризволяще іншої (зазвичай самок через небажаний послід).
- ☐ Розподіл за віком; яка частка доживає до старості (7+ років)?

■ Добробут

- ☐ Якщо бачите собак(у), оцініть стан тіла та шкіри.
- ☐ Запитайте власника про ветеринарну допомогу, включно зі статусом вакцинації, і про умови утримання їхнього собаки. Якщо на прив'язі або в будці, запитайте, скільки часу кожен день; більше ніж кілька годин, ймовірно, зашкодить добробуту собаки.

Вивчення динамічних процесів

■ Придбання домашніх собак (у тому числі усиновлення):

- ☐ Запитайте власників, як вони придбали свого/своїх собаку/собак, де й з якою метою? Це було «місцеве» джерело неподалік, на яку націлено ваше втручання щодо УПС, чи «імпортована» собака з-за меж вашої території?
- ☐ Якщо собаку усиновили, запитайте, чи сталося це протягом останніх 12 місяців (щоб оцінити кількість усиновлених собак на рік)? Прямо з вулиці чи з центру повторного прилаштування?
- ☐ Чи собаки з різних джерел відрізняються за своїм добробутом або утриманням?

■ Залишення напризволяще

- ☐ Запитайте людей, чи знають вони цуценят, які народилися в їхньому районі/громаді за останні 12 місяців, якою була доля цих цуценят? Це не дасть інформації про кількість покинутих цуценят, але дасть інформацію про те, чи є залишення напризволяще помітною тенденцією у вашій місцевості. Ви також можете використовувати це як контрольне запитання для моніторингу та оцінки, задавши те саме запитання пізніше.
- ☐ Запитайте конкретно про долю послідів, народжених у домогосподарстві за останні 12 місяців, і дорослих собак, які залишили домогосподарство за останні 12 місяців. Це потенційно дозволяє оцінити кількість покинутих собак на рік, але, швидше за все, оцінка буде заниженою, оскільки власники можуть брехати про те, що залишають собак на вулиці.
- ☐ Яке співвідношення самок і самців серед домашніх собак? Диспропорція свідчить про те, що одну стать покидають або вбивають. Як це порівняти зі співвідношенням самок і самців на вулицях?

■ Бродячі

- ☐ Запитайте власників, чи дозволяється зазвичай їхнім собакам вільно бродити без їхнього нагляду. Є такі категорії: дозволяється бродити менше ніж 2 годин; 2-12 годин; понад 12 годин; або весь час/пересування не обмежене. Чи передбачає оцінка кількості домашніх собак, яким дозволяється бродити, що ці собаки складають значну кількість/частку пропорції загальної популяції бродячих собак?

■ Розмноження

- ☐ Запитайте власників, чи стерилізована їх собака; якщо ні, запитайте чому ні? Якщо так, запитайте, чому вони вирішили стерилізувати?
- ☐ Якщо собака жіночої статі, чи годує вона потомство? Також запитайте у власника, чи вагітна вона на цей момент, чи були щенята протягом останніх 12 місяців? Як склалася доля цуценят, народжених за останні 12 місяців?
- ☐ Чи домашні собаки, яким дозволяється бродити, розмножуються частіше, ніж собаки з обмеженням пересування?

■ Громадська опіка

- ☐ Запитайте людей, чи вони регулярно (принаймні раз на тиждень) пропонують догляд за вуличними собаками?
- ☐ Який догляд вони надають? Їжа, вода, притулок, догляд ветеринара чи інше?

■ Смерть

- ☐ Запитайте у господарів вік їхніх собак. Вікова структура (можна побудувати як гістограму з однорічним віковим діапазоном для кожного стовпчика) вкаже рівень смертності.

Анкети домогосподарства також дають можливість запитати людей про їх сприйняття собак. Наприклад, чи є у них проблеми з собаками і якщо так, то які? Чи турбували їх бродячі собаки протягом останнього місяця? Кількість собак збільшилася, зменшилася чи залишилася незмінною за останній рік?

ВУЛИЧНІ ОГЛЯДИ

Вуличні огляди можуть допомогти вам дослідити щільність, добробут, розмноження та географічне поширення бродячих собак. Сюди входять такі субпопуляції: домашні собаки, яким дозволяється бродити, собаки громади та собаки без власників. Наступні запитання, аналіз та інтерпретація допоможуть вам дізнатися більше про бродячих собак із вуличних оглядів. (Див. сторінки 70-72 ICAM [Чи змінюємо ми ситуацію?](#), щоб дізнатися більше про те, як провести вуличний огляд.)

Вивчення субпопуляцій собак: домашні собаки, яким дозволяється бродити, собаки громади та собаки без власників.

Класифікація собак на їх субпопуляції.

Зауважте, що наведені нижче описи кожної субпопуляції не є остаточними, вони лише дають вказівку.

- ☐ Домашні собаки, яким дозволяється бродити, можуть носити нашійник. Вони можуть поводитися впевнено та залишатися неподалік свого дому та, можливо, демонструвати захист цієї території.
- ☐ Собаки громади — це собаки, які отримують певну форму регулярного догляду (їжа, вода, притулок тощо) від одного (чи кількох) членів громади. Часто собаки громади мають одне або кілька імен, які дають члени спільноти, але ніхто не заявляє, що це їхній собака. Вони можуть виглядати дружніми до людей, але також можуть захищати свою територію під час взаємодії з іншими собаками.
- ☐ Собаки без власників не отримують регулярного догляду від членів громади. Ці собаки, ймовірно, мають поганий стан тіла, якщо немає регулярного постачання якісних харчових ресурсів, таких як відходи з бійні. Вони можуть виглядати нервовими або «полохливими».

Густота населення

- ☐ Густота населення бродячих собак вимірюється у кількості собак на кілометр обстеженої вулиці. Повторні вуличні огляди показують, як змінюються бродячі собаки з часом і як наслідок УПС.
- ☐ Хоча поведінка, стан або наявність нашійника можуть свідчити про те, до якої субпопуляції належить бродяча собака, у багатьох випадках це не буде очевидно, тому під час опитування популяція бродячих собак розглядається як одна популяція.
- ☐ Існують додаткові (більш ресурсозатратні) методи для оцінки розміру популяції бродячих собак у Додатку Г (стор. 112) ICAM [Чи змінюємо ми ситуацію?](#)

Демографія

- ☐ У собак, помічених під час вуличного огляду, реєструють стать, вік (обмежується дорослими та цуценятами) і статус вакцинації та стерилізації в місцях, де вакциновані чи стерилізовані собаки позначаються певним чином (наприклад, фарбою або нашійниками у випадку вакцинації та вушними насічками чи бирками у випадку стерилізації).

■ Добробут

- ☐ У собак, які були помічені під час обстеження, реєструється видимий стан тіла (5-бальна шкала) і наявність видимих проблем зі шкірою.

Вивчення динамічних процесів

■ Залишення напризволяще

- ☐ Яке співвідношення самок і самців на вулицях? Диспропорція свідчить про те, що одну статтю покидають або є переважно усиновляють з вулиці. Як це корелює зі співвідношенням статей домашніх собак, дані про яке ми отримали за допомогою анкети домогосподарства?
- ☐ Якщо як у домогосподарствах, так і у вуличних популяціях існує диспропорція у бік самців, це свідчить про те, що самками нехтують або покидають їх, а популяція бродячих собак це у більшості домашні собаки, яким дозволяється бродити. Якщо популяція домашніх собак зміщена в бік самців, але вулична популяція збалансована або зміщена в бік самок, це свідчить про те, що самок покидають, але вони виживають на вулицях, отже, у значної частки бродячих собак немає власника (це все ще може бути меншістю порівняно з домашніми собаками, яким дозволяється бродити).

■ Бродячі

- ☐ Порівняйте інформацію про статтю і добробут домашніх собак, яким дозволяється бродити, зібрану під час анкетування домогосподарства, з даними про статтю і добробут бродячих собак, виміряним під час вуличного огляду; вони сильно відрізняються? Якщо так, то це означає, що на додаток до домашніх собак, яким дозволяється бродити, існують субпопуляції собак громади й собак без власників.

■ Розмноження

- ☐ Спостерігайте за кожною самкою, поміченою під час вуличного огляду, та нотуйте, чи годує вона потомство зараз. Також зафіксуйте наявність цуценят, помічених на огляді. Однак цуценят важко побачити, вони з'являються разом зі своїми товаришами по посліду, тому вони є ненадійним індикатором активності з розмноження – частка самок, які, очевидно, годують потомство, вірогідно є більш надійним вказівником.
- ☐ Якщо собаки позначені як стерилізовані якимось видимим способом (наприклад, вушними насічками), запишіть, чи стерилізована кожна собака, яку ви оглянули, чи ні. Як це зміниться з наданням послуг стерилізації УПС? Ви стерилізуєте тих собак, яких треба? Або популяція бродячих собак все ще демонструє активність розмноження?

■ Смерть

- ☐ Записуйте стан тіла кожного оглянутого собаки. Собаки у виснаженому стані страждають і піддаються високому ризику смерті.

■ ФОКУС-ГРУПИ

Фокус-групи та дослідження за участю — це чудовий спосіб дослідити динамічні процеси та мотиви та перешкоди, що стоять за ними. Ми пропонуємо наступні запитання, аналіз та інтерпретацію, щоб допомогти вам дізнатися більше про динамічні процеси з фокус-груп і досліджень за участю. (Див. сторінки 63-66 ICAM [Чи змінюємо ми ситуацію?](#), щоб

дізнатися більше про те, як провести фокус-групи та дослідження за участю.)

Вивчення динамічних процесів

■ Придбання власних собак (у тому числі усиновлення)

- ☐ Попросіть групи обговорити та ранжувати мотиви та перешкоди для усиновлення собак (окремо для усиновлення з центрів повторного прилаштування та з вулиці). Повторіть для покупки собак, щоб виявити можливості замість придбання усиновити.

■ Залишення напризволяще

- ☐ Попросіть групи обговорити та класифікувати мотиви та фактори, що стримують залишення собак напризволяще; можна запитати окремо про різні типи собак, якщо ви підозрюєте, що будуть різні мотиви.

■ Розмноження

- ☐ Попросіть групи обговорити та оцінити мотиви та перешкоди для стерилізації собак.

ЗАПИСИ ЗАКЛАДУ УТРИМАННЯ/ЦЕНТРУ ПОВТОРНОГО ПРИЛАШТУВАННЯ

Ці записи можна використовувати для дослідження субпопуляції собак, які знаходяться в цих установах, і процесів, через які вони прибувають та залишають установу.

Дослідження собак, яких утримують у фізичному центрі чи прийомній сім'ї для усиновлення в новий дім

■ Оцінка чисельності популяції

- ☐ На розмір популяції впливатимуть фізичні можливості та продуктивність, оскільки в одному розпліднику може проживати більше ніж одна собака на рік. Встановіть можливості й середню кількість прийомів собак на рік.

■ Демографія

- ☐ Записуйте стать, вік, тип породи та статус стерилізації собак під час прийому; і, якщо можливо, джерело та причину відмови. Якщо є лист очікування, подивіться також на демографію собак там. Ця інформація може свідчити про мотивацію джерела/власника щодо небажання мати собаку.

Вивчення динамічних процесів

■ Відмова і вилучення з вулиці

- ☐ Від якої частки/кількості собак відмовляються власники щороку? Які причини вони називають для відмови? Чи є певні типи/віки собак, від яких частіше відмовляються?
- ☐ Скільки собак відловив центр або влада/громадськість з вулиць?

■ Блукання та залишення напризволяще

- ☐ Якщо собак відловлюють/привозять з вулиці, яка частка, як потім виявляється, має власників (якимось чином це позначено)? Яка частка/кількість собак возз'єднується зі своїми власниками та яким шляхом (наприклад, шляхом перевірки даних власника в реєстрі мікрочіпів)?

■ Громадська опіка

- ☐ Чи громадяни коли-небудь «присвоювали» собак своїй громаді, та хотіли повернути їх громаді? Чи підтримує центр контакти з громадянами, які піклуються про собак громади? Чи просять вони допомоги?

■ Розмноження

- ☐ Яка частка/кількість собак, які надходять до центру, вже стерилізовані? Яка частка вагітних/самок, що годують/цуценят?

■ Усиновлення

- ☐ Яка пропорція/кількість собак повторного прилаштується щороку? Яка частка/кількість повертається? Чи є певні типи собак, яких легше/важче повторно прилаштувати? Чи існують певні демографічні показники власників, які є хорошими усиновлювачами (тобто беруть велику частку усиновлених і мають низький рівень повернення)?

■ Смерть

- ☐ Яка частка/кількість собак гине в центрі щороку і яка причина цієї смертності? Якщо було застосовано евтаназію, то яка була причина?

■ ВТОРИННІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Вторинними джерелами є будь-які джерела інформації, де вам не потрібно докладати особливих зусиль, щоб зібрати дані самостійно, оскільки це вже зробив хтось інший. Вам просто потрібно мати доступ до цієї інформації. Для оцінки популяції собак це може включати реєстраційну базу даних ідентифікованих собак, записи заходів щодо контролю собак місцевими органами влади, кількість ліцензованих заводчиків або точок продажу, ветеринарні записи та муніципальні записи про скарги/занепокоєння щодо собак. Інструкції щодо використання вторинних джерел інформації знаходяться на сторінках 73-74 ICAM [Чи змінюємо ми ситуацію?](#)

Вивчення субпопуляцій

- ☐ Для вивчення демографічних даних про домашніх собак можна використовувати реєстраційні бази даних і ветеринарні записи (зберігаються приватними або державними ветеринарами).
- ☐ Записи заходів із контролю за собаками та скарги/занепокоєння щодо собак переважно стосуватимуться бродячих собак.
- ☐ Записи, що стосуються ліцензованих заводчиків, і звіти точок продажу щодо собак, що належать заводчикам.

Вивчення динамічних процесів

■ Придбання

- ☐ Якщо існують правила для заводчиків/точок продажу, запитайте орган, відповідальний за ці правила, скільки їх існує та з якою кількістю собак вони мають справу? Чи змінилася ця кількість з часом?

■ Розмноження

- ☐ Ветеринарні органи або асоціації ветеринарних клінік можуть вести записи про кількість проведених стерилізацій або репродуктивний стан своїх тварин-клієнтів. Можуть бути доступні дослідження щодо домашніх тварин, проведені

фармацевтичними, неурядовими організаціями або науковцями.

■ Видалення з вулиць

- ☐ Скільки собак влада виловлює на вулицях? Що спонукає до спроб впіймати тварину? Скарги чи це робиться за графіком?

■ Бродячі

- ☐ Якщо собак відловлюють на вулицях, яка частка, як потім виявляється, має власників (якимось чином це позначено)? Яка частка/кількість собак возз'єднується зі своїми власниками та яким шляхом (наприклад, шляхом перевірки даних власника в реєстрі мікрочіпів)?

■ Смерть

- ☐ Якщо собак вбивають за межами закладу, якої кількості собак це стосується і яким способом це відбувається? Зауважте, що отримати перевірені оцінки цієї цифри може бути важко, оскільки органи влади можуть неохоче надавати такі дані.

■ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА БРОДЯЧИМИ СОБАКАМИ

Спостереження за бродячими собаками може допомогти вам зрозуміти динаміку бродячих собак і дослідити субпопуляції домашніх собак, яким дозволяється бродити, собак громади й собак без власників. Це трудомісткий метод, але він може дати глибоке розуміння звичок бродячих собак. ICAM [Чи змінюємо ми ситуацію?](#) (стор. 80-83) надає деякі вказівки щодо використання методу спостереження за поведінкою для оцінки взаємодії між собаками та людьми; це може наштовхнути на деякі роздуми. Однак інновації тут вітаються, особливо, якщо це може залучати членів громади, які можуть відзначати та ділитися своїми думками про собак, яких вони спостерігають у своїй місцевості.

Вивчення субпопуляцій бродячих собак

- ☐ Поспостерігайте за реакцією бродячих собак на вас — чи виглядають вони нервовими та полошаться, чи вони впевнені та захищають свою територію, ніби це їхній дім? Чи вони коли-небудь заходять у приватну власність, ніби йдуть «додому»?
- ☐ Як бродячі собаки поведуться серед людей у своїй громаді? Чи здається, що їм комфортно (наприклад, вони спокійно відпочивають у місцях зі скупченням людей) і чи очікують їжі/ласки? Або вони уникають людей?
- ☐ Розпитайте місцевих жителів про бродячих собак, яких ви бачите (під час спостереження або покажіть їм фото); чи знають вони, чи є у цих собак власник або опікун?

Вивчення динамічних процесів

- ☐ Запитайте людей про бродячих собак, за якими ви спостерігаєте (не під час проведення вуличних оглядів, оскільки вони повинні проводитися з постійною швидкістю), чи знають вони, звідки ці собаки з'явилися і чому?
- ☐ Спостерігайте за послідами, народженими бродячими собаками. Слідуйте за самками, що годують, до лігва (обережно!). Це лігво у чиємусь домогосподарстві чи громадське місце? Поверніться до посліду згодом, чи досягнуть ці цуценята зрілого віку?

Додаток В: Дерево проблем і дерево цілей

Цей двокомпонентний інструмент можна використовувати для визначення пріоритетів проблем, пов'язаних із собаками, ідентифікації динамічних процесів і розпізнавання їх рушіїв, а також вибору дій у межах УПС, які впливатимуть на основні причини.

Дерево проблем

Інформацію, зібрану під час оцінки, можна візуалізувати за допомогою інструментів, які допомагають сформулювати уявлення про популяцію собак і розкривають можливості для цілеспрямованого втручання в процеси, які можуть зменшити проблеми. На [рисунку 6](#) (див. наступну сторінку) були використані проблеми, субпопуляції та процеси з оцінки популяції собак у гіпотетичній місцевості для створення «дерева проблем». Це має проводитися багатосторонньою групою зацікавлених сторін, яка може використовувати свої різноманітні точки зору, поряд із доказами, зібраними під час оцінки популяції собак, щоб зобразити свою концепцію динаміки популяції собак із чіткою логікою, що базується на доказах. (Ви можете працювати разом, щоб розробити дерево проблем, використовуючи вільний простір на стіні або велику дошку та пишучи на наліпках, які можна переміщати за потреби):

■ **Стовбур = система, яку ви хочете змінити.**

- Почніть зі стовбура вашого дерева; він може бути настільки ж широким, як поточне втручання з управління популяцією собак, яке ви хочете покращити. Крім того, його можна зв'язати до конкретного питання, наприклад, управління собаками, що належать громаді, або функціонування центру повторного прилаштування.

■ **Гілки = проблеми.**

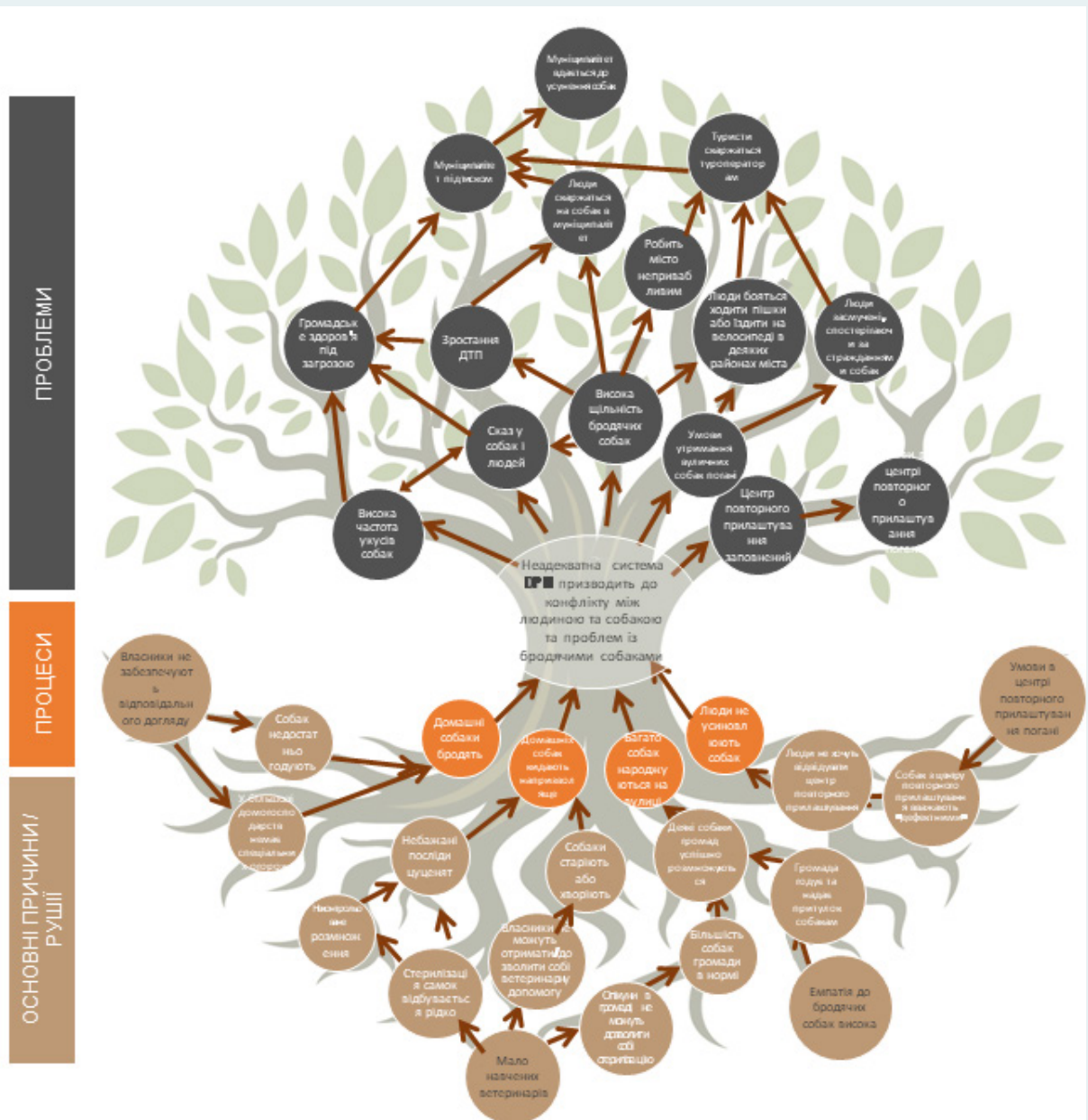
- Гілки дерева — це проблеми: якщо ви вже визначили найважливіші проблеми, додайте лише їх або зобразіть усі проблеми та проведіть процес визначення пріоритетів, коли дерево проблем буде завершено. Ви можете виявити, що ці проблеми пов'язані одна з одною. На цьому етапі проблеми можуть бути простими твердженнями; пізніше вони будуть кількісно визначені за допомогою вимірних показників.

■ **Коріння = процеси та основні рушії.**

- Подумайте про те, що відчувають собаки, які переживають ці проблеми або є пов'язаними з ними: які процеси діють як джерело для цих собак? Ознайомтеся з процесом, що стосується кожної відповідної субпопуляції по черзі: домашні собаки, собаки громади, собаки без власника, собаки у центрі повторного прилаштування та собаки у заводчиків/зоомагазинах. Які процеси поширені у вашій місцевості? Це первинні корені (наприклад, домашні собаки, яких покинули).
- Для кожного процесу запитайте: чому це відбувається? Розбирайтеся далі, запитуючи «чому» ще раз, створюючи причинно-наслідкові зв'язки аж до першопричин або глибинних рушіїв. Ці першопричини складатимуться з людської поведінки, ставлення, політичних бар'єрів, проблем інфраструктури та поведінки собак або динаміки популяції.

Рисунок 6: Дерево проблем

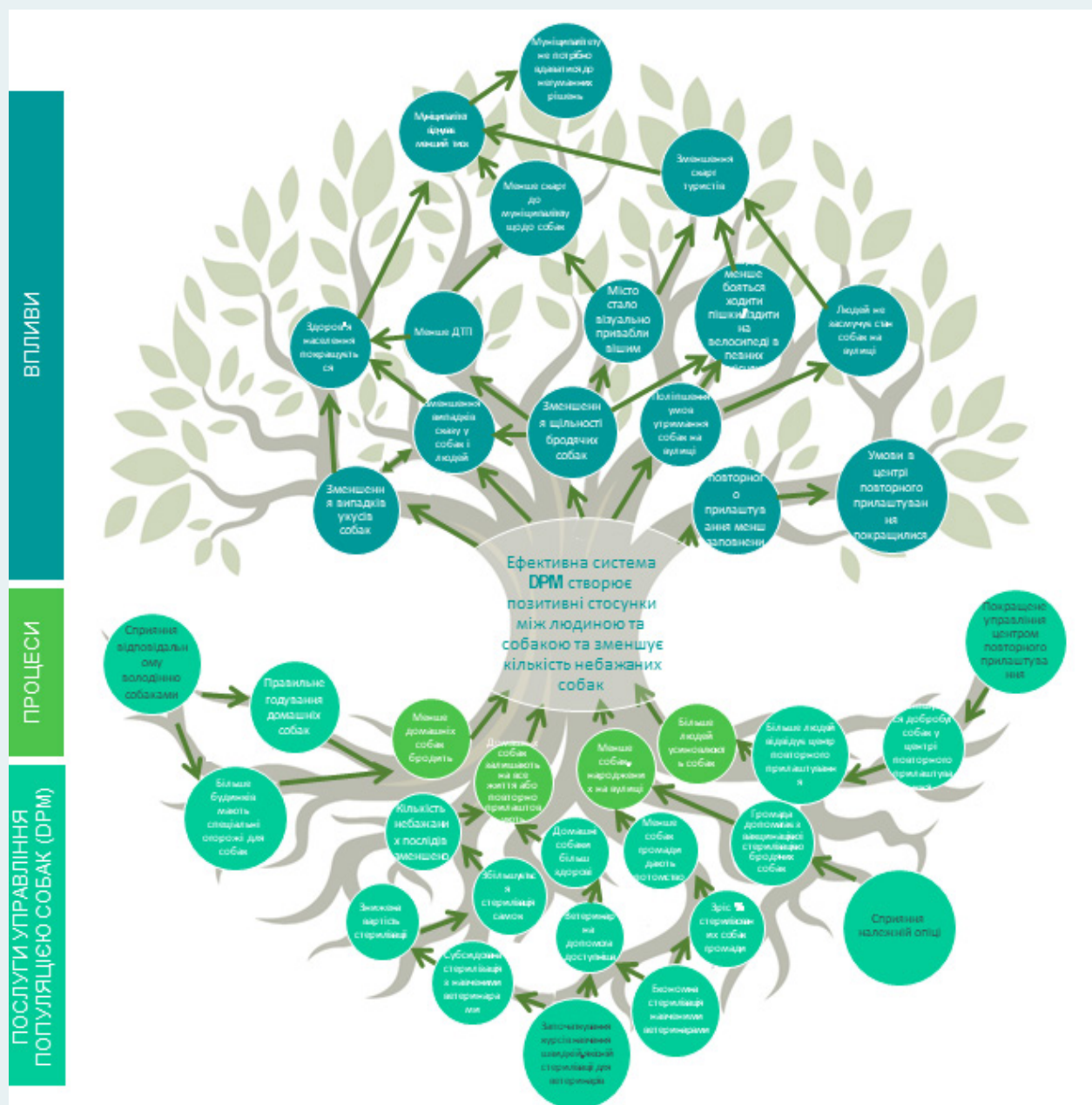
Це дерево проблем для гіпотетичної місцевості зображає проблеми, що стосуються собак, як гілки; процеси, що призводять до появи собак, які переживають ці проблеми або є пов'язаними з ними, як первинні корені; першопричини або основні рушії цих процесів, як кінчики коренів дерева.

Дерево проблем робить концепцію динаміки популяції собак у вашій місцевості чіткою, наочною та легко зрозумілою для ваших зацікавлених сторін. Тоді можна визначити в коренях, особливо на рівні першопричин, можливості для втручання УПС (див. [Розділ 3](#)), щоб вплинути на динамічні процеси.

Рисунок 7: Дерево цілей

Це дерево цілей було розроблено з дерева проблем на рисунку 3; зображає діяльність УПС на кінчиках коренів дерева, потім логічні кроки, що йдуть від цієї діяльності до первинних коренів, де виражаються зміни в процесах динаміки популяції собак, а потім до впливів – гілок дерева.

Дерева цілей можна будувати поряд із вашим деревом проблем або поверх нього, використовуючи наліпки або ручки іншого кольору. Визначте проблеми, які мають бути пріоритетними, і основні причини, які можна вирішити за допомогою вашої системи УПС, як описано в дереві проблем.

Дерево цілей

Якщо корені з дерева проблем виражені в позитивних термінах з наслідками, що призводять до впливу, діаграма проілюструє одну або кілька теорій змін, як зазначено нижче. Їх можна зобразити подібним чином за допомогою дерева цілей (див [рисунок 7](#) на попередній сторінці):

Коріння = втручання УПС для усунення першопричин.

- Замініть текст, що описує кожну першопричину, конкретною послугою/законодавством УПС, які вирішуватимуть цю причину. Тоді запитайте, якщо це пройде успішно, які будуть наслідки? Якщо такий наслідок відбудеться, що тоді? Продовжуйте будувати ланцюжок, доки він не досягне процесу, з якого ви почали, який тепер можна виразити як скорочення або протилежний процес (наприклад, «домашніх собак кидають» може перетворитися на «домашніх собак залишають на все життя або відповідально повторно прилаштовують»)

Стовбур = система УПС.

- Стовбур вашого дерева стає системою УПС, яка зменшує кількість тих собак, які, як виявлено, переживають проблеми або є пов'язаними з ними. Це, як правило, бродячі й небажані собаки.

Гілки = впливи.

- Завершіть ланцюжки, пов'язавши їх із проблемами, на які вони спрямовані, але звернувши ці проблеми на позитивні твердження; тепер це ваші наслідки.

Розглянуто ланцюги від впливів, аж до змін у динамічних процесах популяції, до послуг УПС/законодавства, спрямованих на вирішення першопричин, вважаються **«теоріями змін»**. Ці теорії змін описують логічні кроки від втручання УПС до змін, які ви хочете зробити; кожен крок має бути виправданим, а будь-які припущення щодо зв'язку між кроками мають бути чітко викладені. У втручанні УПС може бути застосовано більше однієї теорії змін.

Як і у випадку з деревом проблем, дерево цілей робить проєкт втручання УПС чітким. Таким чином ним простіше поділитися із зацікавленими сторонами. Можуть виникнути причини, які ви не можете негайно усунути шляхом втручання УПС через обмежені ресурси або потенційний опір громадян (наприклад, спеціальні огорожі для собак, щоб ті не залишали територію домогосподарства, можуть вважатися недружніми та соціально неприйнятними). Тримайте ці причини на видному місці у вашому дереві цілей, оскільки рішення залишити ці причини без уваги на цьому етапі також має бути явним, спільним і узгодженим (наприклад, у гіпотетичному дереві цілей на **рисунок 7**, причину відсутності огорожі для собак не розглянули як слід). Їхній вплив на динаміку популяції собак слід переглядати з часом для включення в систему УПС, якщо цей вплив буде значним в майбутньому.

Додаток Г: Гуманне поводження

Надання послуг УПС часто вимагає безпосереднього догляду за собаками з боку виконавців УПС та/або власників/опікунів. Це може включати вилов та особливі процедури для вакцинації чи стерилізації під час перебування в центрі перетримки/повторного прилаштування або під час навчання спеціалістів УПС. Основним принципом УПС є забезпечення гуманного поводження.

Три фактори визначають, чи буде поводження гуманним:

1. **Сприйняття досвіду собакою:** для собаки це негативно чи позитивно?
 - Метою гуманного поводження має бути не лише мінімізація шкоди чи дискомфорту, а й прагнення зробити досвід поводження якомога позитивнішим. Застосовуйте як винагороду їжу та ласку, використовуйте спокійні рухи та ніжний голос і зведіть до мінімуму обмеження, щоб надати собаці вибір та контроль над взаємодією.
2. **Чи була певне поводження виправданим та необхідним;** яка була мета такого поводження з собаками? Чи втілилася передбачувана користь для собаки та/або людей, які вимагали певного поводження?
 - Намір «робити добро» необхідний, але цього недостатньо; наприклад, результат імунної реакції на сказ не виправдовує грубого поводження з собакою під час вакцинації.
3. **Наявність альтернатив:** чи був менш негативний/більш позитивний спосіб поводитися з собакою та досягти того самого результату?
 - Гуманне поводження не є статичним. З часом можуть виникнути альтернативні, більш позитивні способи поводження. Удосконалення поводження має бути постійним процесом роздумів проактивних змін з точки зору того, що було б краще для собаки, щоб максимізувати позитивний досвід для собаки та мінімізувати або уникнути негативного впливу.
 - Поводження можна удосконалювати шляхом прийняття підходу «дорожньої карти», де кожен крок у процесі поводження є чітко окресленим та де є можливість пошуку способів його покращення. Наприклад, виловлювання собак можна розбити на ряд кроків:

Крок 1: Привернення уваги собаки

Крок 2: Перший контакт

Крок 3. Завоювання довіри через перший дотик

Крок 4: Стимування шляхом обережного обмеження руху собаки та підняття всієї

МОНОГРАФІЯ 19

Гуманне поводження з собаками, які беруть участь у стерилізації безпритульних тварин у Джамшедпурі, Індія

Для проекту стерилізації безпритульних тварин розробили інфраструктуру, протоколи та створили навчену команду персоналу, щоб переконатися, що поводження з цими собаками було гуманним і позитивним для залучених собак на кожному етапі процесу стерилізації безпритульних тварин. Це захищало добробут собак під час заходів стерилізації безпритульних тварин і заохочувало співчутливе ставлення до собак з боку ширшої спільноти, яку надихало спостереження за роботою спеціалістів із захисту тварин на своїх вулицях. **Переглянути повну монографію онлайн за посиланням:** <https://www.icam-coalition.org/humane-handling-of-dogs-involved-in-cnr-in-jamshedpur-india/>

ваги його тіла

- Інноваційні методи поводження, які максимізують позитивний досвід і перевершують попередні гуманні підходи, можна розробити навіть у місцях з недостатньою кількістю ресурсів. Керівним принципом має бути постійне зобов'язання бути обдумувати свої дії та бути проактивним; з кожним разом удосконалювати свої навички.

Навіщо інвестувати в гуманне поводження?

Досягнення гуманного поводження вимагає знання поведінки собаки, практики та уваги до індивідуальних особливостей собаки. Ресурси та час необхідні для дотримання описаного вище підходу «дорожньої карти» та пов'язаного навчання та моніторингу персоналу, власників та опікунів для вдосконалення методів поводження. Отже, які переваги цієї інвестиції?

- Досягнення хорошого добробуту собак шляхом максимізації позитивного досвіду та мінімізації шкоди.
- Зменшення шкідливих фізіологічних та поведінкових наслідків негуманного поводження, що може призвести до зниження імунітету та уповільнення одужання після ветеринарного втручання.
- Покращена безпека для виконавців УПС та власників/опікунів: собаки, які перебувають у стресовому стані та є наляканими, частіше реагуватимуть агресивно, а ті, з якими, навпаки, поводитися гуманно, швидше за все, будуть позитивно реагувати на майбутні випадки поводження.
- У майбутньому буде легше поводитися з собаками. Собаки добре навчаються, і для більшості втручань УПС майбутня поведінка собаки дуже важлива. Наприклад, розгляньте можливість моніторингу післяопераційного відновлення та ревакцинації; якщо поводження під час стерилізації та вакцинації стане негативним досвідом, собака формує негативну асоціацію з виконавцями УПС і, швидше за все, уникатиме будь-яких майбутніх взаємодій, а поводження стане

складнішим і потенційно ризикованим. Гуманне поводження, яке є позитивним для собаки, швидше за все, призведе до легшого поводження в майбутньому.

- Більш точна діагностика та лікування в результаті клінічного обстеження сприяє гуманному поводженню.
- Моделювання позитивної поведінки для інших власників/опікунів собак. Те, як люди поводяться з собаками, може мати глибокий і тривалий вплив на добробут собаки, не тільки в момент поводження; ми прагнемо сприяти добробуту собак протягом усього їхнього життя, адже і позитивний, і негативний досвід можуть накопичуватися. Власники/опікуни часто спостерігають за виконавцями УПС у їхній взаємодії з собаками, що дає можливість моделювати гуманне поводження та навчати «співчуття на практиці» та методам, заснованим на винагороді; навпаки, негуманне поводження з боку виконавців УПС може виправдати аналогічну негативну поведінку щодо собак з боку власника/опікунів.
- Поліпшення психічного та емоційного добробуту осіб, що близько контактують з собаками. Повторне агресивне поводження з собаками також може вплинути на особу, яка цим займається; це з часом призводить до втрати співчуття та втрати чутливості до страждань тварин.

■ Ресурси

- Освітня платформа GARC (GEP) надає безкоштовні онлайн-курси, розроблені для покращення навичок і знань людей, які працюють у сфері поінформованості та профілактики сказу. Це включає основний Сертифікат педагога з питань сказу та Сертифікат поводження з тваринами та вакцинації, що є першим кроком до ефективних та гуманних поводження з собаками та вакцинації. <https://rabiesalliance.org/capacity-building/gep>
- The Brooke опублікували керівні принципи щодо милосердного поводження з кіньми. Ці принципи добре переносяться на інші домашні види, включно з собаками. <https://www.thebrooke.org/our-work/we-work-animals/compassionate-handling>

Додаток Д: Цілі стерилізації безпритульних тварин (CNR)

Відсоток самок собак, яких потрібно стерилізувати на рік для стабілізації або зменшення популяції, залежить від потенційного темпу зростання популяції (кількість собак, яка буде в популяції через рік, порівняно з початковою кількістю собак).

Потенційний темп зростання популяції собак $\lambda = S + F S_j L / 2$

Де S = Показник виживання дорослих тварин; частка статевозрілих самок, які виживають від одного сезону розмноження до наступного

F = Плодючість; частка статевозрілих самок, які мають послід кожного сезону розмноження

S_j = Показник виживання молодих тварин; частка цуценят-самок, які виживають і стають статевозрілими

L = Кількість цуценят у посліді

Наскільки швидко буде рости популяція собак, залежить від кількості плідних самок, які виживають протягом кожного сезону розмноження, частки з них, які мають цуценят, і кількості самок з кожного нового посліду, які виживають, щоб самі стати плідними. Це також можна виразити як самка, що проектує дріб S себе плюс $F S_j L / 2$ цуценят-самок на майбутній рік.

До будь-якого втручання щільність популяції собак буде обмежена наявністю ресурсів (наприклад, їстівне сміття, навмисне годування, притулок і безпечні місця для лігва) та/або нетерпимістю до бродячих собак; це можна назвати **ємністю середовища**.

- За щільністю популяція буде приблизно стабільною, тобто $\lambda = 1$ (хоча можуть бути коливання з року в рік навколо стабільного середнього значення). Популяція собак, обмежена ємністю середовища, матиме високий відсоток виснажених і хворих особин.
- Припускаючи, що популяція щорічно розмножуваних самок, які досягають статевої зрілості у віці одного року (що приблизно відповідає ситуації для собак громади у північній Індії), відсоток нестерилізованих самок, яких потрібно стерилізувати щороку, щоб підтримувати популяцію на бажаному рівні, визначається за: $100(1 - \frac{1}{F L S_j + S})$
- Відсоток стерилізованих самок у популяції визначається за: $100(1 - \frac{1-S}{F L S_j})$

Однак що відбувається після стерилізації безпритульних тварин?

Якщо це призведе до зменшення щільності, популяція падає нижче пропускну здатності, і буде доступно більше ресурсів, що призведе до кращого добробуту собак. Собаки почуваються краще — це добре: менша кількість собак у поганих умовах добробуту це користь як для собак, так і для людей у громаді. Однак для решти нестерилізованих самок та їхніх дитинчат це покращення добробуту також може призвести до покращення F , S_j та/або S і, отже, до нових потенційних темпів зростання популяції при такій нижчій щільності, λ' . Ми не знаємо як F , S_j або S залежить від щільності, але там, де ресурси стають надлишковими, показник λ' може бути великим. У цьому випадку велику частину нестерилізованих самок, що залишилися, потрібно буде стерилізувати щороку, щоб підтримувати нову знижену щільність.

Наприклад, якщо $\lambda' = 1,5$ (потенційне зростання популяції на 50% на рік), відсоток нестерилізованих самок, яких необхідно стерилізувати щороку для підтримки зниженої щільності, становить $1 - 1/\lambda' = 0,33$.

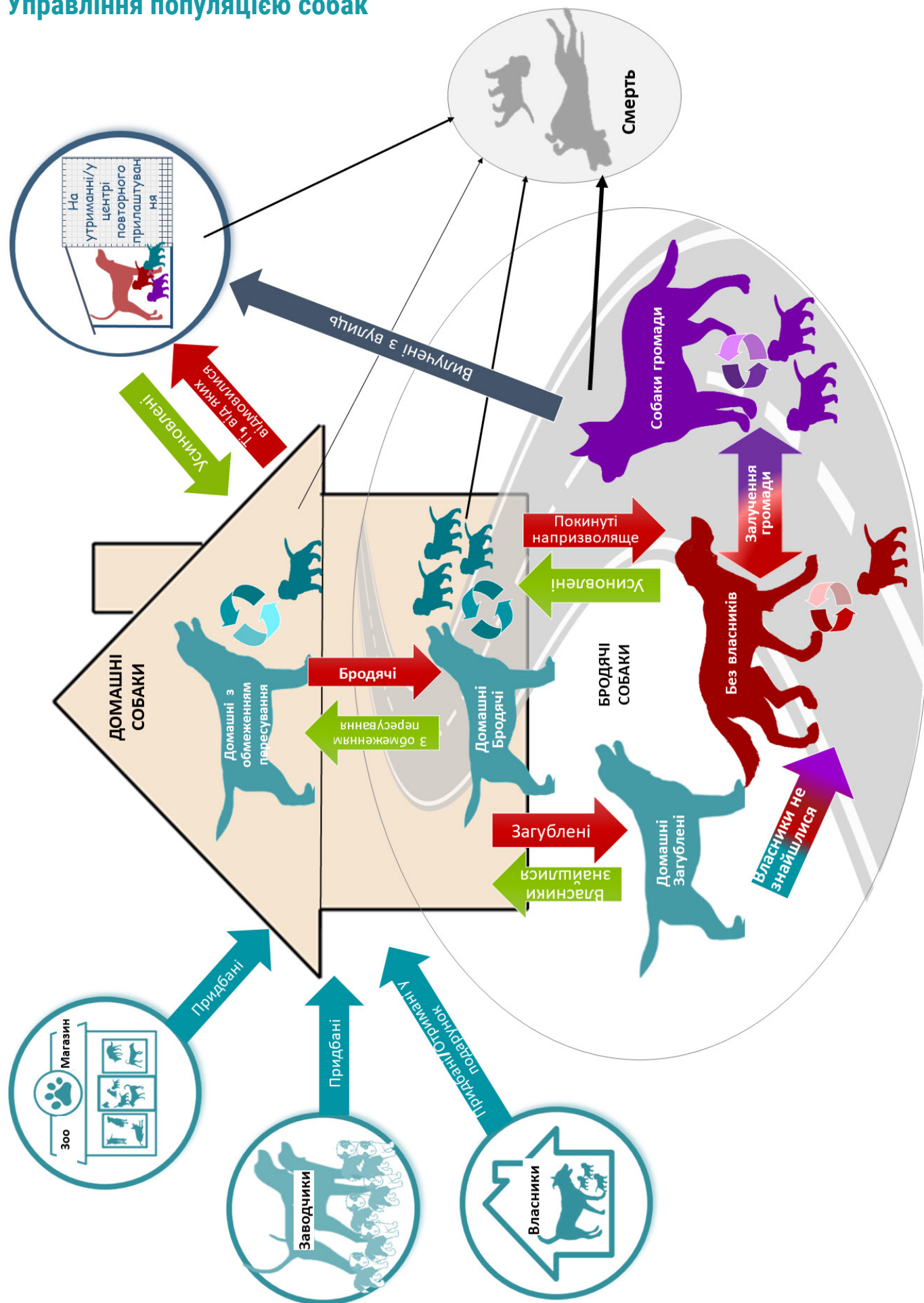
Це призведе до загального відсотка стерилізованих самок у популяції $(\lambda' - 1)/(\lambda' - S)$; наприклад, якщо $\lambda' = 1,5$ і $S = 0,7$, кінцевий відсоток стерилізованих самок у популяції становитиме 62,5%.

Оцінити F , S_j , S або λ точно складно і це вимагає багато часу. На практиці ветеринарні можливості обмежуватимуть кількість стерилізованих самок на рік; якщо цього достатньо, щоб призвести до зменшення щільності (яке можна виміряти за допомогою вуличних оглядів як кількість собак на кілометр вулиці), це може врешті-решт усунути популяцію собак громади/бродячих собак без власника.

Однак це станеться лише в тому випадку, якщо швидкість стерилізації буде достатньо високою, щоб протистояти будь-якому збільшенню репродуктивного успіху у нестерилізованих самок при зниженій конкуренції за ресурси, і якщо немає міграції та залишення напризволяще.

Залишення напризволяще домашніх собак і міграція нових собак з навколишніх територій є активним процесом у кожній місцевості, і це протидіє зменшенню популяції. Популяція стабілізується на нижчій щільності лише до тих пір, поки підтримується стерилізація безпритульних тварин. Ступінь залишення напризволяще та міграції, а також те, як на це впливає стерилізація безпритульних тварин, важко визначити кількісно, отже цю нижчу щільність важко передбачити.

Управління популяцією собак

ICAM

**INTERNATIONAL COMPANION
ANIMAL MANAGEMENT COALITION**

Міжнародна коаліція по регулюванню чисельності тварин-компаньйонів (ICAM) — це міжорганізаційна група, створена для підтримки розвитку та використання гуманного та ефективного управління популяцією тварин-компаньйонів у всьому світі. Коаліція складається з представників Міжнародного фонду захисту тварин (ifaw), Міжнародного гуманного товариства (HSI), Королівського товариства запобігання жорстокому поводженню з тваринами (RSPCA), Всесвітнього захисту тварин, FOUR PAWS, Міжнародної благодійної організації «Чотири лапи», (WSAVA) та Глобального альянсу із боротьби зі сказом (GARC).

<http://www.icam-coalition.org>